

Головний редактор:

Тамара Вилегжаніна

Редакційна колегія:

О.Александрова; Л.Бейліс (заст. головного редактора); В.Бабиш, канд. іст. наук; С.Басенко; В.Борисенко, д-р іст. наук; Ю.Ворона (секретар);

В.Ільганаєва, д-р іст. наук; В.Загуменна, канд. пед. наук; Т.Ківшар, д-р іст. наук; С.Кулешов, д-р іст. наук; Н.Кушнаренко, д-р пед. наук; Т.Левченко, д-р пед. наук; О.Олексюк, д-р пед. наук;

В.Пашкова, канд. пед. наук; Л.Петрова, канд. пед. наук; З.Савіна; В.Скнар, канд. пед. наук; М.Слободяник, д-р іст. наук, чл.-кор. Міжнародної академії інформатизації; В.Халецький; І.Цуріна, А.Чачко, д-р пед. наук, дійсний член Міжнародної академії інформатизації

Комп'ютерний набір:
Леонід Бейліс, Юрій Ворона

Редактори:

Світлана Басенко, Наталія Маслова
Художник Роман Чудновський

Верстка Олексій Остистий

Фото Роман Чудновський,

Олексій Остистий

Журнал заснований

Національною парламентською
бібліотекою України

Реєстраційний № КВ 3254

Посилання на видання обов'язкові.

За зміст рекламних оголошень редакція
відповідальності не несе.

Редакція залишає за собою право літературного редагування і скорочення статей.

Редакція може опублікувати матеріали,
не поділяючи точку зору автора.

Рукописи не рецензуються
і не повертаються.

Адреса редакції: 01001, м. Київ-1,

вул. Грушевського, 1

Тел.: (044) 278-84-21

Факс: (044) 278-85-12

E-mail: planeta@nplu.org

© Національна парламентська

бібліотека України, 2006

Підписано до друку 19.04.2006.

Формат 60x84/8. Папір офсет.

Друк офсетний. Обл.-друк. арк.20,8

Наклад 1950 прим. Зам. 45.

Віддруковано в Нац. парлам. б-ці України

Зміст

- 4 **Вилегжаніна Т.** Національна парламентська бібліотека України: шляхами розвитку
- 7 **Кононенко В., Рожнятовська О.** "Календар знаменних і пам'ятних дат" – цінне джерело інформації
- 11 **Розколуца Н.** До проблеми обліку бібліотечних фондів
- 14 **Збанацька О.** Навігаційні "сходинки" до документа
- 17 **Цуріна І., Талалаєвська М.** Методична робота в офлайн-режимі
- 19 **Кришевич Т., Косова Т.** Обмінний і резервний фонди Національної парламентської бібліотеки України: сучасний стан і завдання на перспективу
- 22 **Читачі про Національну парламентську**
- 23 **Пашкова В.** Нові проекти: інформаційна грамотність, електронні бібліотеки, розвиток книжкових колекцій
- 24 **Зернецька О.** Бібліотеки як будівничі суспільства знань
- 26 **Дубовий В., Безмошук А.** Вища школа і бібліотека: встановлення корпоративних відносин
- 27 **Кривошеєва Л.** Бібліотечна справа в таборах військовополонених українців часів Першої світової війни
- 30 **Мельниченко В.** Шевченковий березень у Москві
- 31 **Андрійчук Л.** Стаття не залишила байдужими
- 31 **Мирош Т.** Нова якість книгозбірні
- 32 **Лехцер В.** Робота бібліотек Віноградівщини на допомогу місцевій громаді
- 33 **Левицька В.** Маємо надію
- 35 **Ракитянська В.** Моделі бібліотечного обслуговування сільського населення Харківської області у нових соціально-економічних умовах
- 36 **Кириченко Г.** Безцінні пам'ятки культури повернуто українському народові
- 37 **Кириченко Г.** Дні української культури у Словацькій Республіці
- 38 **Приходько С., Приходько Ю.** Конкурс ерудитів
- 39 **Панченко О., Крапко Н.** Центральній дитячій бібліотеці ім. А. П. Гайдара м. Севастополя – 85 років!
- 40 **Запитуйте – відповідаємо**
- 41 **Книжка року'2005**
- 42 **УБА підводить підсумки і дивиться у майбутнє**
- 42 **Відзнаки**
- 42 **Наші автори**
- 2 с. обкл. Укази Президента України

З 10 листопада 1999 року журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата історичних наук

В усьому світі національні бібліотеки володіють цінним інформаційним і культурно-історичним надбанням держави. Національна парламентська бібліотека України, яка почала свою славетну історію з 1866 року, не є винятком.

140 років тому в Києві з'явилася перша загальнодоступна публічна бібліотека, яка протягом усього періоду існування слугувала не окремим категоріям користувачів, а суспільству в цілому.

За різних історичних, політичних, економічних обставин не змінюється сутність діяльності національної бібліотеки, котра не обмежується ні географічними, ні відомчими, ні будь-якими іншими рамками. Все, що робить НПБ України, підпорядковано інтересам суспільства. Вона – *de facto* і *de iure* – має статус національної загальнодержавної установи. Тому турбота про Бібліотеку лежить не на якомусь окремому соціальному інституті, а саме на державі.

НПБ України відображає дух і спосіб життя нації, її специфічний розвиток в європейській історії. Як і усі національні бібліотеки світу, Бібліотека виконує покладену на неї історичну місію, реалізуючи унікальну функцію збирання з максимальною повнотою всіх документів, виданих на терені нашої країни, з метою їхнього зберігання як національних пам'яток. Її завданням є також створення національної бібліографії.

Значні ресурсний та кадровий потенціали завжди були притаманні НПБ України, а різноаспектна діяльність у будь-які часи відзначалась активністю і творчим спрямуванням.

Протягом тривалого часу Бібліотека розвивалася без суттєвих новацій. Та наприкінці ХХ століття у бібліотечній галузі України розпочинається впровадження нових інформаційних і комунікаційних технологій, що відкрило перед НПБ України великі можливості розширення доступу до національних і світових бібліотечно-інформаційних ресурсів. Транс-формується її діяльність. В умовах нової політичної і економічної ситуації вона здійснює стратегію переходу від традиційного бібліотечного закладу до динамічного центру інформації, визначивши своїм пріоритетом широкомасштабне впровадження сучасних технологій. Це, у свою чергу, спричинило зміни у структурі установи, номенклатурі фахівців, активізувало розвиток технологічного менеджменту.

Із входженням в еру інформаційного суспільства, Бібліотека почала активно розвиватися відповідно до нових вимог. Базуючись на головних стратегічних цілях – збирання, збереження і надання широкого доступу до національних та світових інформаційних ресурсів за допомогою сучасних технологій, вона тим самим забезпечує конституційне право кожного громадянина на отримання інформації.

Остаточо утвердилася концепція НПБ України як гібридної бібліотеки, де поєднані традиційні та електронні документні джерела і розвиваються відповідні форми обслуговування. За цих умов установа продовжує виконувати свої традиційні функції, але з іншими пріоритетами – сутність її діяльності суттєво змінюється.

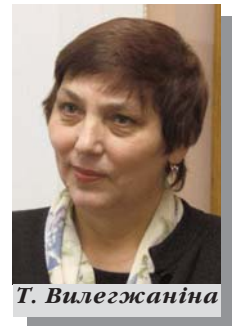
Фонди НПБ України, як і інших великих бібліотек держави, – це стратегічний національний інформаційний ресурс, який має для країни не менш важливе значення, ніж ресурси природні. Саме фонди, відбиваючи етапи становлення установи, свідчать про історію і роль Бібліотеки у культурному і суспільному житті української нації.

У 1866 році, на момент відкриття, фонди Бібліотеки (тоді – Київської російської публічної бібліотеки), основою яких стала колекція книговидавця і книготорговця В. Барщевського, налічували 319 книг та 43 комплекти періодичних видань. Надалі фонди книгозбірні щорічно поповнювалися на 400-500 примірників різних друків. Однак неодноразово траплялися випадки великих, у декілька тисяч томів, пожертвувань. Наприклад, у 1893 році Бібліотека отримала в дар колекцію книг В. Юзефовича, старшого сина одного із засновників книгозбірні, першого голови її розпорядчого комітету М. Юзефовича. Це зібрання налічувало 13 887 томів.

Протягом весняно-літнього періоду 1918 р. Бібліотека, незважаючи на часту зміну в Києві правлячих режимів, негаразди з фінансуванням, продовжувала функціонувати, її фонди збільшилися у 3-4 рази за рахунок конфіскованих та безгосподарних бібліотек та книжкових крамниць.

Тяжким випробуванням для Бібліотеки стали роки Другої світової війни. Її унікальні фонди, що у передвоєнний час склали понад 300 тис. прим. видань, евакуювати не вдалося. В кінці 1941 року окупаційна влада створила в приміщенні книгозбірні базу, куди з усієї території України та півдня Росії звозили найбільш цінні бібліотечні колекції, архівні документи, музейні експонати, антикваріат, – все це готувалося для відправлення до Німеччини. Перед відходом німецьких військ із Києва будівлю книгозбірні було підпалено, і унікальні книжкові фонди, що містили рідкісні пам'ятки XVI-XVIII ст., цінні колекції, подаровані відомими громадськими діячами І. Лужицьким, І. Огієнком, В. Юзефовичем, нащадками О. Беретті, М. Тулуба, було втрачено.

Відновлення Бібліотеки розпочалося восени 1944 року практично з нуля. Та знову вона відчинила

Т. Вилегжаніна

свої двері для читачів лише на початку 1954 року.

З 1962 року до початку 90-х років минулого століття Бібліотека безкоштовно отримувала обов'язковий примірник видань Української УРСР та всіх творів друку, що виходили на терені колишнього Радянського Союзу. З 1999 року, відповідно до законодавства вже незалежної України, – отримує обов'язковий примірник українських видань. На сьогодні її багатогалузевий, універсальний за змістом фонд нараховує понад 4,5 млн. одиниць зберігання, що дає користувачам можливість глибокого пошуку інформації і подолання бар'єрів часу, мови, культури і дисциплін.

Наразі, через нестабільність державного фінансування, отримання обов'язкового примірника є майже єдиною можливістю поповнення книжкових фондів Бібліотеки. Тому значно активніше, ніж раніше, використовує вона книгообмін, міжнародні зв'язки із 113 бібліотеками 39 країн світу.

З 1954 року відбувається активний книгообмін з бібліотечними установами країни. Обмінний і резервний фонди НПБ України відкриті для всіх бібліотек незалежно від видів і форм власності, котрим щорічно безкоштовно передається понад 100 тис. книжок.

Починаючи з 60-х років минулого століття, НПБ України є активним учасником і виконавцем державних програм з поповнення і збереження фондів вітчизняних бібліотек. Протягом багатьох років, діяла видавнича програма "Українська бібліотечна серія", зараз – "Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки". Лише в 2005 році фонди публічних бібліотек поповнилися майже на 1,4 млн. прим. видань, загальна вартість яких становила 20 млн. гривень.

НПБ України належала провідна роль у розробці і реалізації Державної програми збереження бібліотечних і архівних фондів на 2000-2005 роки. В результаті цього розпочато створення Державного реєстру національного культурного надбання у частині книжкових пам'яток, розроблено інструкцію щодо його складання і відповідні методичні рекомендації.

Якщо більшість національних бібліотек у світі майже до середини ХХ сторіччя були відносно закритими закладами музейно-архівного типу з обмеженим доступом до читальних залів і видачі по МБА, то НПБ України, як зазначалося вище, вже з самого свого заснування завжди була відкрита для всіх верств населення. Універсалізм її фондів відповідав інтересам користувачів з найбільшою повнотою.

Багато відомих наших співвітчизників були читачами Бібліотеки у різні періоди її існування. Це знані і поважні особистості – П. Нестеров, І. Сікорський, М. Булгаков, С. Сірополко, М. Амосов, В. Заклунна, О. Ємець, Ю. Єхануров. Тисячі й тисячі громадян – науковці, фахівці з різних галузей, студенти – отримали знання у тиші читальних залів Бібліотеки.

Головним пріоритетом у сфері обслуговування сьогодні є надання доступу до своїх зібрань широкому колу фізичних і віртуальних користувачів. Їхня кількість зростає з року в рік: від 1 450 у 1866

році – до 30 тисяч за єдиною реєстраційною картотекою у 2005 році, коли чисельність обслужених користувачів становила 83 тис., а віртуальних – 145 тис.

Розвиток нових інформаційних технологій і зміни в інформаційних потребах суспільства спричинили докорінне оновлення характеру і форм послуг, що надаються в Бібліотеці. Обслуговування зараз зосереджується на виявленні і максимально повному задоволенні інформаційних запитів користувачів, що спонукає до наполегливого пошуку й упровадження нових форм бібліотечно-інформаційного обслуговування, зокрема завдяки розкриттю наявних документних скарбів для широкого загалу через Інтернет.

На початок ювілейного, 2006 року НПБ України в цьому напрямі досягла таких результатів:

- за 10 років існування обсяг електронного каталогу досяг майже 200 тис. бібліографічних записів;

- створені і підтримуються у глобальній Мережі 5 БД з досить широким репертуаром та бібліографічними записами у кількості понад 700 тис., частина яких має гіперпосилання на повні тексти статей на сайтах відповідних електронних видань. Деякі з цих електронних ресурсів, наприклад, бази даних статей з наукових збірників та "Політика і політики в дзеркалі періодичних видань України", не мають аналогів у країні;

- здійснюється подальший розвиток інформаційного обслуговування віддалених користувачів у режимі он-лайн через веб-сайт НПБ України (www.prliu.org), завдяки регіональному інформаційному порталу Київщини "Соціум", який формується в рамках реалізації проекту Міжнародного фонду "Відродження" "Створення регіональних інформаційних порталів та інформаційних центрів на базі публічних бібліотек" (<http://www.irp.kiev.ua>);

- з метою нормалізації лексики в інформаційно-пошукових системах створено перший в Україні універсальний україномовний "Інформаційно-пошуковий тезаурус", призначений для предметизації і координатного індексування документів. Він отримав відзнаку на Міжнародному книжковому ярмарку у м. Франкфурт-на-Майні (Німеччина, 2004 р.);

- інформаційно забезпечуються запити Верховної Ради України, органів державної влади. За останні роки підготовлено понад 250 списків до законопроектів; щоденно до комітетів ВР України електронною поштою надсилається бібліографічний список статей з українських періодичних видань стосовно діяльності парламентських комітетів та народних депутатів;

- з початку 1970-х років здійснюється інформаційне забезпечення галузі культури шляхом вибіркового розповсюдження інформації, диференційованого забезпечення процесів керівництва, підготовки аналітичних та оглядових довідок за результатами науково-дослідних робіт, оперативної інформації за матеріалами преси, оперативного інформаційного забезпечення роботи апарату Міністерства культури і туризму України у режимі "запит – відповідь";

- розпочато роботу зі створення Електронної

бібліотеки, в рамках якої пріоритетно формується колекція "Пам'ять України". До неї входять переведені у цифрову форму найбільш цінні матеріали національного надбання і патріотики. Наприклад: Архів Михайла Драгоманова [Варшава, 1937 (463 арк.)], видання Дорошенко "Історія України" [(Ужгород, 1930 (513 арк.)), Науково-публіцистичні писання Костомарова / [За ред. М. Грушевського, Київ, 1928 (376 арк.)]; Сірополко С. Короткий курс бібліотекознавства [Львів, 1924 (132 арк.)]; Вєсь Киев на 1913 г.: [Справочник] [Київ, 1913 (1082 арк.)].

Оцифровані документи доступні через локальну мережу НПБ України, а надалі, після врегулювання технічних і юридичних проблем, вони будуть представлені в Інтернеті.

Переведення документів Бібліотеки на паперових носіях у цифрову форму – тільки незначна частина роботи з побудови справжньої національної електронної бібліотеки. Робота зі створення і збереження цифрових колекцій велика й її треба виконувати спільно з іншими соціальними інститутами – музеями, архівами, бібліотеками. І, безумовно, цей процес стабільно та у достатньому обсязі повинен фінансуватися державою.

Здійснюючи соціокультурні функції, підтримуючи традиції національної, культурно-просвітницької установи, сприяючи демократизації та гуманізації суспільства, НПБ України вбачає своїм завданням інтеграцію у світовий і національний культурний простір; партнерство й співробітництво; репрезентацію своїх можливостей та ресурсів широкій громадськості. Постійно розширюються міжнародні та партнерські стосунки, розвиваються зв'язки з засобами масової інформації, установами соціальної, культурно-просвітницької сфери, громадськими організаціями і національно-етнічними об'єднаннями.

З метою поширення української книги, відомостей про Україну і українців, популяризації української мови, Бібліотека співпрацює з Українською Все-світньою Координаційною Радою (УВКР), добродійним фондом "Сейбр-Світло", центрами української культури в Москві, Латвії, Киргизії та ін. НПБ України надає допомогу у створенні колекцій українських книжок у бібліотеках світу. Саме завдяки співпраці з громадськими організаціями "Українці світу", Товариством зв'язків з українцями за межами України (Товариство "Україна – Світ") українську книгу отримали представники діаспори у Росії, Латвії, Литві, Білорусі, Румунії та ін. Сьогодні ми маємо широкий географічний спектр поширення української книги через обмінний і резервний фонди Бібліотеки серед українців, що живуть за межами нашої держави, – в Узбекистані, Киргизії, Росії (Камчатка, Урал, Сибір) та ін.

Одним із найбільш цікавих проектів співпраці можна назвати відкриття у 2000 році, за фінансової підтримки уряду Канади та української діаспори ("Товариство приятелів України"), Канадсько-українського парламентського центру. Це дало потужний поштовх для впровадження у Бібліотеці нових інформаційних технологій на найсучаснішому

програмному забезпеченні Inmagic. Незважаючи на те, що дія проекту вже закінчилася, дружні творчі стосунки продовжуються.

Процес бібліотечної інтеграції, багатоаспектне інформаційне середовище вимагають активізації наукових досліджень у галузі бібліотечної справи, а статус національної – спонукає до здійснення науково-дослідницьких розвідок науковців Бібліотеки, яка протягом останніх 35 років свого існування виконувала функції провідного закладу з проведення прикладних досліджень у галузі бібліотекознавства і бібліографії, координаційного центру для бібліотек усіх форм власності. Основними завданнями багатоаспектної наукової діяльності установи є розроблення актуальних питань теорії, методології, історії і практики бібліотечної справи; пошук шляхів створення раціональної системи комплектування, використання та зберігання бібліотечно-інформаційних ресурсів; здійснення досліджень з актуальних проблем бібліотекознавства, питань стану та впровадження новітніх інформаційних технологій, соціологічних вивчень читання в бібліотеках.

НПБ України здійснює організацію й проведення загальнодержавних і локальних бібліотекознавчих та соціологічних досліджень. Так, з 1996 року започатковано щорічний моніторинг купівельного і читацького попиту населення, матеріали якого дозволяють виявити читацькі уподобання, мотиви звернення до книги та причини, що на них впливають; найпопулярніші видання та підвищений попит на літературу з різних галузей знання. Висновки цих вивчень покладено в основу формування репертуару книг, що видаються і закуповуються в рамках державних програм.

Характерною ознакою сьогодні є те, що більшість досліджень спрямовано на реалізацію низки законів та державних програм у галузі бібліотечної справи. Зокрема, в рамках втілення в життя Національної програми інформатизації протягом 2001-2002 років було організовано та здійснено загальноукраїнське дослідження "Електронні ресурси бібліотек України".

Серед локальних розвідок однією з найцікавіших є вивчення історії Національної парламентської бібліотеки України, яке проводиться з 1995 року. Три частини ґрунтовної монографії, видання якої за матеріалами дослідження розпочато напередодні 130-річчя Бібліотеки, розкривають маловідомі факти про складні процеси становлення книгозбірні протягом усіх років її існування, висвітлюють внесок багатьох особистостей, зокрема добродійників, громадських діячів, вчених, які так чи інакше сприяли розвитку установи.

Позицію лідера у національній бібліотечній системі НПБ України зайняла завдяки методичному забезпеченню діяльності публічних бібліотек держави. І цю функцію вона сумлінно виконує з 1956 року. Саме вона очолила роботу зі створення централізованих бібліотечних систем у державі. Наразі Бібліотека опікується більш ніж 18,5 тис. бібліотек системи МКТ України, а також надає консультативну допомогу книгозбірням різних видів і форм власності.

З появою у бібліотеках сучасних інформаційних технологій виникла необхідність розроблення відповідних законодавчих документів, надання допомоги бібліотекам у процесі їхньої адаптації до нових умов діяльності й у впровадженні сучасних технологій.

Починаючи з 1957 року, одним із пріоритетних напрямів стала видавнича діяльність. У Бібліотеці сьогодні виходять друком різнопланові за жанром і багатоаспектні за тематикою наукові, методичні, науково-бібліографічні, інформаційні видання. Завдяки цьому реалізується наукова і методична функція Бібліотеки з метою методичного впливу на публічні бібліотеки України та надання їм необхідної консультативної допомоги з питань організації їхньої діяльності.

Наразі весь доробок НПБ України знаходить відображення також на шпальтах науково-виробничого часопису "Бібліотечна планета", заснованого 1998 року. Видавнича продукція під грифом "Національна парламентська бібліотека України", що виробляється на власній поліграфічній базі, налічує 140-150 назв щорічно обсягом до 400 друк. арк. Для порівняння, у 1957 році вийшло друком 11 назв видань обсягом 21,3 друк. арк.

Запорукою виконання Бібліотекою її функцій протягом усіх років її існування завжди були і є високопрофесійні кадри. НПБ України – установа з багаторічними традиціями. Їх підтримує чудовий,

компетентний колектив фахівців, якому притаманні прагнення до самовдосконалення, риси творчої активності, порядності. Кількість бібліотечних спеціалістів НПБ України, які опанували процеси, пов'язані з організацією і пошуком інформації засобами сучасної технології, оперативним наданням її користувачам, сьогодні становить 320 осіб. Всього ж штат НПБ України налічує 432 особи.

Відзначаючи 140-річний ювілей Бібліотеки, ми ставимо перед собою амбіційні завдання: постійно формувати, як в Україні, так і за кордоном, імідж НПБ України як однієї з провідних національних інформаційних установ, унікального символу тисячолітньої української культури. Подальші перспективи Бібліотеки пов'язані з її розвитком і як важливого інституту національної культури, і як інформаційного центру, орієнтованого на широкий загал користувачів при постійному зростанні електронної інформації.

Національна парламентська бібліотека України і надалі буде підтримувати свій традиційний статус "публічного закладу", розширюючи контакти з різними верствами населення, розповсюджуючи знання, реалізуючи просвітницькі проекти, про що саме йдеться у наступних статтях, авторами яких є працівники Бібліотеки.

"КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ" – ЦІННЕ ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОГРАФІЯ

Розкриваючи історію і досвід створення "Календаря знаменних і пам'ятних дат" як одного з найбільш вагомих бібліографічних видань НПБ України, автори всебічно характеризують цей тип видання, звертають увагу на технологічні аспекти його змістовного утворення

У

зв'язку з відзначенням 140-річчя Національної парламентської бібліотеки України, варто нагадати, що наближається ще один ювілей, котрий стосується бібліотечних працівників, перш за все бібліографів: наступного року виповниться 50 років від дня виходу у світ першого випуску одного з найбільш вагомих видань Бібліотеки – „Календаря знаменних і пам'ятних дат” (далі – „Календар”).

Цей вид посібників займає особливе місце серед інших бібліографічних видань, завдяки поєднанню в них фактографічних і бібліографічних відомостей, універсальності змісту, регулярності виходу у світ, що робить їх цінним джерелом інформації, корисним для найширшого загалу читачів.

„Календар знаменних і пам'ятних дат” до 1960 р. виходив при Головному управлінні культурно-освітніх установ тиражем 12 тис. прим. З 1960 по 1991 р. друкувався у Держполітвидав УРСР (з 1964 р. – Полі-

твидав України).

У цей період він розповсюджувався за передплатою, реалізовувався через торговельну мережу; його наклад сягав 60 тис. прим. З 1991 р. до 1997 р. „Календар” видавався на поліграфічній базі НПБ України, а з 1998 р. друкується у Книжковій палаті України. Тираж упродовж останнього десятиріччя збільшився від 200 до 2 350 прим.

У різні роки випуск „Календаря” був позначений певними ідеологічними обмеженнями, економічною скрутою. Змінювалися його змістове наповнення, поліграфічне оформлення і видавнича база, зростали, знижувалися і знов зростали тиражі. Постійним залишався читальський інтерес.

Хоча видання адресується, перш за все, працівникам бібліотек, інформаційних установ, засобів масової інформації, книговидавничим і книгорозповсю-

В. Кононенко, О. Рожнятовська

джувальним організаціям, його читацька аудиторія значно ширша. „Календар” активно допомагає освітянам, вихователям, організаторам дозвілля і взагалі кожному, кого цікавлять питання науки, культури, історії, літератури та мистецтва.

За роки існування вийшло близько 200 випусків „Календаря”. Усього підготовлено понад 3 тис. статей, доповнених бібліографічними списками.

Від часу заснування вдало знайдена структура видання залишалася незмінною. Основна частина – перелік дат за місяцями, що містить відомості про річні пам’ятних подій, дані щодо заснування міст України, наукових установ, підприємств, освітніх закладів, про видатних ювілярів (історичних осіб, діячів науки і культури, політиків та воєначальників), стосовно свят: всесвітніх, національних, релігійних, а також державних та професійних. Інша частина менша за обсягом, але не менш важлива за змістом – це інформаційні довідки-нариси і бібліографічні списки до найважливіших подій.

Гортаючи календарі минулих літ, можна простежити не тільки історію цього видання, а й історію України, відчуті проблеми сьогодення, побачити, як змінювалась оцінка діяльності історичних осіб, ставлення до одних і тих самих подій у різні періоди існування нашої держави.

Виняткового значення „Календар” набув на сучасному етапі національного і культурного відродження України. Його сторінки розкривають багатогранність української історії, культури, вводять до широкого обігу відомості про максимальну кількість подій і персоналій нашого минулого та сучасності. При відборі дат упорядники дотримуються принципу повного охоплення території українських земель в їхньому етнічному та державно-політичному розвитку – від витоків до сучасності, прагнуть висвітлити діяльність самотніх постатей, які послугували історичній долі й сьогоденню України.

Автори намагаються відійти від стислого енциклопедичного стилю подання фактів, що стосуються конкретної людини, висвітлити життя і діяльність видатних особистостей у доступній формі, так, щоб стало зрозумілим, завдяки чому певна постать посідає справді почесне місце з-поміж інших.

Історія України складна і трагічна. Тож не дивно, що нині здобувають нової, іноді неоднозначної, оцінки діяння деяких неординарних особистостей. Тим більш цікаво розповісти про відомих діячів на сторінках „Календаря”, висвітлюючи їхню діяльність в усій складності, суперечливості, показуючи основні сторінки життя видатних людей.

Україна має визначних велетнів духу, постатей оригінальних і небуденних, в усіх сферах людського

буття – у філософії, науці, техніці, економіці, культурі, політиці, державотворенні, військовому мистецтві та ін. Усвідомлюючи це, укладачі включали у різні випуски „Календаря” інформацію про:

– видатних державників часів Княжої Доби: Володимира Мономаха, Ярослава Мудрого, княгиню Ольгу, Романа Мстиславовича;

– творців української ідеї – військових і державних діячів часів Середньовіччя: Пилипа Орлика, Богдана Хмельницького, Івана Мазепу, Антона Головатого, Івана Сірка;

– подвижників вітчизняної культури і просвітництва: Петра Могили, Самійла Величка, Костянтина Острозького, Георгія Кониського, Григорія Сковороду;

– діячів, які очолювали процес державотворення і національно-визвольного руху: Михайла Грушевського, Степана Бандеру, Романа Шухевича, Дмитра Донцова, Августина Волошина;

– славетних науковців, життя і діяльність котрих пов’язані з Україною: Володимира Вернадського,

Михайла Тугана-Барановського, Дмитра Чижевського, Миколу Василенка, Льва Смиренка, Юрія Кондратюка, Олексія Коломійченка, Миколу Амосова;

– видатних творців мистецьких цінностей: Марію Заньковецьку, Соломію Крушельницьку, Леся Курбаса, Івана Гончара, Аллу Горську, Володимира Івасюка, Анатолія Солов’яненка, Раїсу Кириченко, Миколу Машенка, Юрія Ілленка, Богдана Ступку, Івана Миколайчука;

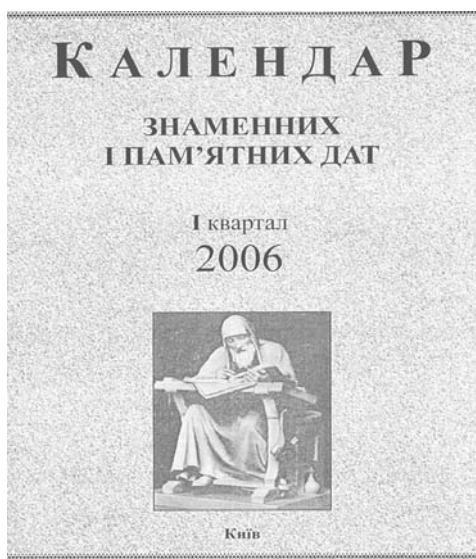
– представників красного письменства, класиків і сучасників: Тараса Шевченка, Івана Франка, Леся Українку, Павла Тичину,

Максима Рильського, Олесь Гончара, Олену Телігу, Василя Стуса, Ліну Костенко;

– відомих діячів незалежної України: Миколу Жулинського, Івана Дзюбу, Патріарха всієї України-Русі Володимира (Романюка).

Поряд із загальновідомими іменами упорядники намагалися якнайширше подати інформацію про діячів менш відомих, позабутих, але гідних того, щоб їхні справи були знаними і достойно оціненими нащадками: Івана Брика, Тимофія та Михайла Бойчуків, Мирослава Капія, Олександра Духновича, Бориса Навроцького та багатьох інших.

За останні роки читачі „Календаря” дізналися про багатьох наших колишніх співвітчизників, які стали видатними зарубіжними діячами, залишившись не визнаними у себе на батьківщині. Свого часу вони змушені були емігрувати, а згодом їх визнав й оцінив увесь світ. Ми ж відкриваємо їхню спадщину тільки сьогодні. Георгій Харпак – видатний фізик-експериментатор ХХ ст., лауреат Нобелівської премії з фізики 1992 року; Сергій Тимошенко – відомий політичний і культур-

но-громадський діяч, учений, ректор вищого навчального закладу; Степан Куропась – співзасновник Організації Державного Відродження України (ОДВУ), віце-президент Української Національної Асоціації (УНА), автор книги „Спогади з України і 60 років в Америці”; лицар духу Микола Бідняк – член Всесвітньої асоціації художників, які малюють вустами та ногами; Йосип Гірняк – один із неперевершених акторів театру „Березіль”, послідовник Леся Курбаса, співтворець його театральної системи, а також засновник українського модерного Театру „Чаплініада” (США). Всі вони беруть свій початок у рідній землі, хоча й змушені були „проростати” поза Україною. Їхня творчість є невід’ємною складовою нашої національної культури.

Сьогодні слід віддати належне всім, хто своєю наполегливою працею зробив неоціненний внесок у розвиток як власного народу, нації, держави, так і світової культури. Саме за допомогою розповідей про видатних співвітчизників упорядники прагнуть показати той набуток, з яким наша Вітчизна йде до світової спільноти. Створюючи „Календар”, вони керуються словами Бориса Олійника про те, що лише у розмаїттю поєднанні особистостей можна відтворити й усвідомити яскраву мозаїку країни, перемог і втрат, слави та трагізму всього українського народу.

Проте „Календар” не обмежений суто національними рамками. Він містить змістовні довідки про особистостей планетарного масштабу, які своєю діяльністю збагатили досвід людства, стали причетними до епохальних подій світової цивілізації. Розповідаючи про них, упорядники прагнуть розкрити їхні зв’язки з Україною, показати вплив на розвиток культури й науки, подати відомості про вшанування пам’яті цих діячів у нашій державі.

З метою усунення „білих” плям в історії України, на сторінках „Календаря” друкувалися матеріали про бій під Крутами, голодомор, утворення Української Повстанської Армії та ін.

Постійно публікуються статті, присвячені традиційним професійним святкам: Дню науки, Дню знань, Дню прикордонника, Дню хіміка та ін.

Відстежуючи зміни, що відбуваються у нашій державі, упорядники інформують про свята, які з’явилися нещодавно: День підприємця, День митної служби, День Матері, День Європи, День Прапора, Міжнародний день прісної води.

Належна увага приділяється політичному життю народів інших держав світу. Так, опубліковано змістовні матеріали з нагоди 10-річчя возз’єднання Німеччини (1990), Дня національної незалежності Японії (День народження імператора), Дня незалежності США (до 225-річчя проголошення Американської Декларації). До речі, останню довідку написано з „місяця подій”, оскільки співробітник „Календаря” О. Заваліна перебувала тоді на стажуванні у Сполучених Штатах.

Не обходять своєю увагою упорядники й релігійні свята. Зокрема, було підготовлено статті, присвячені Різдву, Великодню, Трійці, Вербній неділі, Здвиженню, Дню святого Миколая.

„Подорожі” славнозвісними пам’ятками садово-паркової архітектури України кінця XVIII – першої половини XIX ст. – ще одна захоплююча сторінка „Календаря”. Унікальний витвір природи й людського розуму Національний дендропарк „Софіївка” (Черкаська обл.), сповнений поезії та музики Тростянецький дендропарк, маєток Галаганів у с. Сокиринці (Чернігівська обл.), дендрологічний парк „Олександрія” в Білоцерківській резиденції графів Браницьких (Київська обл.) – це часточка нашої історії, нашої культури. В цих пам’ятках живе вічний дух доби, що їх створила, в цьому їхня сила й принадність.

Незважаючи на популярність викладу підготовлених матеріалів і найширшу читацьку адресу, за обсягом та інформаційною насиченістю підготовчої роботи „Календар” є одним із найскладніших і найбільш трудозатратних видів бібліографічних посібників.

Щороку укладачі вирішують відповідальну проблему – виявлення найбільш важливих дат. Основні джерела пошуку, які фронтально переглядаються: „Український радянський енциклопедичний словник”, „Українська літературна енциклопедія”, „Довідник з історії України”, довідники „Митці України”, „Мистецтво України”. В останні роки до цих видань додалися „Сучасна енциклопедія України”, „Українська сучасна енциклопедія” (УСЕ), біобібліографічні довідники „Видатні постаті України”, „Видатні постаті в історії України IX–XIX ст.”, „Кияни”, „Жінки України” та ін. Для уточнення відомостей упорядники користуються також „Енциклопедією українознавства”, англомовною чотири томною енциклопедією „Ukraine”, численними енциклопедичними довідниками, що вийшли останнім часом у Росії.

Крім того, задля пошуку імен, які ще не увійшли до загальновідомих енциклопедій, укладачі переглядають обов’язковий примірник видань, що надходить до фондів НПБ України, найбільшу увагу звертаючи на довідники, словники, наукові збірники, біографічні дослідження. Особливої ваги цей процес набув в останнє десятиріччя, коли почали активно публікуватися архівні матеріали, повернулись із спецховищ заборонені книги, відкрився доступ до надбань діаспори та ін.

Одночасно вирішується найскладніше питання – визначення достовірності виявлених відомостей. Нині ця проблема постала особливо гостро, оскільки з’явився значний масив видань різного рівня редакторської підготовки, що подають відомості, яким не завжди можна довіряти.

Основний блок проблем, з якими щороку доводиться стикатися „календаристам”, залишається незмінним. Це, зокрема:

Плутанина між старим і новим стилем літочислення.

Часом на сторінках одного довідника вказують то старий, то новий стиль, не уточнюючи цього, що зумовлює необхідність додаткових пошуків і витрат часу для встановлення реальної дати.

Наприклад, хронологічний довідник „Україна від найдавніших часів до сьогодення” (К.: Наук. думка,

1995) вказує, що I Універсал Української Центральної ради проголошено 10 червня 1917 р., не зазначаючи, що подає відомості за старим стилем.

Помилкові відомості у публікаціях.

Той самий I Універсал „Українська радянська енциклопедія” (Т. 12. – С. 202) датує 7 (20 за н. ст.) листопада 1917 р. Хоча насправді датою його прийняття є 23 червня 1917 р.

За енциклопедіями і довідниками, визначний дослідник козацтва Дмитро Яворницький народився 6 листопада 1855 р., але в надісланій нам працівниками Дніпропетровського історичного музею ім. Д. Яворницького копії його автобіографії дату уточнено – це 7 листопада (26 за ст. стилем).

Як правило, у довідниках і виданнях, присвячених Олені Телізі, вказано рік народження 1907, а місце народження Санкт-Петербург. Останні ж дослідження науковців (перш за все, Надії Миронець) свідчать, що народилась видатна поетка під Москвою (ймовірно у м. Іллінське) у 1906 році.

Не можна довіряти відомостям енциклопедій, що вийшли в радянські часи, коли йдеться про рік смерті репресованих осіб. Найчастіше вказується 1942 рік, хоча дослідники їхніх біографій вказують зовсім інші дати.

Різні датування одних і тих самих подій.

Часом це стосується навіть дуже відомих осіб. Наприклад, „Українська радянська енциклопедія” і „Большая советская энциклопедия” вказують, що Михайло Зощенко народився в 1895 році, а „Українська літературна енциклопедія”, „Современная украинская энциклопедия” і „Краткая российская энциклопедия” зазначають, що це було у 1894 році. Тож перед „календаристами” постає проблема, за якою ж датою подати матеріал про письменника. Найпростіше з цього становища вийшла одеська громадськість, яка відзначала 100-літній ювілей славетного земляка двічі: і в 1994, і 1995 рр.

Подаючи відомості про дати життя і смерті композитора, виконавця Федора Акименка, довідник „Мистецтво України” на с. 11 вказує 8(20) лютого 1876 – 8 січня 1945 і дає відсилку на прізвище Якименко (справжнє прізвище митця, де подано біографічну довідку). Але на с. 674 зазначено, що Якименко народився 8(20) липня, а помер 3 січня.

Складності при встановленні дати заснування установи.

Не завжди чітко визначено офіційну дату створення. Творчі організації початком своєї діяльності вважають відкриття першого сезону, прем'єру спектаклю, освітні заклади – початок першого навчального року тощо. Вони суттєво відрізняються від дати указу чи постанови уряду про їхнє заснування.

Наприклад, „Українська радянська енциклопедія” інформує, що Київський театр опери та балету ім. Т.Г. Шевченка „створений 1926 р. на базі Київської російської опери, що існувала з 1867 р.”. Отже, можна двічі святкувати ювілей знаного театру. У 2006 році – 80 років від дня створення, а 2007 року – 140 років існування.

Крім того, не можна забувати, що в останнє десятиріччя значна кількість установ змінили свій статус і назву. Київська державна консерваторія ім. П. Чайковського тепер – Національна музична академія України ім. П. Чайковського. Київський державний інститут культури ім. О.Є. Корнійчука – Київський національний університет культури і мистецтв, а Рівненський державний інститут культури став Рівненським державним гуманітарним університетом.

Часом для уточнення відомостей доводиться звертатися безпосередньо до наукових установ, творчих спілок, консультиватися з дослідниками.

Для остаточного формування переліку дат і відбору подій, про які будуть написані статті, упорядники керуються передусім Указом Президента України від 2 грудня 1995 року №1116/95 „Про впорядкування відзначення пам'ятних дат і ювілеїв” (редакція від 27.01.1999 р.). Враховуються також такі критерії, як актуальність події, її значимість, новизна; якщо це персоналія, – її значення доробку особи для збагачення досвіду людства, зв'язок її з Україною, вплив на розвиток нашого суспільства.

Крім того, „календаристи” намагаються уникнути повторів, враховують, чи були ті чи інші події представлені у попередніх випусках. Це не стосується лише двох дат: Дня незалежності України і Дня народження Тараса Шевченка, котрі в „Календарі” відзначаються щорічно, як найважливіші для нашої історії і сучасності.

Щодо бібліографічного супроводу статей, він залежить від багатьох факторів, передусім від бібліографічного забезпечення теми. Як правило, укладачі дотримуються принципу рекомендаційності, подаються найновіші і найцікавіші видання, різноманітний ілюстративний матеріал. Упорядники не перевантажують списки науковими, спеціальними, вузькогалузевими виданнями. Разом з тим, коли тема мало розроблена або її трактування було тенденційним, або список є чи не єдиним з даного питання, то в такому разі подаються видання дореволюційного періоду, статті з наукових збірників, матеріали конференцій, література різного читацького призначення, яка допомагає розкриттю теми. В перспективі списки планується доповнювати інформацією на електронних носіях та посиланнями на Інтернет-адреси.

Автори-упорядники постійно стежать і за всіма змінами, що відбуваються в країні, в її політичному, соціально-економічному, науковому, культурно-мистецькому житті.

„Календар” готується стабільною групою співробітників, яка діє як єдиний організм. Взаємопідтримка, взаємозамінюваність і відповідальність кожного за вихід видання у світ – характерні риси стилю роботи „календаристів”.

У різні часи існування „Календар” очолювали найдосвідченіші працівники: Є. Бабич, П. Кружаєва, В. Патока, М. Дроб'язко, Г. Гамалій, К. Камінська, О. Рожнятовська.

До роботи також залучалися знані в Україні фахівці окремих галузей науки, учасники тих чи інших

історичних подій: Ф. Погребенник, Л. Тарнашинська, В. Воляник, Л. Бойко, В. Кук, Ю. Ясіновський; працівники інших бібліотек: В. Проценко, Л. Данилова, В. Малиновська, М. Калістратенко, Н. Кушнарєнко.

Як правило, це відбувається в тих випадках, коли тема мало розроблена, недостатньо про неї матеріалів у літературі, коли виникає потреба подати новий погляд на загальновідомі події, розкрити нові імена. Така співпраця позитивно позначається на змісті та якості видання, збагачує його маловідомими фактами і матеріалами, які іноді публікуються вперше.

Підготовка „Календаря” – дуже цікава, творча справа, що вимагає від упорядників знання історичного і сучасного матеріалу, вміння орієнтуватись у великому колі інформаційних, довідкових, енциклопедичних джерел, широкої ерудиції, схильності до копійної пошукової діяльності, що, в кінцевому підсумку, формує „обличчя” „Календаря”, сприяє його популярності. Видання має бути простим у користуванні, доступним за формою, якомога повнішим за змістом, корисним за інформаційною насиченістю.

Не оминув „Календар” і вплив новітніх технологій. На основі підготовлених раніше матеріалів створено локальну базу даних „Дати і події”, що існує з 2000 р. і постійно поповнюється. На порядку денному – підготовка електронної версії „Календаря” на CD.

За роки випуску „Календаря” накопичено значний обсяг фактографічної та бібліографічної інформації. Сьогодні варто розглядати сукупність існуючих календарів як єдину систему, що розвивається, змінюється, доповнюється й уточнюється. Тому й постає необхідність створити путівник по всьому масиву підготовлених видань. З одного боку, до цього спонукало бажання підвести підсумок піввіковій діяльності, проаналізувати її та на основі цього накреслити

шляхи подальшого розвитку, з іншого – це прагнення надати практичну допомогу бібліотекам, освітнім закладам, засобам масової інформації, читачам, які постійно користуються „Календарем”.

Показчик змісту „Календаря” за всі роки його існування, який готується до 50-річчя видання, вийде друком у 2007 році. Він суттєво полегшить пошук інформації у випусках минулих років, зробить більш зручним її використання. Цей посібник не тільки розкриє доробок за піввіку, а й завдяки допоміжним покажчикам (імен, установ і організацій, професій та галузей знання, історичних подій, міжнародних і національних свят) сприятиме підвищенню практичної значимості всього масиву календарів.

Список використаної літератури

1. Патока В. Календар знаменних і пам'ятних дат – важливий складник української національної культури / В. Патока, М. Дроб'язко // Вісн. Книжк. палати. – 1997. – № 7. – С. 31-32.
2. Дроб'язко М. "Календар знаменних і пам'ятних дат" – важливий складник української національної культури / М. Дроб'язко // Бібліотека. Інформація. Суспільство: Зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф., 20-22 жовт. 1998 р. / УБА, НПБ України. – К., 1998. – С. 210-213.
3. Патока В. 2000 рік в подіях і постатях / В. Патока // Бібл. планета. – 1999. – № 4. – С. 41.
4. Патока В. Діяльність НПБУ в галузі національної бібліографії за період 1991-2000 роки / В. Патока // Вісн. Книжк. палати. – 2001. – № 5. – С. 3-4. – [Про "Календар знаменних і пам'ятних дат"], с. 4.
5. Стрельцова Н.В. Об издании календарей знаменательных и памятных дат в Алтайском крае / Н. В. Стрельцова // Мир библиогр. – 2004. – № 2. – С. 19-22.
6. Дмитриенко Н.Н. "Все врут календари" / Н.Н. Дмитриенко // Мир библиогр. – 2003. – № 1. – С. 12-14.

ДО ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ

Однією з серйозних проблем, що призводить до негативного впливу на функціонування бібліотеки, є недостатня в нормованість процесу обліку бібліотечних фондів.

Внаслідок тривалого зволікання з вирішенням цього питання виник ряд прецедентів, які, без перебільшення, можуть паралізувати діяльність бібліотек. Зокрема, йдеться про сумнозвісний лист Державного казначейства України від 22.09.2005 р. № 07-04/1827-7745 під назвою "Про віднесення до бібліотечних фондів", який суперечить низці нормативних актів, затверджених тим же Державним казначейством, але активно застосовується його регіональними органами.

Відповідно до ст. 56 Бюджетного кодексу України, ст. 6 Закону України "Про бухгалтерський облік

та фінансову звітність в Україні", порядок обліку активів бюджетних установ, у т. ч. бібліотечних фондів, визначається Державним казначейством України за погодженням з Міністерством фінансів.

На виконання вказаних законів Державне казначейство прийняло ряд наказів, дія яких поширюється і на процеси обліку бібліотечних фондів: № 64 від 17.07.00 "Про затвердження Інструкції з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ", № 90 від 30.10.98 "Про затвердження Інструкції з інвентаризації матеріальних цінностей, розрахунків та інших статей балансу бюджетних установ", № 142/181 від 10.08.01 "Про затвердження Типової інструкції про порядок списання матеріаль-

БІБЛІОТЕКА У ПРАВОВОМУ ПОЛІ

Н. Розколуна

Відмінності між формами обліку бібліотечних фондів

них цінностей з балансу бюджетних установ", № 125/70 від 02.12.97 "Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів, що належать установам і організаціям, які утримуються за рахунок державного або місцевих бюджетів, та Інструкції з їх складання".

Зазначені нормативно-правові акти визначають основні, обов'язкові умови обліку необоротних активів, але часто ці умови неможливо застосувати саме щодо бібліотечних фондів. І в цьому причини усіх непорозумінь з органами контрольно-ревізійної служби та відділеннями Державного казначейства.

Починаються ці непорозуміння з різночитання поняття "бібліотечні фонди". Так, згідно із Законом України "Про бібліотеки і бібліотечну справу", бібліотечний фонд – це "упорядковане зібрання документів, що зберігається в бібліотеці".

Але поняття "бібліотечні фонди" присутнє і у вищеперелічених наказах Державного казначейства України, а також у наказі від 10.12.99 № 114 "Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядку застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ" – так називається субрахунок 112, на якому обліковуються книги, що входять до складу бібліотечних фондів. Тобто у нормативних актах Державного казначейства поняття "бібліотечні фонди" звужується до поняття "книги".

Фонди ж бібліотек складаються з видань (документи на паперових носіях), аудіовізуальних матеріалів (платівки, касети тощо) та документів на електронних носіях. Видання, у свою чергу, відповідно до ДСТУ 3017-95 "Видання. Основні види. Терміни та визначення", за матеріальною конструкцією поділяються на книги (в т. ч. брошури), журнали, газети, аркушеві, карткові видання, буклети, плакати, поштові листівки. Але бухгалтерському обліку на субрахунку 112 підлягають лише книги і брошури.

Аудіовізуальні матеріали та документи на електронних носіях підлягають бухгалтерському обліку на субрахунку 113 "Малоцінні необоротні матеріальні активи".

Журнали, газети, аркушеві та бланкові видання, плакати, поштові листівки не мають ознак необоротних матеріальних активів, а тому не беруться на балансовий облік. Щодо фондів бібліотек, виключення мають становити вказані документи, видані до 1945 року, які мають історичну цінність. Тому логічно такі видання обліковувати у складі необоротних матеріальних активів.

Усе вищевикладене стосується правил бухгалтерського обліку бібліотечних фондів. Але облік фондів (далі – бібліотечний облік) здійснюють також спеціально визначені підрозділи бібліотек: відділ комплектування, відділи-фондоутримувачі. Цей облік має свої особливості. Тому його не можна ототожнювати з бухгалтерським (див. таблицю).

Процес	Бухгалтерський облік	Бібліотечний облік
Індивідуальний облік книг	Не здійснюється, інвентарні номери книгам не присвоюються	Здійснюється, кожній книзі присвоюється інвентарний номер, відомості заносяться до інвентарної книги
Сумарний облік книг	Здійснюється. Для обліку книг відкривається одна картка групового обліку. Облік провадиться тільки у вартісному вираженні загальною сумою	Здійснюється в „Книзі сумарного обліку бібліотечного фонду”. Книги обліковуються партіями в порядку надходження до бібліотеки в кількісному та вартісному вираженні.
Індивідуальний облік брошур	Не здійснюється	Здійснюється, але спрощений – у порівнянні з обліком книг: інвентарні номери брошурам, як правило, не присвоюються, а облік здійснюється за допомогою спеціальних картотек і т. ін. Але здійснювати індивідуальний облік брошур можна і за правилами індивідуального обліку книг
Індивідуальний облік аудіовізуальних матеріалів	Здійснюється за правилами обліку малоцінних необоротних матеріальних активів	Здійснюється за правилами обліку книг
Сумарний облік аудіовізуальних матеріалів	Здійснюється за правилами обліку малоцінних необоротних матеріальних активів	Здійснюється за правилами обліку книг
Облік документів на електронних носіях	Здійснюється за правилами обліку малоцінних необоротних матеріальних активів	Здійснюється за правилами обліку книг
Облік газет і журналів	Не здійснюється. Вони не відносяться до необоротних активів, витрати на їхне придбання списуються бюджетними установами на видатки в період оплати	Здійснюється сумарний облік: обліковуються кількісно в „Книзі сумарного обліку бібліотечного фонду” без зазначення ціни. Виняток становлять газети і журнали, видані до 1945 р.. Вони обліковуються за правилами обліку книг

Отже, порядок бухгалтерського обліку бібліотечних фондів регулюється нормативно-правовими актами Державного казначейства України. У питаннях бібліотечного обліку фондів публічні бібліотеки ще й сьогодні керуються Інструкцією про облік бібліотечного фонду в державних масових бібліотеках, об'єднаних в централізовані бібліотечні системи Міністерства культури СРСР (затверджена в 1985 р.). Але вказану інструкцію можна використовувати лише в частині, яка не суперечить діючим в Україні нормативно-правовим актам.

Багато проблем у бібліотек виникає також внаслідок неможливості застосування до бібліотечних фондів вимог щодо інвентаризації необоротних матеріальних активів. Так, згідно з Інструкцією з інвентаризації матеріальних цінностей, розрахунків та інших статей балансу бюджетних установ (затверджена наказом Головного управління Державного казначейства України № 90 від 30.10.98, останні зміни – 05.10.05), інвентаризація бібліотечних фондів повинна проводитися один раз на п'ять років, інвентаризація малоцінних і швидкозношуваних предметів – не менше одного разу на рік.

Але для того, щоб здійснити інвентаризацію фонду, бібліотека має припинити обслуговування користувачів. Прості арифметичні підрахунки, зроблені

на підставі Тимчасових примірних норм часу на основні процеси бібліотечної роботи (затверджені наказом Міністерства культури і туризму України від 19.07.05 № 496), свідчать про те, що, наприклад, бібліотека з фондом 10 тис. прим. документів для проведення інвентаризації повинна припинити доступ користувачів не менше ніж на 20 днів (за умови, що інвентаризацію проводять три працівники). Національну ж парламентську бібліотеку України потрібно кожні п'ять років закривати для користувачів не менше ніж на 8 місяців. Зрозуміло, що це суперечить статутним завданням бібліотек. До того ж наші колеги з європейських країн взагалі не знають, що таке інвентаризація бібліотечних фондів.

Об'єктивно не виконуються у бібліотеках і вимоги п. 6.7 Інструкції з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ: "За місцем зберігання всі необоротні активи повинні перебувати на відповідальному зберіганні у матеріально відповідальних осіб, які призначаються наказом керівника установи. З посадовими особами, які відповідають за збереження необоротних активів, укладається письмовий договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність".

Оскільки матеріальна відповідальність – це інститут трудового права, при покладенні на працівника повної матеріальної відповідальності потрібно враховувати вимоги Кодексу законів про працю України (КЗпПУ). Так, згідно зі ст. 131, "власник або уповноважений ним орган зобов'язаний створити працівникам умови, необхідні для нормальної роботи і забезпечення повного збереження дорученого їм майна". Крім того, відповідно до ст. 135-1 КЗпПУ, письмові договори про повну матеріальну відповідальність можуть бути укладені з працівниками, які займають посади або виконують роботи, безпосередньо пов'язані із зберіганням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням або застосуванням у процесі виробництва переданих їм цінностей. Перелік таких посад і робіт затверджується в порядку, який визначається Кабінетом Міністрів України. На сьогоднішній день уряд не прийняв жодного нормативного акта, який би регулював це питання.

У випадку покладення на працівника повної матеріальної відповідальності за передані йому матеріальні цінності все ще слід керуватися Переліком посад і робіт, що заміщаються або виконуються робітниками, з якими підприємством, установою, організацією можуть укладатися письмові договори про повну матеріальну відповідальність за незабезпечення збереження цінностей, що були передані їм для збереження, обробки, продажу (відпуску), перевезення або застосування у процесі виробництва (затверджена постановою Державного комітету СРСР по праці та соціальним питанням і ВЦРПС від 28.12.77 № 477/24). У цьому переліку посада бібліотекаря не значиться.

Тому вимоги будь-яких контролюючих органів, а також п. 6.7 Інструкції з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ щодо покладення на бібліотекарів повної індивідуальної матеріальної відповідальності за бібліотечні фонди є протизаконними.

Ще одне болюче питання – списання бібліотечних фондів. Згідно з Типовою інструкцією про порядок списання матеріальних цінностей з балансу бюджетних установ, списанню підлягають матеріальні цінності (в т.ч. бібліотечні фонди) як такі, що:

- непридатні для подальшого використання;
- виявлені в результаті інвентаризації як недостача;
- морально застарілі;
- фізично зношені;
- пошкоджені внаслідок аварії чи стихійного лиха (за умови, що відновлення їх є неможливим або економічно недоцільним і вони не можуть бути реалізовані).

Як бачимо, є нелегітимним списання документів із бібліотечних фондів, як таких, що:

- втрачені користувачами (за умови заміни втрачених видань рівноцінними чи відшкодування вартості втрачених видань);
- не повернуті користувачами (безнадійна заборгованість – в разі смерті користувача чи неможливості з'ясувати його місцезнаходження);
- непрофільні;
- дублетні.

Вирішити ці та ряд інших проблем, пов'язаних із бухгалтерським обліком бібліотечних фондів, можна, внівши відповідні зміни до зазначених нормативно-правових актів Державного казначейства України.

Врегулювати питання бібліотечного обліку фондів можна шляхом затвердження центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких є бібліотеки, відповідних галузевих інструкцій. Міністерство культури і туризму України не має повноважень приймати нормативно-правові акти з питань бібліотечної справи, обов'язкові для виконання бібліотеками всіх форм власності та підпорядкування. Тому воно не може затвердити загальну, єдину інструкцію з обліку бібліотечних фондів. Але такий документ може бути затверджений спільним наказом всіх центральних органів виконавчої влади, у підпорядкуванні яких знаходяться бібліотеки.

Список використаної літератури

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27.01.1995 (із наст. Змінами). – Див.: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999. – Там само.
3. Про затвердження Інструкції з інвентаризації матеріальних цінностей, розрахунків та інших статей балансу бюджетних установ: Наказ Головного управління Державного казначейства України від 30.10.98 № 90. – Там само.
4. Про затвердження Інструкції з обліку основних засобів та інших необоротних активів бюджетних установ: Наказ Державного казначейства України від 17.07.00 № 64. – Там само.
5. Про затвердження Типової інструкції про порядок списання матеріальних цінностей з балансу бюджетних установ: Спіль. наказ Держ. казначейства України і М-ва економіки України від 10.08.01 № 142/181. – Там само.
6. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю / Б.С. Сличинський та ін. – 4-ге вид., допов. та переробл. – К.: Вид-во А. С. К., 2003. – С. 571-605.

Автор розглядає історію створення і сучасний стан інформаційно-пошукової системи НПБ України, зокрема, висвітлює особливості оброблення документів та питання створення і використання "Інформаційно-пошукового тезауруса"

Протягом своєї 140-річної історії Національна парламентська бібліотека України, виконуючи роль посередника між книгою і читачем, спрямовувала свою діяльність на забезпечення інформаційних потреб користувачів, а разом з тим – на удосконалення інформаційно-пошукового апарату.

Перш ніж книга дійде до читача, вона проходить складний шлях оброблення. Між ними стоїть низка невидимих широкому загалу технологічних процесів, за допомогою яких створюється пошуковий образ документа (ПОД). В його основі лежить інформаційно-пошукова мова (ІПМ). У рамках прийнятої термінології ІПМ поділяються на класифікаційні і вербальні. Основою класифікаційних є певна класифікація наук, яку для зручності використання оформлено у вигляді таблиці класифікації [Десяткова класифікація Дьюї, Бібліотечно-бібліографічна класифікація (ББК), Універсальна десяткова класифікація (УДК) тощо].

Вербальні ІПМ, у свою чергу, поділяються на предметизаційні і дескрипторні. Предметизаційні ІПМ оформлюються у вигляді словників (списків) предметних рубрик¹, а дескрипторні – у вигляді інформаційно-пошукових тезаурусів.

Будь-яка з вищезазначених ІПМ обов'язково функціонує в певній інформаційно-пошуковій системі (ІПС), представлений як у традиційному, так і в автоматизованому режимах. Традиційна ІПС – це сукупність традиційних каталогів і картотек бібліотеки, автоматизована – являє собою електронний каталог бібліотеки. Власне каталоги та картотеки і є тими навігаційними „сходінками”, за допомогою яких читач відкриває все багатство бібліотечних фондів, орієнтується в тематичному розмаїтті документного потоку в певні історичні періоди існування бібліотеки.

ІПС НПБ України зазнала у своєму становленні певних змін, що залежали від багатьох чинників – економічних, політичних, історичних, як на рівні бібліотеки, так і на рівні країни.

Для того, щоб зрозуміти еволюцію розвитку та сучасний стан інформаційно-пошукової системи та інформаційно-пошукової мови в НПБ України, необхідно перегорнути сторінки її історії.

1896 рік. Бібліотекар С. Ярославський, який обіймає цю посаду з 1879 р., у своєму звіті пише про те, що в роботі надзвичайно заважає відсутність каталогів. Проте наявний персонал, переобтяжений поточними справами, не має можливості приступити до їхнього складання [8, 19]. Робота з основним каталогом по-

чинається в середині 1899 р., і за

рік його було створено. Окремий каталог складається на зібрання з 5 812 книг, подарованих бібліотеці² В. Юзефовичем, яке не ввійшло до основного каталогу. Саме ця колекція знайшла відображення у першому ґрунтовному друкованому каталозі бібліотеки [3], підготовленому до друку С. Ярославським за сприяння голови розпорядчого комітету М. Бубнова.

У другій половині 1900 р. С. Ярославський і його помічник М. Шермінський приступають, нарешті, до укладання друкованого систематичного каталогу літератури, що знаходиться у фондах бібліотеки. З усіма виданнями, для їхньої класифікації, доводиться ознайомлюватися *de visu*, тому друкований систематичний каталог виходить у світ тільки 1904 р. [4]. У ньому зібрано бібліографічні описи видань, що надійшли до фонду бібліотеки у 1866-1903 рр. Допомогу укладачам у класифікації книг надають професори Київського університету, багаторічні члени розпорядчого комітету бібліотеки І. Лучицький, М. Дашкевич, М. Бубнов та деякі інші науковці. За схемою літератури в каталозі розподіляється за 24 розділами, які відображають певну галузь знання [6, 88; 8, 19].

1908 р. друкується абетковий покажчик авторів у вигляді додатку до основного каталогу [1].

У 1909 р. С. Ярославський і М. Шермінський готують доповнення до основного каталогу, яке виходить друком у 1910 р. [5]. У ньому враховуються видання, що надійшли до бібліотеки протягом 1904 – першої половини 1909 р., а також книги і журнали, які з 1884 р. було заборонено цензурою для видачі читачам і дозволено для читання після 1903 р. [6, 89].

З 1912 р., за ініціативою М. Сафронєєва, який на той час очолював бібліотеку, уперше розпочинається робота зі створення карткового абеткового каталогу, котрий було закінчено вже у лютому наступного року. Тоді ж М. Сафронєєв пропонує приступити до укладання нового систематичного каталогу бібліотеки. Бібліотечний комітет під головуванням Н. Ярошевського підтримує цю пропозицію. Проте 1914 р., коли М. Сафронєєв залишає бібліотеку, ця робота призупиняється.

1915 р. питання про укладання і видання нового систематичного каталогу або перевидання існуючого порушує призначений на посаду бібліотекаря Л. Лічков. За його ініціативою на ім'я міського голови було подано доповідну записку з обґрунтуванням необхідності виділення коштів для друкування принципово ново-

О. Збанацька

¹У 1920-х рр. у СРСР було видано "Рубрики предметного каталога" Б. Боровича (1928) та "Словарь предметных обозначений (рубрик)", підготовлений Комуністичною академією (1929). Проте вони не були впроваджені у бібліотеках з ідеологічних міркувань, що призупинило розвиток предметних каталогів, а згодом цей вид каталогу було взагалі вилучено на довгі роки з більшості радянських бібліотек

²На той час – Київська міська публічна бібліотека

го систематичного каталогу публічної бібліотеки, але в умовах воєнного часу Дума це прохання проігнорувала, розцінивши його як несвоєчасне і другорядне [6, 89].

У 1921 р. знову постає питання про впорядкування книжкових фондів. Для розстановки книг на полицях та організації каталогів запроваджуються таблиці десяткової класифікації. На робоче ядро фонду основного книгосховища й читального залу бібліотеки складається предметно-систематичний каталог.

1935 р. з'являються публікації в пресі, типові для того часу, які критикують наявні каталоги за недосконалість, ізоляцію праць основоположників марксизму-ленінізму і наявність шкідливої літератури. Така практика формування каталогу засуджується у відповідних постановках Київського обкому КП(б)У та Народного комісаріату освіти України. Тому бібліотеці пропонується протягом 1935 р. перебудувати каталог відповідно до вимог пропаганди марксизму-ленінізму в усіх галузях знання [7, 110].

Ось чому робота з перебудови систематичного й алфавітного каталогів стає одним із першочергових завдань колективу бібліотеки протягом 1937-1938 рр. Перед групою працівників, яким доручили впорядкування каталогів, постає насамперед питання: яку схему покласти в основу індексації фонду і створення систематичного каталогу? Після широкого обговорення цього питання в колективі було вирішено прийняти за основу схему десяткової класифікації в новій редакції Л. Троповського [9]. Це була перша спроба застосувати її до великої бібліотеки. До цієї схеми було внесено ряд змін і додатків відповідно до конкретних умов бібліотеки і стану її книжкових фондів. Л. Троповський погодився з усіма змінами, внесеними у схему.

У результаті наполегливої роботи працівників бібліотека має наприкінці 1938 р. систематичний і алфавітний каталоги, які відбивають наявний книжковий фонд та відповідають тогочасному стану науки й вимогам читачів. Для книгозбірень міста та області ці каталоги стали зразком для наслідування. Впорядкування книжкових фондів, створення низки каталогів сприяло поліпшенню всієї діяльності бібліотеки³, і зокрема обслуговуванню користувачів [8, 58-59].

Під час Другої світової війни, у листопаді 1943 р., фонд і каталоги бібліотеки було втрачено. З 1944 р. книгозбірня поступово відновлює свою роботу, розпочинає формування фондів. І тільки у 1945 р. налагоджується робота зі складання каталогів, насамперед, на суспільно-політичну та художню літературу, трохи пізніше – на технічні книги.

У звіті 1948 р. зазначається, що працівники відділу обробки провели велику роботу: опрацювали 48 071 книгу, написали 82 912 каталожних карток.

Організуються службовий алфавітний та систематичний каталоги, а з 1950 р. розпочинається робота з читацьким алфавітним каталогом. Водночас упорядковуються систематичний та алфавітний каталоги на фонд абонементів. Станом на грудень 1951 р. у бібліотеці вже є 6 каталогів: генеральний алфавітний, алфавітний і систематичний читацькі на фонд

абонементів, алфавітний читацький нових надходжень, на фонд читального залу і топографічний.

З 1953 р. інтенсивно проводиться звірення каталогів з фондами. Вносяться зміни до деяких рубрик. Значна кількість літератури доопрацьовується і відображається в каталогах.

Чотири алфавітні та систематичні каталоги на основний і підсобний фонди книгосховища та каталог періодики включають близько 700 тис. карток і розкривають читачам багатство джерельних ресурсів бібліотеки⁴.

У 1959 р. на базі відділу комплектування створюються два відділи – комплектування та обробки і каталогів. Останній у централізованому порядку здійснює обробку і каталогізацію нових надходжень вітчизняної літератури, незалежно від фонду, куди вони будуть передані (за винятком патентів і стандартів). Бібліографічний опис і систематизація книг та складання каталогів здійснюються згідно з розробленими „Положенням про відділ обробки і каталогів” та інструкцією „Шлях книги в процесі обробки”. В обробці нових надходжень допомагають друковані картки Всесоюзної книжкової палати та Книжкової палати УРСР, а також ановані картки Державної бібліотеки СРСР ім. В.І. Леніна.

За 1957-1964 рр. створюється додатково 18 різних каталогів і картотек.

Предметом особливої турботи є генеральний систематичний каталог. До нього вносяться необхідні зміни, він максимально поповнюється, замінюються застарілі рубрики. Важливе значення має вузька спеціалізація систематизаторів, кількість яких збільшилась з чотирьох у 1957 р. до десяти у 1964 р. Кожний систематизатор веде відповідні розділи систематичного каталогу і створює до них алфавітно-предметний покажчик [8, 110]. Для досягнення більш логічної послідовності основних відділів каталогу, зручності користування вносяться зміни в порядок їхнього розташування, перегрупується та науково більш правильно комплектується картковий матеріал. Для цього застосовуються нові навчальні програми з окремих дисциплін та проект бібліотечно-бібліографічної класифікації. Після проведеної роботи недоліки каталогу було ліквідовано, поліпшено його стан і таким чином підготовлено базу для переведення генерального систематичного каталогу на ББК.

Перед працівниками бібліотеки⁵ постало ще одне важливе завдання – удосконалення алфавітних каталогів, насамперед генерального. Він, як і систематичний, структурно складається з двох алфавітних рядів: каталогу літератури російською й українською мовами та каталогу літератури іноземними мовами. На картковому матеріалі каталогу можна простежити всю складну історію його створення.

З 1959 р. проводиться редагування каталогу для уніфікації описів відповідно до єдиних правил, широко застосовується бібліографічний опис під колективним автором, упорядковується система розташування карток.

У 1964 р. з генерального алфавітного каталогу виділяються в окремий каталог картки на видання, що

³ На той час – Київська обласна бібліотека ім. ВКП(б).

⁴ На той час – Київська обласна бібліотека ім. КПРС.

⁵ На той час – Державна республіканська бібліотека УРСР ім. КПРС.

продовжуються. Одночасно розпочинається велика робота з їхньої рекаталогізації. Всі описи праць наукових установ і організацій замінюються зведеними, які складаються одночасно для двох алфавітних каталогів – генерального і читацького. Нерідко доводиться проводити бібліографічні розшуки, щоб встановити окремі дані. Створення такого алфавітного каталогу має для бібліотеки важливе значення, а також сприяє широкому використанню його читачами [8, 113].

З 1965 р. розпочинається переведення систематичного каталогу на таблиці ББК для наукових бібліотек, а з 1972 р. складається алфавітно-предметний покажчик до систематичного каталогу. У 1977 р. бібліотека керує переведенням бібліотек республіки на таблиці ББК.

У 1978 р. система каталогів і картотек бібліотеки налічує 25 одиниць. Проведено велику роботу з переведення систематичного каталогу на ББК (75%). Одним із найбільш трудомістких процесів стало складання алфавітно-предметного покажчика до систематичного каталогу.

У 1985 р. обсяг роботи відділу обробки значно збільшився, бо було розпочато опрацювання образотворчої продукції та картографічних видань, організацію на них каталогів.

Велике значення для приведення всіх діючих каталогів і картотек в єдину струнку систему мало затверджене у 1964 р. положення про каталоги і картотеки бібліотеки. У 1996 р. розробляється нове „Положення про систему каталогів і картотек Національної парламентської бібліотеки України”. На цей час бібліотека має вже близько 50 каталогів і картотек.

Таким був історичний розвиток і становлення традиційної інформаційно-пошукової системи бібліотеки, яка була представлена каталогами і картотеками та такими класифікаційними ІПМ: 1900-1937 рр. – класифікацією книг І. Лучицького, М. Дашкевича, М. Бубнова; 1937-1964 рр. – Десятковою класифікацією Л. Троповського; 1965-2006 рр. – ББК.

1995 р. позначений новою віхою в розвитку бібліотеки – започаткуванням електронного каталогу нових надходжень. В автоматизованих ІПС з’являються додаткові пошукові можливості, серед яких – пошук документів за предметними рубриками. Саме тому НПБ України починає займатися предметизацією і створювати власний авторитетний файл предметних рубрик. Ця обставина вимагає від працівників бібліотеки більш уважного і ретельного ставлення до створення пошукового образу документа. А необхідною умовою реалізації цього завдання є уніфікація термінології за допомогою словників предметних рубрик або інформаційно-пошукових тезаурусів.

Вивчення даного питання показало, що в нашій країні відсутні такі видання, а для сучасних ІПС це вкрай необхідно. Тому, за підтримки генерального директора бібліотеки А. Корнієнка, група працівників бібліотеки на чолі з Т. Вилегжаниною наприкінці 1997 р. розпочала розробку вітчизняного продукту, за допомогою якого можна було б пропонувати на книжках предметні рубрики і вводити їх до електронного каталогу.

Дискусійним було питання щодо назви цього продукту. Висувалися декілька варіантів: „Словник предметних рубрик НПБ України”, „Словник уніфікованої

лексики для складання предметних рубрик НПБ України”, „Словник мови предметних рубрик НПБ України”. Проте остаточно йому було дано назву „Інформаційно-пошуковий тезаурус” (ІПТ), бо саме інформаційно-пошуковим тезаурусам властива наявність словникових статей на терміни з парадигматичними відносинами між ними.

При розробці ІПТ було враховано досвід роботи з предметизації бібліотек Польщі та США, вивчалися державні, міждержавні та міжнародні стандарти, які діють у даній галузі. Ця робота здійснювалася з 1997 по 2003 р. У лютому 2004 р. „Інформаційно-пошуковий тезаурус” вийшов у світ у друкованому та електронному вигляді. Він є універсальним за змістом, охоплює всі галузі знання та містить близько 35 тис. термінів (враховуючи інверсію) [2].

Приємно зазначити, що сьогодні ІПТ у своїй роботі використовують інші бібліотеки України. Про це свідчать листи, які надходять на адресу НПБ України, і сектору Тезауруса зокрема. Однією з вимог, які висувуються до ІПТ, є можливість його коригування і поповнення. За останні два роки Тезаурус поповнився більше ніж на 3 тис. термінів, і цей процес продовжується, відображаючи документний потік бібліотеки.

Великими перевагами ведення і використання ІПТ є: уніфікація термінології, визначення парадигматичних відносин між термінами; часткова реалізація авторитетного контролю щодо персоналій, назв організацій та установ.

ІПТ може бути вбудований у будь-яку автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему, і тоді він почне працювати в новому пошуковому форматі.

Історія розвитку і удосконалення ІПС Національної парламентської бібліотеки України – це історія пошуку найкращих шляхів швидкого і сучасного інформування користувачів про наявні документні ресурси бібліотеки, свідчення наполегливої праці її висококваліфікованих фахівців у цьому напрямі.

Список використаної літератури

1. Алфавитный указатель авторов к основному каталогу Киевской Городской Публичной Библиотеки за 1866-1903 гг. – К.: Тип. Т-ва И.Н. Кушнарев и К°, 1908. – 52 с.
2. Вилегжанина Т.І. Інформаційно-пошуковий тезаурус / Т.І. Вилегжанина, О.М. Збанацька. – Донецьк: Альфа-Прес, 2004. – 1103 с.
3. Каталог Киевской Городской Публичной Библиотеки отдела имени Вл. М. Юзефовича. – К.: Тип. С.В. Кульженко, 1899. – V, [3], 302, [1] с.
4. Каталог Киевской Городской Публичной Библиотеки, 1866-1903 гг. – К.: Тип. Т-ва И.Н. Кушнарев и К°, 1904. – [3], III, 1074 с.
5. Каталог Киевской Городской Публичной Библиотеки, 1904-1909 гг.: Первое доп. – К.: Лито-тип. Т-ва И.Н. Кушнарев и К°, 1910. – [2], III, 338 с.
6. Літопис Національної парламентської бібліотеки України. Ч. I: 1866 – лютий 1917 р. / П.Б. Гапченко, С.Л. Зворський, Л.М. Любаренко, О.О. Мاستипан; Нац. парлам. б-ка України. – К., 1996. – 137 с.
7. Літопис Національної парламентської бібліотеки України. Ч. II: березень 1917–1943 р. / П.Б. Гапченко, С.Л. Зворський; Нац. парлам. б-ка України. – К., 2001. – 184 с.
8. Скарбниця людського розуму / К.М. Грибовська, Є.С. Дерман, Г.В. Каган та ін.; Держ. респ. б-ка УРСР ім. КПРС. – Х.: РВВ Книжк. палати УРСР, 1966. – 181 с.
9. Троповский Л.Н. Десятичная классификация: Сокращ. табл. для массовых б-к / НИИ библиотекосведения и рек. библиогр. – М., 1938. – 96 с.

Інформаційно-комунікативні технології стрімко ввійшли у повсякденне життя бібліотечних фахівців. Сьогодні це, очевидно, найважливіший елемент життєдіяльності бібліотечно-інформаційних центрів, який зумовив певні зміни у розумінні стратегії і тактики розвитку бібліотеки в цілому, і методичних служб зокрема.

Ще донедавна методичні центри здійснювали організаційно-методичне керівництво, узагальнювали та впроваджували передовий досвід у практику роботи бібліотек, незалежно від конкретних умов і особливостей їхнього існування. Постало питання, а чи взагалі потрібні методичні служби, які диктують, а не рекомендують, вимагають, а не вивчають, наполягають, а не прислуховуються?

Сьогодні методист – менеджер та маркетолог, консультант і порадник. Він допомагає формувати політику бібліотеки, бере участь у розробці її стратегії і тактики, відстежує інноваційні процеси, аналізує їх та впроваджує у практичну діяльність, шукає й розповсюджує досвід однодумців-новаторів. Його завдання – підвищити рівень бібліотечного професіоналізму, допомогти кожному працівнику розкрити свої творчі здібності.

Спеціалісти бібліотек також мають отримати вичерпну інформацію з усього комплексу професійних вимог для роботи в інформаційному середовищі, оволодіти навичками корпоративної роботи. Для цього потрібне постійне фахове спілкування, яке практично унеможливлено обмеженими фінансовими ресурсами бібліотек. Методичні служби все активніше намагаються використовувати для реалізації своєї професійної діяльності Інтернет, адже застосування телекомунікаційних засобів зв'язку надає бібліотекам нових можливостей. Кожний бібліотечний заклад, який має вихід в Мережу, стає частинкою безмежного інформаційного простору і його володарем, може задовольнити читачькі запити на рівні бібліотеки значно вищого рангу. Використання у практичній діяльності служб Inet – електронної пошти, технологій чат-повідомлень, ICQ, представлених на сайтах бібліотек, – робить бібліотекаря рівноправним учасником світової спільноти. У той же час це дає змогу максимально наблизити бібліотеки – методичні центри до бібліотечних фахівців, що територіально віддалені і не мають змоги регулярно відвідувати методичний відділ бібліотеки, ознайомлюватися з інформацією бібліотечнознавчого характеру, отримувати консультації.

Презентація бібліотеки в Інтернеті, її можливостей, послуг, що вона надає сьогодні, не лише данина моді, а й усвідомлена, необхідна форма роботи, яка здійснюється на вимогу часу. Активно працюючий веб-сайт бібліотеки є не тільки запорукою її входження в міжнародне інформаційне середовище, а й новим рівнем комфортності обслуговування реальних споживачів інформації. Люди все більше переносять ведення своїх справ (банківські операції, покупки і т. ін.) з матеріального світу у віртуальний. Чому бібліотечні послуги та ділові операції мають чимось відрізнятися? Наші користувачі не бачать жодних відмінностей між матеріальним та віртуальним світами.

Це передбачає зрозумілу політику бібліотеки, спрямовану на розширення своєї присутності в Мережі, узагальнення досвіду роботи з віртуальними користувачами, готовність до постійного удосконалення. Яким має бути веб-сайт бібліотеки, аби виконувати усі покладені на нього функції, надавати доступ до потрібної інформації та бути привабливим для користувача? На цю тему існує безліч публікацій, а тема „сайтобудування” широко вивчається та обговорюється на професійних бібліотечних конференціях, шпальтах фахових видань.

У 2002 р. бібліотечним працівникам України було представлено методичний модуль „Бібліотечному фахівцю” (<http://www.nplu.org/uk/profy/>), посилання на який міститься на головній сторінці веб-сайту Національної парламентської бібліотеки України (<http://www.nplu.org>). Модуль створено за ініціативою відділу наукового аналізу та розвитку бібліотечної справи (ВНАРБС), який, здійснюючи функцію Бібліотеки як методичного центру для публічних бібліотек України, налагоджує з ними стосунки на засадах діалогу та взаємоповаги.

Передумовою створення модуля була необхідність практичного розв'язання ряду проблем. Було важливо пройти всі етапи з його організації, розглянути потенційні перешкоди, визначити необхідні людські резерви, трудовитрати не тільки на створення, а, що набагато важливіше, на постійне підтримання повноцінної діяльності.

Саме власний напрацьований досвід став основою видання „**Публічна бібліотека. Веб-сайт: десять кроків до успіху**”. Ми намагалися визначити основні вимоги до організації якісного сайту, котрий має відповідати завданням бібліотеки як одна із складових її загальної програми діяльності, бути інформативним, функціональним, привабливим та легкодоступним. Його структура повинна бути концептуально, технічно і технологічно грамотно сформована, відповідати загальним критеріям якості веб-сайту. До таких критеріїв відносяться: зручність у навігації, доступність для користувачів, єдність дизайну усіх розділів, що стає можливим за умови наявності команди кваліфікованих спеціалістів – бібліотекарів та веб-дизайнерів. Ретельне обґрунтування етапів розробки сайту на основі стратегії дозволяє досягти максимальної повноти змісту, визначення інформаційних ресурсів, оперативності оновлення інформації. Крім того, гарним смаком вважають наявність англійської версії сайту, тому що сервери відкриті для відвідувачів з будь-якої точки земної кулі.

При створенні методичного модуля, перш за все, було визначено його місію, з врахуванням основних складових діяльності бібліотек, потреб і запитів конкретного адресата – бібліотечного фахівця, першочерговості питань, що мають його цікавити. Це вплинуло на змістовну частину та оформлення модуля: подання професійної інформації за основними її складовими; дотримання вимог щодо розміщення та оформлення текстових блоків, використання кольору, фотографій та інших елементів дизайну. Більше того, ми вважали одним із своїх основних завдань ске-

ровувати фахівців та показувати їм найпростіші шляхи пошуку серед усього розмаїття доступних ресурсів, необхідних як для вирішення професійних проблем, так і задоволення запитів користувачів, знаходити найбільш підходящі довідкові інструменти.

Проте створення веб-сайту – лише надводна частина айсбергу, адже це не одноразова акція, а процес, що триває стільки часу, скільки веб-сайт знаходиться в Інтернеті. Його сторінки мають регулярно підтримуватися та змінюватися, і не тільки зусиллями бібліотекарів, а й автоматизаторів; посилення на Інтернет-ресурси потребують регулярної перевірки з метою підтвердження їхньої дієздатності.

Ідея розробки методичного модуля полягала в тому, щоб створити своєрідний віртуальний довідник бібліотекаря, в якому б знаходили своє відображення різні напрями діяльності бібліотек, найактуальніші проблеми. Він включає такі розділи:

- „Актуальна інформація” – новини з життя всіх бібліотек України та близького зарубіжжя; зведений план бібліотечних заходів, календар знаменних і пам'ятних дат на поточний рік; інформація про бібліотеки-ювіляри; відомості щодо бібліографічно-видавничої діяльності; різноманітні оголошення.

- „Офіційна інформація” – добірка нормативних документів, що регламентують правові та господарські відносини бібліотек, перелік бібліотечних стандартів, діючих в Україні, громадських та міжнародних організації, котрі реалізують бібліотечні програми. Основна частина документів має повнотекстові версії. Представлено „червоні телефони” для зв'язку.

- „Програми&Проекти” – найбільш популярний серед користувачів. На прохання бібліотечних працівників, тут представлено планово-звітну документацію бібліотек різного рівня: національних, обласних, районних та бібліотек-філій. Щоквартально тема має змінюватися. Фахівцям пропонуються цільові тематичні заняття, що допоможе їм ефективніше і швидше впроваджувати інновації у практичну діяльність, ставати більш самостійними.

- „Бібліотеки України” – надає стислу інформацію та контактні телефони державних наукових та публічних бібліотек системи Міністерства культури і туризму України. У підрозділі „Web-library” зібрано Інтернет-адреси бібліотек України; зірочкою позначено бібліотеки, що мають онлайн-електронний каталог.

- „Електронні бібліотеки” – тут за розділами знання згруповано посилання на український сегмент Інтернет-ресурсів. Це безкоштовна інформація, яку можна „скачати”, а бібліотекарі вже мають знайти нестандартний спосіб застосування інформації у кіберпросторі в інтересах своїх користувачів.

- „Статистична аналітика” – містить дані дер-

жавної статистики щодо бібліотечної галузі України, які характеризують ефективність діяльності бібліотек. Тут в електронному вигляді представлено видання „Бібліотечна Україна в цифрах” (починаючи з 1998 р.). У підрозділі „Науково-дослідницька робота бібліотек” відстежується тематика соціологічних досліджень бібліотек України.

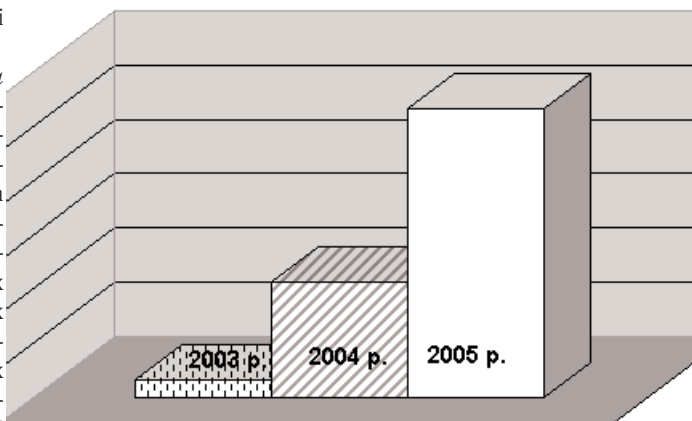
- „Бібліологія” – регулярно розміщується інформація про новинки фахової літератури, а переклад назв та короткі анотації статей із зарубіжних періодичних видань дають можливість проаналізувати та порівняти рівень українських та закордонних бібліотек.

- „Практичні рекомендації” – віртуальна довідкова служба, де фахівці бібліотеки надають консультаційну допомогу віддаленим користувачам – бібліотечним фахівцям.

- „On-line публікації” – містить електронні повнотекстові версії деяких видань бібліотеки. З 2005 р. тут виставляється щоквартальний науково-виробничий журнал „Бібліотечна планета”.

Діаграма 1

Динаміка зростання кількості наданих відповідей на запитання абонентів віртуальної довідки за 2003-2005 рр.

Започатковуючи модуль, ми хотіли мати зворотний зв'язок з фахівцями, бо вважали, що саме спілкування з ними допоможе визначити найбільш болючі проблеми нашої спільної справи, лакуни у правовому полі, дозволить поліпшити методичну роботу та розширити аудиторію бібліотечного співтовариства. Розділ „Практичні рекомендації” і є віртуальною довідкою, яка дозволяє здійснювати консультування фахівців у режимі „запит-відповідь”.

З метою визначення реальних трудовитрат, які мають бути передбачені „Тимчасовими нормами...”, постійна увага приділяється аналізу виробничих процесів, бюджету часу, який на це слід передбачити.

Спеціалістами ВНАРБС планомірно і систематично здійснюється пошук, аналіз та відбір матеріалів бібліотекознавчого характеру, готуються відповіді для віртуальної довідки, що, звичайно, мобілізує його фахівців, примушує працювати активніше.

Чи справджуються наші очікування?

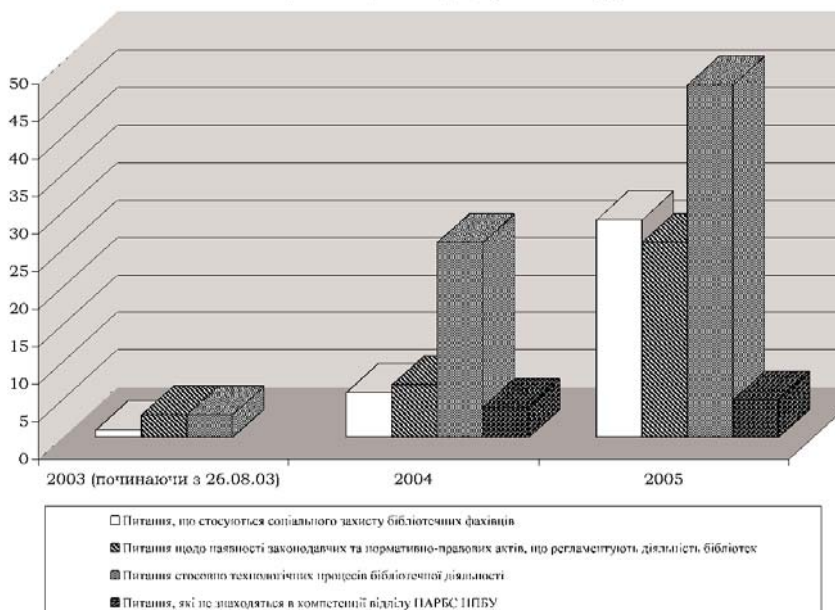
Кожна реорганізація або нововведення на сайті провокує збільшення або зниження кількості відвідувачів, тому природно виникає потреба в аналізі наслідків певної дії, що було зроблено стосовно чисельності користувачів віртуальної довідки та тематики запитів (див. діаграми 1, 2).

Здійснення такого аналізу дозволяє планувати тематику наступних друків. Це і продовження серії „Публічна бібліотека”, і видання серії „Законодавство – бібліотекам України”. Також підготовлено до перевидання збірник „Документні ресурси бібліотек”, вийшов у світ збірник „Бібліотека у правовому полі”, в якому представлені законодавчі та нормативні документи, що регламентують діяльність бібліотеки.

Варто відзначити, що значно розширилась аудиторія відвідувачів нашого сайту. Так, до нас звертаються працівники районних і сільських бібліотек з проханням надіслати методичні посібники, задають запитання представники шкі-

Діаграма 2

Характеристика запитань, що надійшли до віртуальної довідки
"Практичні рекомендації" у 2003-2005 рр.

льних і університетських книгозбірень, владних структур.

Коли сайт бібліотеки цікавий, „заціпає за живе”, то з часом поступово створюється коло його постійних відвідувачів. Формування стабільної аудиторії користувачів сайту – людей, які є одностумцями, а, можливо, стануть партнерами у проектах та програмах, – є найголовнішим завданням, бо від цього залежить життєздатність бібліотечного сайту, сенс методичної роботи в інформаційному середовищі. У будь-якому випадку постійно поновлювана професійна інформація, надання консультативної допомоги полегшуватиме роботу бібліотекарів, консолідуватиме професійну спільноту.

ОБМІННИЙ І РЕЗЕРВНИЙ ФОНДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ЗАВДАННЯ НА ПЕРСПЕКТИВУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Т. Кришевич, Т. Косова

Бібліотечні фонди України сьогодні є не лише культурним надбанням народу, чинником його суспільного прогресу, але й однією зі складових загальнодоступного національного інформаційного ресурсу держави. Від того, наскільки якісно і повно вони сформовані, залежить ефективність роботи книгозбірень із задоволення різноманітних інформаційних потреб суспільства.

У сучасних умовах в абсолютній більшості бібліотек України формування фондів відбувається з багатьма труднощами: хронічно бракує стабільного та достатнього фінансування, існують проблеми зі змістовним наповненням, розширенням і урізноманітненням репертуару видань тощо. Особливо скрутне становище склалося в сільських бібліотеках. Тому не підлягає сумніву та велика роль, яку відіграють на сучасному етапі обмінно-резервні фонди (ОРФ) бібліотек, які є одним із важливих джерел документопостачання на всіх рівнях циркуляції інформаційних ресурсів.

Обмінно-резервні фонди започатковано досить давно, адже у процесі діяльності бібліотек постійно накопичуються дублетні, непрофільні, застарілі видання, які доцільніше обміняти на потрібні чи передати безкоштовно іншим бібліотекам, ніж зберігати „мертвим вантажем” або знищувати (списувати в макулатуру). Такими фондами книгозбірні оперували на свій розсуд, чіткої регламентації дій і правил тривалий час не існувало. Правового статусу ОРФ набули в 1959 році з прийняттям спеціальної постанови уряду СРСР „Про використання книжкових фондів бібліотек”, за якою міністерствам, відомствам та іншим організаціям було надано право безкоштовно передавати літературу із фо-

ндів одних бібліотек іншим, незалежно від їхнього відомчого підпорядкування [1]. З того часу зайві дублетні і непрофільні видання почали перерозподілятися через ОРФ бібліотек, що дозволило зберегти величезні масиви документів, котрі з тих чи інших причин не використовувалися в одних бібліотеках, але були потрібні в інших.

Право на документообмін між бібліотеками було підтверджено і з набуттям Україною незалежності – Законом України „Про бібліотеки і бібліотечну справу”, в статті 4 якого зазначається, що держава стимулює взаемокористання бібліотечних ресурсів, зокрема через систему обмінних бібліотечних фондів. А відповідно до статті 18 цього Закону, „документи, що не входять до Державного реєстру національного культурного надбання України, можуть бути передані безкоштовно із фондів одних бібліотек іншим або реалізовані” [2]. На виконання зазначеного Закону було розроблено і затверджено наказом Міністерства культури і туризму України від 23 березня 2005 р. за № 152 Інструкцію „Про організацію та порядок обміну, перерозподілу і розповсюдження документів серед бібліотек України через систему обмінних фондів”, що зареєстрована в Міністерстві юстиції України 30 березня 2005 р. за № 347/10627 [3].

Сьогодні, за неповними даними, в Україні функціонують близько 250 ОРФ, в яких зосереджено майже 6 млн. документів. Характерною особливістю цих фондів є їхній динамізм, великі показники обертаності. Тільки за останні 3 роки через систему ОРФ було перерозподілено близько

5 млн. прим. документів, і цей показник має стабільну тенденцію до зростання, що є красномовним свідченням суспільної корисності та затребуваності обмінних фондів [4].

Значне місце в системі обмінних фондів бібліотек нашої держави посідає ОРФ Національної парламентської бібліотеки України, який успішно функціонує вже понад 46 років. Для роботи з ним у Бібліотеці при відділі комплектування спочатку було створено сектор обмінного фонду (1960), який з 1 січня 1971 року реорганізовано у самостійний структурний підрозділ на правах функціонального відділу обмінного і резервного фондів. За роки існування ним перерозподілено більше 6 млн. прим. документів, доукомплектовано десятки тисяч бібліотек у різних регіонах як колишнього СРСР, так і незалежної України.

На початок 2006 року в обмінно-резервному фонді Бібліотеки нараховувалося близько 155 тис. документів, 80% з них – українською мовою. Складається цей фонд із двох самостійних частин: обмінної і резервної, кожна з яких виконує свої функції.

Обмінний фонд – відрізняється динамікою та формується з документів всіх видів і типів та галузей знання. За своїм призначенням він виконує два основні завдання: з одного боку, є джерелом доукомплектування фондів самої Бібліотеки, з іншого – використовується для документообміну і поповнення фондів інших книгозбірень.

Резервний фонд – це своєрідний страховий запас Бібліотеки, призначений для заміни втрачених з основного фонду або зношених документів. Дублетні примірники цього фонду з дозволу адміністрації використовуються також для формування бібліотечок цільового призначення за завданнями Міністерства культури і туризму України, запитами народних депутатів України тощо. Фонд містить документи з усіх галузей знання, видані за останні 10 років. Найбільш широко представлені в ньому друки українознавчої тематики з історії, етнографії, культури, мистецтва, географії, права, філософії України, української мови, а також художні твори вітчизняних письменників і зарубіжних авторів в українських перекладах.

Діяльність відділу обмінного і резервного фондів багатогранна, напружена, вимагає значних фізичних навантажень. Про обсяги роботи, виконуваної його працівниками, свідчать цифри: щорічно між бібліотеками перерозподіляються від 200 до 300 тис. документів [7; 8]. Проте ця робота не зводиться до суто механічного переміщення і перерозподілу літератури, як це може видатися на перший погляд. Так, щоб досягти високого рівня обертності фонду, максимально ефективно задовольняти потреби інших книгозбірень у поповненні фондів, необхідно добре знати сучасну кон'юнктуру книжкового ринку, новітню літературу, тенденції комплектування бібліотечних фондів і навіть вимоги програм різних навчальних закладів. Відповідно ефективність роботи працівників відділу напряму залежить як від їхнього загальноосвітнього рівня, ґрунтовного засвоєння спеціальних бібліотечних знань та реалізації їх у практичній діяльності, так і від низки інших чинників. Багато корисного, наприклад, у цьому плані дає постійне спілкування з представниками інших бібліотек у процесі відбирання ними документів у фонді.

Одним із головних напрямів діяльності відділу ОРФ є доукомплектування діючих фондів НПБ України. Всі нові надходження, в першу чергу, переглядаються працівниками функціональних підрозділів Бібліотеки: відділу формування документних ресурсів, сектору періодичних видань відділу обслуговування користувачів, сектору організації спеціалізованих видань групової обробки відділу рідкісних і цінних книг, сектору формування документних

ресурсів іноземними мовами та сектору міжнародного документообміну та ін. Тільки за останні 3 роки основні фонди Бібліотеки поповнилися за рахунок обмінного і резервного фондів 21 тис. прим. документів.

Універсальність тематики та значні обсяги документних ресурсів, що знаходяться в обмінному фонді Бібліотеки, відкривають широкі можливості для доукомплектування фондів інших бібліотечних закладів країни, зокрема, бібліотек системи МКТ України: наукових, обласних, районних, міських, сільських, книгозбірень музеїв тощо. Так, у 2005 році до цих бібліотек передано понад 75 тис. прим. документів (65% від загальної кількості за рік).

Разом з тим, здійснюється плідна співпраця й з бібліотеками різних видів і форм власності. На взаємовигідних умовах ведеться обмін документами з великими галузевими бібліотеками, зокрема: Національною науковою медичною бібліотекою України, Державною науково-технічною бібліотекою України, Державною науковою сільськогосподарською бібліотекою Української академії аграрних наук. Надається значна допомога у доукомплектуванні фондів й іншим великим, середнім і малим бібліотекам. Так, у 2005 році їм передано 28 тис. прим. документів (24% від загальної кількості за рік). Найбільш активно користуються можливістю поповнити свої фонди за рахунок обмінного фонду НПБ України бібліотеки навчальних закладів всіх рівнів акредитації: академій, університетів, інститутів, ліцеїв, училищ, коледжів, гімназій, загальноосвітніх і спеціалізованих шкіл тощо.

На сучасному етапі розвитку бібліотечної справи в Україні діяльність відділу ОРФ урізноманітнілась і ускладнилась, в ній з'явилися нові напрями, зокрема участь у реалізації державних програм книгорозповсюдження. Так, протягом останніх 5 років відділом виконано значну за обсягом роботу з розподілу між бібліотеками України документів, виданих у рамках Національної програми випуску соціально значущих видань. Зокрема, через відділ за цією програмою бібліотеки України отримали майже 127 тис. прим. книг (115 назв); у рамках програми „Українська бібліотечна серія” – до 76 тис. прим. (20 назв).

Відомо, що особливо гостро зараз бібліотеки відчувають потребу в сучасних енциклопедичних, довідкових виданнях, зокрема з питань права. Тому помітною подією став розподіл між книгозбірнями України через ОРФ Бібліотеки „Юридичної енциклопедії” в шести томах (передано 18,4 тис. прим. цього актуального видання). Зараз розпочато роботу з розподілу між бібліотеками України „Енциклопедії історії України” в п'яти томах (вже отримано 1 тис. прим. – перші два томи). Очікують на передачу до бібліотек й інші цінні друки, що, безперечно, користуватимуться підвищеним попитом.

Велика кількість документів з метою їхнього подальшого розповсюдження між бібліотеками України надходить до обмінного і резервного фондів від різних дарувальників – як приватних осіб (автори книг, книголюби), так і установ (державні і громадські організації, благодійні фонди тощо), яким не байдуже культурне відродження України. З часу проголошення незалежності України коло добродійників дедалі зростає, серед них не лише українські організації та установи, а й закордонні.

Особливо активно сприяють поповненню фондів бібліотек вітчизняні видавництва. Так, видавництво „Либідь” лише за останні 5 років безкоштовно передало до ОРФ Бібліотеки понад 59 тис. прим. видань, „Наукова думка” – 43 тис., „Преса України” – 14 тис., Державне відкрите акціонерне товариство „Укркнига” – 12 тис., видавництво ім. О. Теліги – 7 тис. прим. видань. Значну кіль-

кість літератури відділ отримав від Держкомінформполітики України, Держкомтелерадіо України – 31 тис., Управління у справах преси та інформації Київської облдержадміністрації – 8 тис., Української правничої фундації – 7 тис., Дирекції художніх виставок МКТ України – 4,5 тис., Подільської регіональної митниці – 14 тис., Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка – майже 20 тис., Представництва ООН в Україні – 11 тис., Міжнародного фонду “Відродження” – майже 4 тис. документів, Центр українознавства при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка – майже 3 тис. прим. Тобто перелік таких установ і організацій, що допомагають у доукомплектуванні фондів бібліотек України, є досить значним.

Дарують Бібліотеці свої домашні колекції та окремі видання для розповсюдження їх між бібліотеками відомі письменники, діячі культури і мистецтва, науковці, державні та політичні діячі, інші визначні особистості, серед них: І. Цюпа, І. Винниченко, М. Полоз, Л. Лук’яненко, П. Нанійв, В. Дончик, Б. Чечнев, А. Зінченко, В. Журавський та багато інших. Подарували Бібліотеці видання зі своїх приватних збірень її ветерани О. Александрова, С. Басенко, Є. Завадська, Н. Маслова, О. Магипан, В. Молчанова, Н. Сніжко, О. Трубайчук, книголюби П. Гуменюк, В. Ковальчук, Н. Нестерчук, А. Редько, Н. Філіппова, Д. Шпотенко та ін.

Загалом за останні 5 років обмінний фонд Бібліотеки поповнився за рахунок різних організацій та приватних осіб понад 250 тис. прим. документів, абсолютна більшість з яких надійшла чи надійде до фондів сотень інших книгозбірень країни.

Діяльність відділу обмінного і резервного фондів Бібліотеки завжди вирізнялася гуманітарною спрямованістю, і не лише в плані отримання добродійної книжкової допомоги, про що йшлося вище, але і в зворотному напрямі. За його рахунок певна допомога у комплектуванні фондів надається бібліотекам дитячих будинків, інтернатів, громадським організаціям ветеранів, інвалідів, медичним оздоровчим закладам, військовим частинам, пенітенціарним установам тощо. Так, у 2005 році для таких організацій було сформовано низку бібліотечок загальною кількістю 4,4 тис. прим.

Ще одним із провідних напрямів діяльності відділу сьогодні є участь у міжнародному співробітництві, зокрема, у сфері встановлення і поглиблення культурних зв’язків з українцями, які проживають за межами нашої держави, у сприянні популяризації здобутків української культури, українського друкованого слова за кордоном. Багато років Бібліотека плідно співпрацює з Українською Всесвітньою Координаційною Радою (УВКР), яка об’єднує на добровільних засадах українські громадські (неурядові) організації всього світу і діяльність якої спрямовано на утвердження інтересів та захисту українства. Під час кожної поїздки делегацій УВКР українським громадам за межами України безкоштовно передається велика кількість друкованих видань, аудіо- та відеозаписів.

За останні 6 років за межі держави передано низку бібліотечок (9 тис. прим.), зокрема: національним бібліотекам країн, де живе багато українців (Білорусі, Латвії, Литви); бібліотекам центрів української культури в Москві, Латвії, Киргизстані; бібліотекам української мови і літератури в Росії (Москва, Башкортостан), Білорусі; Товариству українців м. Паневежіс (Литва); Білоруському громадському об’єднанню українців “Ватра”; бібліотеці відділення української мови та літератури Клузького університету (Румунія); посольствам України в Російській Федерації, Китаї; військовому миротворчому контингенту Украї-

ни в Лівані; українським осередкам у Греції, Швеції, Бельгії, Норвегії, Польщі, Словаччині, Туреччині, Угорщині, Фінляндії, Південно-Африканській Республіці, Казахстані, Узбекистані, Киргизстані, Грузії, Молдові; українським громадам регіонів Росії: Далекого Сходу, Камчатки, Уралу, Сибіру та ін. Дбайливо укомплектована працівниками відділу бібліотечка українських видань є навіть в далекій Антарктиці, на острові Галіндез, де на науково-дослідній станції „Академік Вернадський” вже понад 10 років базується українська антарктична експедиція.

Щодо завдань на подальшу перспективу діяльності ОРФ, то можна з упевненістю стверджувати, що документообмін, котрий базується на використанні обмінних фондів, і надалі залишиться невід’ємною частиною процесу формування та поліпшення якісного складу діючих фондів бібліотек України. Для збереження і розвитку такої форми документообміну в країні є багато передумов, які впливають з об’єктивних чинників і закономірностей розвитку бібліотечної справи в Україні на сучасному етапі.

Щоб його вдосконалити, необхідно у найближчій перспективі розробити і запровадити принципово нове програмне забезпечення для суттєвого прискорення і часткової автоматизації низки технологічних операцій, пов’язаних із веденням баз даних про видання, наявні в ОРФ, партнерів з документообміну, а також з обліком, обміном, перерозподілом та розповсюдженням документів. А це, у свою чергу, потребує підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення, зокрема придбання нових технічних засобів – комп’ютерів, сканера, принтера тощо.

Необхідно також активізувати документообмін з бібліотеками та інформаційними центрами різних видів і форм власності, насамперед з інших, крім Києва і Київської області, регіонів України.

Посилену увагу передбачається приділяти розширенню обсягів надання благодійної допомоги соціально незахищеним верствам населення, а саме бібліотекам дитячих будинків, громадських організацій ветеранів, лікувальних установ тощо, а також книгозбірням військових ліцеїв і частин.

Буде збережено та примножено практику сприяння поширенню і популяризації здобутків української культури за межами держави засобами друкованого слова, зміцненню гуманітарних зв’язків із українською діаспорою.

При цьому треба враховувати, що проблема належного фінансування бібліотечних закладів продовжує залишатися невирішеною, адже коштів на комплектування, особливо публічних, периферійних, освітянських бібліотек, завжди хронічно не вистачає. Через недосконалість законодавчої бази України з питань книгодрукування і книгорозповсюдження національна книжкова продукція є занадто дорогою й тому неконкурентоспроможною у порівнянні з російською та білоруською, поступається їм і за кількісними показниками, і за якістю друків. Тому й стоять бібліотеки перед дилемою, як розпорядитися обмеженими коштами на комплектування: чи придбати одне вкрай потрібне, але дороге енциклопедичне чи навчальне видання, або ж п’ять порівняно дешевих, зате „модних” книжок-„одноденок” у м’яких обкладинках.

Враховуючи вищевикладене, а також те, що чітко налагоджену всесоюзну систему книгопоширення було зруйновано, національну ще не сформовано та практично повністю ліквідовано усталені за радянських часів форми книжкової торгівлі, бібліотечні ОРФ будуть і надалі залишатися одним із вагомих і до того ж безоплатних джерел документопостачання, важливим національним інформаційним ресурсом [5; 6].

У широких масштабах бібліотечний процес у всі часи і у всіх країнах супроводжується ліквідацією одних бібліотек та одночасним створенням інших. Зрозуміло, що цей процес неможливий без перерозподілу літератури між різними бібліотеками. Функції такого перерозподілу й покликані виконувати обмінні фонди книгозбірень. Від того, як поставлено їхню роботу, наскільки широким є коло бібліотек, які співпрацюють з цими фондами, залежить повнота та якість їхнього комплектування, а відтак авторитет і роль бібліотек у суспільстві.

Часто доводиться чути, що до ОРФ надходять здебільшого документи за минулі роки, морально застарілі, фізично зношені – нікому не потрібна „макулатура”, що бібліотеки літературу, яка користується попитом, не будуть передавати до цих фондів. Такі уявлення є помилковими, адже, як можна переконатися з наведених нами прикладів різноманітних джерел надходження документів, обмінні фонди необхідні завжди, будь-яка бібліотека чи установа можуть знайти в них потрібні документи, у т. ч. на сучасних електронних носіях, які будуть корисними ще багато років. Зростає інтерес навіть до так би мовити „застарілих” видань як до історичних документів минулої доби. Їх охоче беруть для комплектування своїх фондів музеї, спеціалізовані бібліотеки, наукові установи. Вони цікаві як у плані історичної реконструкції реалій минулих епох, так і типологічного складу бібліотечних фондів 1950-1980-х років [5; 6].

Отже, можна зробити висновок, що обмінні фонди виконуватимуть свої зовні малопомітні, але дуже важливі

й корисні суспільні функції до тих пір, доки існуватимуть бібліотеки, бібліотеки ж діятимуть доти, поки існує людство і потреба в знаннях, акумульованих в друкованому слові, інших носіях інформації.

Список використаної літератури

1. Про використання книжкових фондів бібліотек: Постанова Ради міністрів СРСР від 5 січ. 1959 р. // Довідник бібліотекаря. – Х., 1977. – С. 35.
2. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»: (Станом на 20 лип. 2000 р.): Офіційне вид. – К.: Парлам. вид-во, 2000. – 23 с.
3. Інструкція “Про організацію та порядок обміну, перерозподілу і розповсюдження документів серед бібліотек України через систему обмінних фондів”: Затв. наказом М-ва культури і мистецтв України 23.03.2005 р. № 152; Зареєстровано в М-ві юстиції України 30.03.2005 р. за № 347/10627 // Документні ресурси бібліотек: (Законодавчі, інструктивно-регламентуючі та метод. матеріали). – К., 2005. – С. 75-81.
4. Соляник А.А. Система документопостачання бібліотечних фондів: закономірності розвитку: Монографія – Х.: ХДАК, 2005. – 229 с.
5. Петрусенко Т.В. Обменно-резервные фонды библиотек как национальный информационный ресурс // Науч. и техн. б-ки. – 2001. – № 7. – С. 39-46.
6. Петрусенко Т.В., Романов А.П. Книгообмен в информационном обществе: реалии и перспективы // Науч. и техн. б-ки. – 2004. – № 2. – С. 48-51.
7. Діяльність обмінно-резервних фондів бібліотек України у 1999–2001 рр. / М-во культури і мистецтв України. НІБ України. – К., 2003. – 8 с.
8. Діяльність обмінно-резервних фондів бібліотек України у 2000–2004 рр. / М-во культури і мистецтв України. НІБ України. – К., 2006. – 8 с.

ЧИТАЧІ ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПАРЛАМЕНТСЬКУ

Я залюблена у творчу атмосферу цієї бібліотеки, наповнену мудрістю та багатоголоссям віків, роздумами про сутність буття та вічними пошуками істини.

Складну працю розуму дуже полегшують доброзичливість, шляхетність, інтелігентність, високий професіоналізм працівників бібліотеки.

Зрештою, тут мої рідне Слово, моя Мова, моя Країна, мої Друзі, мої Колеги, мої Книги!

Зі щирішими побажаннями подальших творчих здобутків ваш постійний читач –

Любов Іванівна Зеліско, канд. пед. наук, доцент кафедри релігієзнавства і культурології філософського факультету Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Національна парламентська бібліотека України – це храм культури України й світу.

Цікавими для мене як славіста були ювілейні вечори, присвячені Дням слов'янської писемності і культури, в яких довелося брати участь. Бібліотечні фонди відділу літератури іноземними мовами і творча допомога працівників відділу обслуговування сприяли моїм науковим дослідженням у галузі славістики, болгаристики, комплексного дослідження художньої культури слов'ян ХХ ст., написанню магістерських робіт майбутніх славістів – студентів Київського славістичного університету. Адже без культури нема особистості, немає нації, немає держави.

Відповідальний секретар Українського комітету славістів НАН України Вікторія Захаржевська.

З Національною парламентською бібліотекою України у мене пов'язані найкращі роки і спогади.

В залі № 2 я мав звичне місце, де писав курсові, дипломні роботи, кандидатську дисертацію, понад десять документальних повістей, монографій, наукових публікацій; там само завершував працю над докторською дисертацією. Бібліотекою користувався і мій син – нині кандидат технічних наук.

З роками змінювалися бібліотечні кадри, але високий професіоналізм, почуття поваги до читача в цих стінах залишаються незмінними.

Ювіляру найкращі побажання і найщиріші вітання.

Доктор історичних наук, генерал-лейтенант А.В.Русак

За науковим визначенням, організація – це група, що складається з більш ніж двох осіб, які об'єдналися для досягнення певної мети. Відомо науці й те, що довголіття організації забезпечують особистості. Тому відповіддю на традиційне запитання: „Як організації вдається існувати так довго?” лежить на поверхні: завдяки особистостям, котрі працюють у ній. І тому довголіття головного інформаційного й духовного центру України, яким є сьогодні Національна парламентська бібліотека України, пояснюється складом особистостей, які там працюють і зберігають ті духовні принципи, що були закладені її засновниками.

З нагоди 140-річчя від дня заснування Національного Духовного центру України хочеться побажати єдиного – ВІЧНОСТІ!

З повагою, постійний читач, кандидат економічних наук М. Головін.

НОВІ ПРОЕКТИ: ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ, ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ, РОЗВИТОК КНИЖКОВИХ КОЛЕКЦІЙ

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА У СВІТІ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА РЕВОЛЮЦІЯ

Інформаційна грамотність для всіх

У березні 2006 р. вийшов у світ «Заключний звіт колоквиуму високого рівня з питань інформаційної грамотності та навчання протягом життя», який проходив у м. Александрії (Єгипет) у листопаді 2005 р. Колоквиум було організовано ЮНЕСКО, ІФЛА та Національним форумом з інформаційної грамотності (США). Основна ідея звіту – перехід від концепції «Інформація для всіх» до концепції «Інформаційна грамотність – для всіх». У документі йдеться про те, що просте існування інформації мало важить для тих, хто навіть не знає, яка інформація їм потрібна, де і як її шукати, оцінювати та ефективно використовувати.

Звіт наголошує, що інформаційна грамотність – складник базового права на навчання протягом життя. Ця проблема виходить за межі лише бібліотечної справи чи освіти. Інформаційна грамотність – умова розвитку економіки, охорони здоров'я, громадянської активності, врядування, якості життя. Даються практичні рекомендації, спрямовані на більше соціальне залучення представників всіх рас, релігій, етнічних груп і культур до сучасного інформаційного суспільства. Наводяться численні приклади дій, програм, стратегій і підходів до співпраці між урядами, неурядовими організаціями, іншими складовими громадянського суспільства, міжнародними організаціями та плани щодо майбутніх заходів¹.

Світові та Європейська електронні бібліотеки

У листопаді 2005 р. Бібліотека Конгресу США розпочала кампанію зі створення Світової електронної бібліотеки (World Digital Library) – онлайн-колекції рідкісної та цінної книги, рукописів, карт, плакатів, марок та інших матеріалів із своїх зібрань і фондів інших національних бібліотек. Це, як зазначив директор Бібліотеки Конгресу Джеймс Біллінгтон, дуже амбіційний міжнародний проект і його мета – зробити доступними через Інтернет цінні твори з художньої, історичної та літературної точок зору. Важливо включити до Світової електронної бібліотеки матеріали усіх культур – Америки і Європи, Азії та Африки. Організатори бачать цей проект як співпрацю між громадським і приватним сектором. У листопаді 2005 р. Бібліотека Конгресу вже отримала перший корпоративний внесок у розмірі 3 млн. доларів від Google Inc. Ця корпорація протягом року оцифрувала близько 5 тис. книжок із колекції Бібліотеки Конгресу як пілотний проект, опанувала технологію сканування цінних видань, щоб не завдати їм шкоди.

Водночас проти корпорації Google Inc. з осені 2005 р. ведеться судовий процес. Позивачі – видавничі компанії, що обвинувачують корпорацію у порушенні прав копірайту, коли вона оцифрувала та виставила в Інтернеті мільйони бібліотечних книг із колекцій Стенфордського, Гарвардського, Мічиганського й інших університетів та з Нью-Йоркської публічної бібліотеки. Представники корпорації підкреслюють, що за проектом Світової електронної бібліотеки книжки будуть оцифруватися лише якщо це дозволено законом².

У березні 2006 р. Європейська комісія повідомила про рішення підтримати проект створення Європейської електронної бібліотеки з метою надання електронного доступу до європейського історичного надбання. Протягом наступних п'яти років планується зробити доступними принаймні 6 млн. книжок, документів та інших творів культури усім підключеним до вебу. Комісія планує фінансово підтримати створення європейської мережі центрів оцифрування. Буде розроблено також низку регламентуючих документів з охорони прав інтелектуальної власності в умовах розвитку електронних бібліотек.

Європейська електронна бібліотека будуватиметься на основі інфраструктури TEL (The European Library) – веб-сервісу, організованого учасниками Конференції директорів європейських національних бібліотек (Conference of European National Librarians) на основі результатів дослідницького проекту DigiCult. TEL – це брама до каталожних записів багатьох національних бібліотек, надає доступ до широкого кола оцифрованих ресурсів бібліотек-учасниць.

Конференція директорів європейських національних бібліотек, привітавши цю ініціативу Європейської комісії, зазначила, що працюватиме в напрямі розширення контактів з європейськими архівами та музеями, зокрема, обговорюючи дорожню карту Європейської електронної бібліотеки. Беручи до уваги майбутнє розширення Європейського Союзу, у прес-релізі Конференції директорів європейських національних бібліотек зазначається, що дуже важливо із самого початку співпрацювати з усіма європейськими країнами, а не лише членами Євросоюзу.

Конференція директорів європейських національних бібліотек, привітавши цю ініціативу Європейської комісії, зазначила, що працюватиме в напрямі розширення контактів з європейськими архівами та музеями, зокрема, обговорюючи дорожню карту Європейської електронної бібліотеки. Беручи до уваги майбутнє розширення Європейського Союзу, у прес-релізі Конференції директорів європейських національних бібліотек зазначається, що дуже важливо із самого початку співпрацювати з усіма європейськими країнами, а не лише членами Євросоюзу.

Проект передбачає, разом із вирішенням технічних питань, брати до уваги всі європейські мови з їхніми різними наборами знаків³.

Німецький читальний зал у Донецьку отримуватиме колекцію книжок

Міністерство закордонних справ ФРН і Гете-Інститут спільно з Німецьким товариством з питань досліджень, Фондом ім. Фріца Тюсена, Благодійним фондом Герті, Фондом ім. Герди Генкель, Фондом ім. Марги і Курта Мьольгаардів, Фондом ім. Роберта Боша і Фондом "ZEIT" Евелін і Герда Бучеріуса започаткували ініціативу "Люди і книги – бібліотечна ініціатива для Центрально-Східної Європи й Центральної Азії".

В її рамках на початковому етапі протягом трьох років буде надано підтримку 30 вибраним німецькомовним бібліотекам у 22 країнах Центрально-Східної Європи й Центральної Азії шляхом поповнення їхніх фондів книгами, журналами й електронними інформаційними матеріалами. Всього на комплектування бібліотек і супровідну програму передбачається виділити близько 500 тис. євро. Одна з найважливіших цілей ініціативи – пробудження інтересу до Німеччини серед молоді.

В Україні для підтримки було обрано Німецький читальний зал у Донецькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Н. Крупської⁴.

¹ Information Literacy for all // URL: <http://www.ifla.org/III/wsis/info-lit-for-all.htm> (Accessed March 10, 2006).

² Vise D.A. World Digital Library Planned; Billington J.H. A Library for the New World // Washington Post. – 2005. – Nov. 22.

³ European Commission steps up efforts to put Europe's memory into "European Digital Library" //

URL: <http://www.europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/253&type=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

⁴ "Люди і книги": Для підтримки обрано Німецький читаль. зал у Донецьку. URL: <http://www.goethe.de/ins/ua/kie/uk1136009.htm> (2006. - 23 січ.)

На Всесвітній зустрічі на найвищому рівні з питань інформаційного суспільства (WSIS, 2003, 2005 рр.) прийнято відповідний План дій. Стаття розкриває ті аспекти заданого документа, що стосуються бібліотек, роль цих закладів у реалізації згаданого плану

Б

ібліотеки з давніх-давен були й залишаються найціннішими скарбницями знань, ознакою цивілізованості суспільства та його розуміння культури як найвищого багатства нації. Інтелект нації є фундаментальною складовою могутності кожної держави. Його важливість зростає у добу інформаційно-комунікаційної революції, що вирішальною мірою уможливила прискорення глобалізаційних процесів [1] і дала змогу говорити про створення інформаційного суспільства у різних країнах світу.

Ця проблема розглядалася на Всесвітній зустрічі на найвищому рівні з питань інформаційного суспільства (WSIS), що проходила у два етапи – у 2003 році у Женеві і у 2005 році в Тунісі. Так, у «Звіті про женевський етап Всесвітньої зустрічі на найвищому рівні з питань інформаційного суспільства» від 30 січня 2004 р. було дано таке визначення інформаційного суспільства: «Інформаційне суспільство – це еволюціонуюча структура, яка, відбиваючи різні стадії розвитку, досягла різних рівнів у різних країнах світу. Технологічний прогрес та інші зміни стрімко перетворюють середовище, в якому розвивається інформаційне суспільство» [2, 12]. Завдання виробленого на цій зустрічі Плану дій полягають у тому, щоб «побудувати відкрите для всіх інформаційне суспільство; спрямувати потенціал знань та ІКТ [інформаційних і комунікаційних технологій] на розвиток; сприяти використанню інформації та знань для досягнення узгоджених на міжнародному рівні цілей розвитку, в тому числі тих, що містяться у Декларації тисячоліття; вирішувати нові проблеми інформаційного суспільства на національному, регіональному і міжнародному рівнях» [2, 13].

Бібліотеки належать до інформаційно-комунікаційної інфраструктури – фундаменту відкритого для всіх інформаційного суспільства. Його неодмінним елементом є забезпечення кожному можливості мати доступ до інформації, ідей і знань. Найважливішою складовою інформаційного суспільства є наявність великого публічного надбання, до якого належать, зокрема, інформація і глобальні знання. Вони мають бути легкодоступними в інтересах розвитку інформаційного суспільства, сприяти здобуттю населенням освіти, створенню нових робочих місць, інноваційній діяльності, відкриттю перспектив у господарчій діяльності і науковому прогресі. Слід зміцнювати публічні установи – такі, як бібліотеки та архіви, музеї, щоб сприяти збереженню документальних записів і вільному та рівноправному доступу до інформації [3, 402-403]. На наш погляд, не випадково у переліку публічних установ бібліотеки займають перше місце. За своїм впливом на розвиток суспільства, його культури та науки вони дійсно можуть слугувати одним із головних індексів цивілізованості нації.

У Плані дій окреслено завдання, цілі та контрольні показники. Зокрема відзначається, що орієнтовні контрольні показники можуть бути глобальними цільовими показниками зростання рівня під'єднання та доступу у разі застосування ІКТ у межах виконання завдань Плану дій, які мають

бути реалізовані до 2015 р. Важливим є зауваження, що ці контрольні показники можна враховувати під час встановлення контрольних показників з урахуванням національних особливостей.

Серед завдань особливу увагу привертають два пункти, що безпосередньо стосуються бібліотек. Це пункт 6 d): «забезпечити підключенням на базі ІКТ публічні бібліотеки, культурні центри, музеї, поштові відділення та архіви», й пункт 6 i): «сприяти розвитку контенту і створити технічні умови, які сприяли б наданню та використанню в Інтернет всіх мов світу» [3, 412]. В останньому пункті йдеться про «контент» – поняття, запозичене з англійської мови, що означає «зміст» у найширшому розумінні цього слова: тобто смислове наповнення різноманітних видів текстів, відео- та аудіопродукції на всіх нині відомих функціонуючих носіях. Контент включає й усі форми зберігання інформації, які мають бібліотеки початку XXI ст. – від прадавніх рукописів, першодруків, книг та інших друкованих видань до сучасних технологій, у т. ч. новітніх комп'ютерних мультимедіа (дискети, CD-ROMи, DVD тощо). Особливий наголос робиться на використанні в Інтернеті всіх мов світу. Це дуже важливо для розвитку сегмента Інтернету з українською мовою, адже домінуючою мовою Інтернету сьогодні є англійська – мова глобалізації, яка займає, відповідно, 80% у Мережі.

Серед напрямів, які окреслені у Плані дій і пов'язані з невід'ємними функціями бібліотек як публічних культурних закладів, принципово значущим є **доступ до інформації та знань**. У документі чільне місце відводиться бібліотекам, які називаються першими серед багатоцільових публічних пунктів колективного доступу, стабільно функціонують та надають громадянам за прийнятними цінами або безкоштовно доступ до різних ресурсів комунікації, насамперед Інтернету. Наголошується, що особливу увагу слід приділяти сільським районам та районам, які обслуговуються недостатньо. Як і у великих та малих містах, у цих місцевостях разом із бібліотеками називаються інші громадські заклади, де можуть бути встановлені комп'ютери, підключені до національних та глобальних мереж, які будуть доступні переважній частині населення: навчальні заклади, передусім школи, державні структури, поштові відділення тощо. Важливим є й те, що вони повинні мати достатню пропускну здатність для допомоги користувачам.

Особливий інтерес для бібліотечних фахівців і – ширше – всіх користувачів бібліотек, на нашу думку, має становити пункт 10 h), в якому наголошується на важливості підтримки створення і розвитку бібліотечної та архівної діяльності (тобто найширше використання так званих цифрових технологій), адаптованої до потреб інформаційного суспільства. Рекомендується впроваджувати її, зокрема, шляхом перегляду національних стратегій і законодавства у сфері бібліотечного обслуговування, забезпечення на глобальному рівні розуміння потреби у «гібрид-

О. Зернецька

них бібліотеках” та сприяння співпраці бібліотек на всесвітньому рівні [3, 417].

Поняття “гібридні бібліотеки” вводиться у Плані дій для окреслення багатофункціональності бібліотек у суспільстві знань, що базується на використанні найновітніших досягнень сучасних ІКТ, розширює можливості користувачів отримувати доступ до інформації і являє собою, таким чином, одне із головних полів публічної сфери громадянського суспільства. Водночас гібридні бібліотеки через співпрацю на всесвітньому рівні з бібліотеками інших країн ширше “відкривають вікно у світ знань” своїм користувачам, роблячи можливим прискорення та якісне зростання наукового обміну.

Не менш важливою є роль бібліотек у нарощуванні потенціалу і підвищенні грамотності у сфері ІКТ. Перед кожним суспільством стоїть завдання сприяти всім своїм громадянам в оволодінні навичками електронної грамотності. Як приклад для наслідування пропонується створювати курси для державних службовців, “використовуючи для цього такі існуючі структури, як бібліотеки, багатоцільові обштинні центри, публічні пункти доступу, а також шляхом створення на місцях центрів професійної підготовки у сфері ІКТ у співпраці зі всіма зацікавленими сторонами. Особливу увагу слід приділяти групам населення, які перебувають у несприятливому становищі, та уразливим групам населення” [3, 417].

Слід зауважити, що у документі присутні соціальна складова, увага до найменш захищених верств населення. Реалізувати ці настанови всесвітнього форуму є справою честі кожного національного уряду через стратегії інформаційного суспільства, які він розробляє та втілює у життя.

Під час другого етапу Всесвітньої зустрічі, який відбувся у Тунісі в листопаді 2005 р., було прийнято Туніську програму для інформаційного суспільства, в якій зазначається, що “настав час перейти від принципів до дій, враховуючи вже виконану роботу щодо виконання Женевського плану дій і визначивши ті сфери, де прогрес уже був досягнутий, досягається або не був досягнутий” [4]. Зокрема, повертаючись до питання створення потенціалу у сфері ІКТ для всіх, для підвищення довіри при використанні ІКТ всіма, у Туніській програмі дається роз’яснення поняття “незахищені верстви населення”, про яких йшлося вище. У пункті 90 с) йдеться про надання доступу до інформації таким верствам населення, як молодь, літні люди, жінки, корінні народи, люди з фізичними або розумовими обмеженнями, а також громади у віддалених і сільських районах, через вдосконалення та впровадження відповідних програм і систем у галузі освіти та професійної підготовки, що включають освіту протягом усього життя та дистанційну освіту [4, 14].

У Туніській програмі для інформаційного суспільства подальшого розвитку та уточнення дістали положення Плану дій, викладені на женевському етапі 2003 р. щодо ролі бібліотек у розробці національного контенту. Особливо важливими у цьому відношенні є пункти 90 k–m), в яких йдеться про підтримку *навчальних, наукових та культурних* закладів, у тому числі бібліотек, архівів та музеїв, у виконанні ними своєї ролі в галузі розробки контенту. Також наголошується на необхідності забезпечення рівноправного, вільного та прийняттого у ціновому відношенні доступу до контенту і збереження його різноманітності, в т. ч. у цифровій формі, з метою сприяння неформальній та формальній освіті, науково-дослідній та інноваційній діяльності і, зокрема, шляхом підтримки бібліотек у виконанні ними своєї ролі як однієї із державних служб у галузі забезпечення вільного і рівноправного доступу до інформації, а також підвищення рівня грамотності у сфері ІКТ і у встановленні з’єднання на рівні гро-

мад, у тому числі громад, які недостатньо охоплені відповідними послугами [4] (підкреслення моє. – О.З.).

Стосовно проблеми контенту, було виділено два напрями: *підвищення потенціалу громад* у всіх регіонах для його розробки місцевими мовами і/або мовами корінних народів та *активізація діяльності щодо створення якісного електронного контенту* на національному, регіональному та місцевому рівнях. У кінцевому підсумку метою створення якісного електронного контенту є висловлене на Туніському етапі Всесвітнього форуму бажання представити інформацію про нашу історію і культурну спадщину у цифровій формі, дбаючи про інтереси наступних поколінь. Тому позитивно оцінюється політика вмілого управління інформацією, котра включає використання стандартизованого цифрового архівування та інноваційних рішень щодо подолання морального старіння устаткування як засобу забезпечення довгострокового зберігання інформації та постійного доступу до неї [4, 17].

Визначені у головних документах Всесвітньої зустрічі завдання і програма для розвитку суспільства знань, вагомою складовою якого є бібліотеки, таким чином накреслюють стратегії, котрі повинні набувати конкретного змістового наповнення в кожній окремій країні.

Для України тут великий простір діяльності. Адже інформаційна революція, яка лежить в основі інформаційного суспільства, має свої незаперечні імперативи. До них, зокрема, належать такі контрольні показники, як рівень інформатизації, комп’ютеризації суспільства, вільний доступ до послуг Інтернету, розповсюдження телефонного стільникового зв’язку на певну кількість населення тощо. Вони розраховуються міжнародними організаціями, котрі входять до складу ООН, як от ЮНКСТАД. Розраховані нею індекси розвитку ІКТ у доповіді 2005 р. дозволили проаналізувати ситуацію у 165 країнах світу. Дуже прикро, що Україна за цими розрахунками посідає лише 111-те місце у цьому списку, її безпосередніми трьома сусідами зверху є Габон, Гвінея, Алжир (відповідно – 108-110 місця), а за Україною йдуть Єгипет, Панама, Кенія (відповідно місця 112-114) [5].

Цифри – вперта річ. Тому вони мають таку переконуючу силу. Завдяки їм стає зрозумілою невідкладність завдання перегляду та вдосконалення державної стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, чіткого окреслення в ній чільного місця, які повинні зайняти бібліотеки та їхня модернізація відповідно до рішень Всесвітньої зустрічі на найвищому рівні з питань інформаційного суспільства і врешті-решт задля процвітання й розвитку українського суспільства як суспільства знань.

Список використаної літератури

1. Зернецька О.В. Філософія глобалістики // Політика і час. – 2004. – № 11. – С. 67-75.
2. WSIS/GENEVA/DOC/9-R – A: GENEVA-SUMMIT-Results.DOC. – 09.07.2004.
3. Всесвітня зустріч на найвищому рівні з питань інформаційного суспільства. Женева, 2003 – Туніс, 2005 р. Декларація принципів. Побудова Інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті // Журавський В.С., Родіонов М.К., Жилієв І.Б. Україна на шляху до інформаційного суспільства. – К.: Політехніка, 2004. – 482 с.
4. www.itu.int/wsisc:/wsis/agenda.doc (20557116) – 17.11.2005
5. The Digital Divide: ICT Development Indices 2004. United Nations Conference on Trade and Development. – New York and Geneva: United Nations, 2005.

ВИЩА ШКОЛА І БІБЛІОТЕКА: ВСТАНОВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

ПАРТНЕРСТВО. СПІВРОБІТНИЦТВО

Могутній потік інформації на основі електронних технологій захопив сьогодні широкі верстви населення своєю дивиною, привабливістю і потужними пошуковими інформаційними можливостями. Розлога «павутина» інформаційних послуг Інтернету особливо до вподоби студентам, для яких ця мережа слугує надійною і всеосяжною джерельною базою. В той же час студенти активно використовують інформацію на традиційних паперових носіях. Думається, що навіть далеке майбутнє буде пов'язане з одночасним функціонуванням як електронних, так і традиційних паперових носіїв інформації.

Вінницький соціально-економічний інститут, що є підрозділом Відкритого міжнародного університету „Україна”, – молодий навчальний заклад. Тут відбувся лише перший випуск фахівців документно-інформаційної сфери високого кваліфікаційного рівня „спеціаліст”.

Оволодіння цим фахом потребує опрацювання великого обсягу документних джерел, що є базою для одержання студентами необхідних знань, практичних навичок та вмінь. Це проста і добре відома всім істина. Але для того, щоб створити таку інформаційну базу, потрібно як мінімум:

- а) мати оптимальний масив документних джерел;
- б) забезпечити змістовну організацію документів у бібліотеці, що ґрунтувалася б на їхній глибокій аналітико-синтетичній обробці як основі доступу до них користувачів.

Досягти цього бібліотека спроможна на засадах партнерських відносин з навчальним закладом. Бо і бібліотека, й інститут функціонують в одному руслі, об'єднані спільним стратегічним завданням – готувати молодих фахівців.

Наш інститут уже з самого початку своєї діяльності спрямував організаційно-методичні зусилля на створення відповідної джерельної бази як основи навчального процесу, насамперед, в напрямі формування власної бібліотеки, котра б за кількісними, типологічними та змістовними параметрами відповідала навчальним програмам. У той же час було налагоджено тісні зв'язки з рядом бібліотек обласного центру, фонди і практика в яких також стали у пригоді студентам.

Сьогодні у фондах бібліотеки Вінницького соціально-економічного інституту – понад 30 тис. прим. документів. Це немало, але все ж недостатньо для забезпечення всіх інформаційних потреб студентів. Формування фондів – процес копіткий, довготривалий. В його основі лежать глибокі науково-теоретичні та практичні знання факторів, які слід враховувати, вибираючи книги для бібліотеки. Це, насамперед, науково-змістова цінність видань, стиль викладу інформації, її відповідність змісту навчальних програм. Ясно, що за короткий термін сформувавши фонди, які відповідали б усім цим критеріями, неможливо, бо бібліотеці для пошуку необхідних документів, відстеження їхньої появи на ринку потрібен певний час.

Особливо гострою є проблема з виданнями попередніх років, які стали власністю юридичних або фізичних осіб. У такій ситуації вирішенню питання повноцінного за-

безпечення навчального процесу цією літературою допоміг головний регіональний центр документно-інформаційної діяльності – Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К.А. Тімірязєва, яка відкрила в інституті філію з фондом документів з різних галузей знання. Фонди цієї філії та інститутської бібліотеки сформовано як єдине ціле відповідно до вимог навчального процесу і потреб студентів.

Студенти є також активними користувачами обласної бібліотеки для юнацтва, науково-технічної бібліотеки регіонального ЦНТЕІ, багатьох міських книгозбірень.

Факт функціонування в обласному центрі потужного навчального закладу, яким є наш інститут, а головне – його активна співпраця з бібліотеками, спонукав останніх до придбання чималої кількості навчальних видань документно-інформаційної тематики, в т. ч. підручники Н. Кушнаренко „Документоведение”, В. Удалової та Н. Кушнаренко „Наукова обробка документів”, журналів „Бібліотечна планета”, „Вісник Книжкової палати”, „Бібліотечний вісник” та ін.

Важливо, що формування фондів у бібліотеках здійснюється на основі такої співпраці з навчальним закладом, яка побудована на взаємній зацікавленості сторін у поширенні серед студентської молоді новітніх знань як основи підготовки кваліфікованих фахівців.

Бібліотека, як і навчальний заклад, функціонує в інформаційному просторі і є для студентів джерелом знань. Їх об'єднує тотожність завдань, успішна реалізація яких можлива лише на принципах узгоджених, скооперованих дій. Вони за допомогою багатьох різноманітних форм і методів реалізують свої корпоративні можливості. Крім уже згаданого спільного формування фондів, це, зокрема, екскурсії студентів у обласні бібліотеки, проведення на їхніх базах практичних та лабораторних занять, проходження студентами виробничих, комплексних та переддипломних практик, сумісні наукові дослідження студентів та працівників бібліотек, які опісля стають матеріалом для написання студентами дипломних робіт. Цінною формою зв'язків інституту і обласної бібліотеки для юнацтва стала організація на базі останньої філії кафедри інформаційних технологій інституту, завданням якої є посилення практичних засад у підготовці фахівців документно-інформаційної сфери.

Є ще одна площина, де перетинаються інтереси інституту та бібліотеки – це формування у студентів високих моральних, етичних, вольових та інших якостей. Студенти нерідко стають учасниками різноманітних масових заходів, де звучить пісня, музика, поетичні рядки, експонуються твори народного мистецтва. Ось деякі з них: українські вечорниці, літературна композиція „Жінки в драмі кохання Т.Г. Шевченка”, лекція-екскурсія „В скарби заглянемо минулі”. В їхній організації і проведенні взяли участь зав. філією обласної бібліотеки для юнацтва А. Безмошук, зав. науково-методичним відділом ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва Т. Марченко.

Участь студентів у масових заходах не тільки привно-

силь у стандарти навчання елементи творчості та ініціативи, але й сприяє розвитку важливих навичок та вмінь. Так, готуючи композицію про Т. Шевченка, студенти не тільки дізналися про невідомі сторінки життя поета, але й взяли участь у пошуках документних матеріалів про Варвару Репніну, Ликеру Полусмакову, Феодосію Кошиць, Ганну Закревську – жінок, доля яких перетиналася з життям Кобзаря. Для збирання відомостей про ці постаті студенти використали як традиційну, так і новітню комунікаційну системи: каталоги, картотеки, локальні та глобальну електронні мережі.

Системність, науковість, висока моральність, базування на практиці – чинники, що є основою навчально-виховного процесу Вінницького соціально-економічного інституту і підтримуються проректором Відкритого міжнародного університету „Україна” А. Шаповаловим, ректо-

ром інституту М. Томчуком, зав. кафедрою інформаційних технологій В. Красиленком та колективами обласних бібліотек (директори – В. Циганюк і Т. Пісна).

Завдяки злагодженій корпоративній роботі забезпечено високий фаховий рівень першого випуску Вінницького соціально-економічного інституту. Всі вони працевлаштовані. Їх прийняли у свої стіни колективи бібліотек, редакції газет, рекламні бюро, навчальні заклади, органи влади, бізнесові структури і т. ін. Це свідчить про те, що українське суспільство все помітніше проймається великим смислом відомого афоризму: „Хто володіє інформацією, той володіє світом”, коригуючи прагматичні дії наукових, управлінських, виробничих, соціальних структур в інтересах розвитку цивілізації.

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА В ТАБОРАХ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ ЧАСІВ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

ІСТОРІЯ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ

Стаття вводить до наукового обігу вперше систематизовані факти щодо ролі бібліотек у організації просвітницької роботи серед військовополонених українців часів Першої світової війни, називає прізвиська подвижників, які займалися гуманною і благородною діяльністю – формуванням національної самосвідомості українців

У серпні 1914 р. у Львові за ініціативи Д. Донцова, В. Дорошенка, О. Скорописа-Йолтуховського, М. Меленевського та інших діячів було організовано Союз визволення України (СВУ). „Вістник СВУ”, що видавався у Відні, опублікував політичну програму Союзу, яка передбачала створення самостійної Української держави з конституційною монархією, демократичним устроєм, свободою для всіх національностей та самостійною українською церквою.

З початком світової війни Союз визволення України здійснював національно-просвітницьку роботу серед полонених українців російської армії, які опинилися у таборах, розташованих в Австро-Угорщині та Німеччині.

У своїй діяльності Просвітній відділ СВУ прагнув зосередити зусилля не на політичній пропаганді, а на поширенні освіти серед військовополонених, знань з української мови, літератури та історії. Для цього створювалися народні школи, різноманітні освітні курси, бібліотеки, музично-театральні товариства, спортивні та ін. гуртки. Просвітню та національно-освідомлюючу роботу в таборах проводили активісти Союзу з числа наддніпрянських та галицьких інтелігентів, а також фахівці з військовополонених, причому виключно українською мовою.

Аналізу діяльності представників СВУ з налагодження бібліотечної справи в таборах військовополонених українців у період Першої світової війни дослідники тривалий час не приділяли належної уваги. Проте, на наш погляд, дана проблема є принципово важливою для розуміння шляхів розв'язання національного питання, що були можливими у ці роки. До роботи над статтею автор залучив історичні джерела, що вперше вводяться до наукового обігу. Вони містять матеріал про залучення українців Російської імперії через рідне слово до духовного світу

своєї нації у період, що розглядається.

Перший окремих український табір постав у Австро-Угорщині біля м. Фрайштадт. З часом він перетворився на справжню республіку, ставши взірцем культурно-просвітньої роботи для таборів не тільки в Австрії, але й у Німеччині, де знаходилися табори Раштат, Зальцведель, Вецляр. У цілому в таборах під керівництвом СВУ було зібрано близько 200 тис. полонених. Представники Союзу прагнули здійснювати освітню роботу за різними напрямками, але вважали, що, в першу чергу, треба навчити людей рідної мови, заохотити їх читати й спілкуватися нею.

Культурно-просвітня діяльність у Фрайштадті розпочалася 15 листопада 1914 р. з приїздом до табору члена Просвітнього відділу СВУ Михайла Гаврилка, який читав „Історію України” М. Аркаса по бараках, куди збиралося до тисячі слухачів. 16 листопада 1914 р. він разом з невеликою (21 особа) групою однодумців заклав першу табору бібліотеку [4, 8].

У січні 1915 р. до табору прибув Василь Сімович – видатний український мовознавець і журналіст, який вважав, що справа прилучення до рідної мови повинна вестися значно енергійніше. Маючи журналістський досвід, який він набув, працюючи у довоєнні роки співредактором ряду періодичних видань на західноукраїнських землях, В. Сімович добре розумів значення друкованого слова. Тому з перших днів перебування у Фрайштадті він приступив до створення у таборі українського часопису та звернув особливу увагу на належну організацію бібліотеки [4, 147].

Завдяки його клопотанням комендатура табору виділила бібліотеці окремих барак. З цього часу книгозбірня почала працювати щоденно по обіді, від 14-ї до 16-ї години,

Л. Кривошеєва

відіграючи надзвичайно важливу роль у роботі серед полонених.

Основою бібліотеки стала читальня, що містилася в окремому баракі. Її інтер'єр прикрашали портрети київських, галицьких та литовських князів, українських гетьманів, козацьких полковників, митрополита Петра Могили, Тараса Шевченка. Всі портрети, за винятком Т. Шевченка, намалював полонений Микола Голубець [9, 35].

Спочатку завідував бібліотекою Василь Клепач, а потім його змінив на цій посаді Федір Шевченко, небіж видатного Кобзаря. Наприкінці квітня 1915 р. фонди бібліотеки було поділено між двома таборами. У другому таборі бібліотекарем став полонений Д. Корнятовський. З виїздом усіх полонених із другого табору на роботи у вересні 1916 р. його книгозбірню було переведено до першого табору, де вона успішно функціонувала аж до ліквідації [4, 148-150].

На 1 січня 1915 р. фонд бібліотеки складав 500 книжок в українському відділі і 100 книжок – у російському. У квітні – 649 примірників. Всі видання було каталогізовано та інвентаризовано. Російських книжок за інвентарем налічувалося 79 прим., німецьких 10, а решта – українські. Бібліотечний каталог складався з таких розділів: 1) белетристика; 2) історія; 3) наука; 4) політика; 5) природознавство; 6) економіка; 7) сільське господарство; 8) драматичні твори; 9) бібліографія; 10) журнали і календарі; 11) релігійні видання [4, 148].

З середини 1915 р. просвітню роботу продовжила організація полонених під назвою “Просвітня Секція Суспільно-просвітнього гуртка”. Одночасно вона готувала матеріали до своєї реорганізації в автономне Просвітнє товариство на зразок тих, що діяли на західноукраїнських землях. 1 серпня 1916 р. на сороковому засіданні секції її члени остаточно схвалили й передали до друку Статут нового товариства. Найголовніші його параграфи: 1. Назва Товариства: «“Просвіта” імені Михайла Драгоманова – просвітня секція української таборової організації в таборі полонених у Фрайштадті». 2. Метою товариства є згуртувати в собі й вести всю просвітню роботу в таборі задля: а) національного освідомлення й загальної освіти полонених місцевого табору; б) виховання майбутніх діячів і вчителів для подальшої роботи на російській Україні. 3. До тієї мети ведуть такі засоби: а) улаштування систематичних курсів, загальних читань та викладів з усіх ділянок людського знання, а передовсім із українознавства; б) організація літературних вечорів; в) видавництво науково-популярних брошур; г) утримування в таборі бібліотеки для полонених і спеціальної бібліотеки для вчителів. 4. Членом товариства може стати кожний полонений українець фрайштадтського табору, який виявить бажання працювати в просвітньому напрямі й якого прийме в члени Рада товариства [4, 105-114].

Кращі показники роботи загальної бібліотеки табору Фрайштадт припадають на 1915 р.: у липні в обох таборах близько 2 000 читачам було видано 5 739 книжок, пересічно по 185 книжок на день; у жовтні 1695 читачам – 3 033 книжки; в листопаді 1 944 читачам – 3 698 книжок, щодня по 60-62 книжки. За вересень 1916 р. було видано 1 121 книжку, з них 1 112 українських і 9 російських. Читачів налічувалося 836 осіб [4, 149].

Започатковану учительську бібліотеку очолив М. Чайковський. Він зібрав усі книжки, що були на руках членів Просвітнього відділу й полонених учителів, і закаталогізував їх. Фонд бібліотеки виріс з 202 назв у 245 томах у липні 1915 року до 452 книжок у жовтні 1916 р. Зре-

штою, за ухвалою Просвітнього Відділу учительську бібліотеку було передано товариству “Просвіта” для загального користування в таборі [4, 150].

У червні 1918 р., напередодні ліквідації табору Фрайштадт, у його загальній бібліотеці залишалося 917 книжок та налічувалося 328 читачів і тільки в травні було видано 1 157 книжок. Учительська бібліотека табору мала такі показники: книжок – 622, з них українською мовою – 316, німецькою – 306; читачів – 34; книговидача – 177 [8, 2-7].

Кожна українська таборова громада чи гурток створювали власну бібліотеку. Товариство “Січ” на першому ж засіданні вирішило звернутися з проханням до української спільноти про надіслання січової літератури. Окрім того збори ухвалили до друку кілька січових пісень та коротку граматику української мови. На 1 січня 1918 р. в січовій бібліотеці нараховувалося 109 книжок українською мовою. В бібліотеці “Червоного Хреста” збиралися твори переважно російською мовою [10-11].

Реорганізація просвітньої справи за зразком Фрайштадта відбувалась і в українських таборах у Німеччині. Так, у жовтні 1916 р. Просвітню секцію табору Вецляр було реорганізовано у “Просвітню громаду ім. М. Драгоманова” на чолі з полоненим Мочульським. Статут визначив її головну мету – “ширити загальну освіту та національну свідомість між полоненими українцями у таборі Вецляр”. В одному з пунктів статуту зазначалося, що обов'язки громади полягають “в утриманні таборової та мандрівних бібліотек, поширенні серед полонених українських книжок та просвітніх видань” [5, 99]. Громада подбала й про збільшення книжкового фонду табірної бібліотеки, головними джерелами поповнення якого стали надходження від СВУ, приватних жертводавців та купівля книжок в українських книгарнях [5, 102].

Ці надходження дозволили створити досить різноманітний бібліотечний фонд (белетристика, релігійні, соціальні, наукові брошури та значна кількість підручників). Послугами таборової бібліотеки користувалися всі товариства, які поза цим мали свої власні невеличкі збірки книжок. Зазначимо, що протягом 1916 р. полоненим було видано 4 113 книжок, а тільки за січень-лютий 1917 р. – близько 2 000 і ще 1 000 книжок – відправлено до робітничих команд [3, 116].

У таборі Зальцведель Просвітню секцію було реорганізовано в «Товариство “Просвіта” імені Бориса Грінченка полонених українців в таборі Зальцведель». Його метою стало: “...ширити загальну освіту та національну свідомість серед полонених-українців”. Для досягнення цієї мети товариство: “а) об'єднує всі одиниці в таборі, які ведуть просвітню роботу; б) веде популярні виклади зі всіх галузей людського знання; в) організує курси неграмотних; г) веде таборову школу; д) організує звіти, просвітні віча, дискусії на просвітні теми, концерти, прогулянки; е) утримує бібліотеки; є) поширює між полоненими українцями популярні книжки та українські просвітні видання; ж) видає зі своїх фондів і своїми заходами книжки просвітнього змісту” [5, 112].

Загальне число книжок, що перебували у користуванні полонених табору Зальцведель, становило 4 724 одиниці. Досить показовим виглядає факт, що тільки за один тиждень у січні 1917 р. з усіх бібліотек було видано 1 066 різних книжок [5, 124].

За період з 9 березня до 9 серпня 1918 р. бібліотека зальцведельської „Просвіти” мала 1 702 абоненти, які за цей час отримали 15 670 книжок. Послугами читальної зали користувалися 2 530, а часописи замовляли 5 486 осіб [1, 7].

У цей час бібліотека табору Раштат розширила сферу своєї діяльності й почала обслуговувати не тільки полонених, але і робітничі команди. Серед її читачів постійно зростав попит на літературу та періодику. Так, якщо в грудні 1915 р. бібліотека видала 2 500 книжок, у лютому – 3 000, а в березні – 3 500, то в травні книговидача зросла до 3 700 друків (і це без літератури, виданої в окремих бібліотеках різних гуртків) [6, 246].

Статистика загальної книговидачі підсумовувалася за розділами: історично-наукова; сільськогосподарська та політична література; белетристика. Окремо підраховували кількість виданих календарів та журналів, сценічних творів. Бібліотекар занотовував в окремому зошиті побажання полонених щодо книжок та їхні відгуки стосовно прочитаного.

На початку культурно-просвітницької праці в таборах полонені запитували белетристику та книги з історії України. Селяни найбільше цікавилися творами І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, М. Вовчка, С. Руданського, О. Стороженка, Л. Глібова, І. Нечуя-Левицького, П. Мирного, Б. Грінченка, А. Чайківського. Вони часто замовляли "Історію України" М. Аркаса та книжки про козацькі часи в Україні В. Антоновича.

Інтелекцію приваблювали твори В. Винниченка, І. Франка, М. Коцюбинського, Лесі Українки, „Історія України" М. Грушевського й книжки М. Драгоманова. Протестанти найчастіше замовляли Євангелії та Біблії. Проте найбільшою популярністю у всіх категорій читачів користувався "Кобзар" Т. Шевченка. З російських книжок значний інтерес викликали твори М. Горького, І. Тургенева, Л. Толстого, А. Чехова.

З появою в таборі видань СВУ читачі бібліотек регулярно замовляли брошури Л. Цегельського "З чого виникла війна?", "Відомості про російську Україну", "Самотійна Україна" та роботу В. Левицького "Як живеться українському народові в Австрії?" [4, 147].

У цілому до 1918 р. книговидача історично-наукових праць становила 26%, сільськогосподарських та політичних книжок – 40%, а белетристики – 37%.

Значним попитом читачів користувалися часописи. Найулюбленішим виданням полонених став тижневик "Вісник СВУ", який радо читала інтелігенція, хоча здавався він затяжким щодо змісту й мови. Газети "Свобода", "Буковина", "Діло" користувалися меншою популярністю. Взагалі всі часописи розбиралися "нарозхват", а тому їх завжди бракувало [4, 148].

Починаючи з 1916 р., показники кількості читачів та книговидачі помітно скорочуються. Це пояснюється масовим від'їздом полонених на роботи. На жаль, статистичні звіти не відображають дійсного стану бібліотечної справи. Адже кожна книжка, що потрапляла до бараку, оберталася між полоненими по кілька разів. Разом з тим, у таборі значно активізувалася праця різноманітних гуртків й товариств, кожне з яких мало свою спеціалізовану бібліотеку, показники роботи яких до загальної статистики не входили.

Систематично до робітничих команд, що працювали за межами табору, виїжджали так звані "мужі довіри" – писемні полонені, небадужі до загальноукраїнської справи. Вони проводили бесіди, організували політичні дискусії, привозили й залишали полоненим свіжі часописи та книжки. Згодом редакції українських часописів та таборів бібліотеки почали отримувати замовлення на літературу з команд. У відповідь на це Просвітній відділ СВУ роз-

почав формування дешевих бібліотечок для полонених на продаж, а таборів бібліотеки – укладання маленьких, у 5-10 книжок, бібліотечок для пересилки їх до команд. Часописи пересилалися до робітничих команд з редакцій безкоштовно. У таборі Вецляр протягом 1917 р. було надіслано до робітничих команд 1 126 пересувних бібліотек [3, 132]. Частина літератури у вигляді невеликих добірок видань дарувалася або замовлялася полоненими на власні кошти з подальшим обміном між командами [7, 5-7]. Показники мандрівних (пересувних) бібліотек підрахувати досить складно. Статистичні дані вказують лише на кількість сформованих бібліотечок та книжок у них.

З 1917 р. і до ліквідації таборів у 1918 р. відбувається постійне зменшення основних показників роботи бібліотек, що було пов'язано, в першу чергу, з масовим від'їздом полонених до війська у складі Синьої та Сірої дивізій. Крім того, джерела формування книжкового фонду залишалися досить обмеженими. Галичина знаходилася в зоні бойових дій, а тому полоненим не доводилося розраховувати на допомогу співвітчизників. СВУ у своєму головному друкованому органі постійно закликав читачів жертвувати для таборових бібліотек українські книжки або гроші. Оскільки це джерело поповнення бібліотечних фондів виявилось слабким, Просвітній відділ Союзу прийняв рішення про власну видавничу справу. У табори, що перебували під керівництвом СВУ, книжки надходили цілеспрямовано. В інших таборах, де не було української громади, полонені мали можливість власним коштом отримувати невеличкі бібліотечки книжок, окремі видання та часописи. За роки діяльності СВУ вдалося видати 50 назв різноманітної літератури загальним накладом 200 тис. примірників. Для розширення репертуару науково-популярної літератури СВУ залучав до цієї справи існуючі на той час українські видавництва. Робилося це шляхом безкоштовного розміщення на шпальтах своїх часописів книготоргівельної реклами в обмін на книжки для таборових гуртків та товариств. Полонені, отримуючи за роботу у командах невеликі кошти, перераховували СВУ "жертви на українській справі", частина з яких йшла на формування таборових бібліотек [2, 32].

Отже, підсумовуючи діяльність бібліотек у таборах, можна сказати, що вони відіграли велику роль у формуванні національної самосвідомості полонених. Українські книжки й часописи допомогли багатьом з них стати на міцний національний ґрунт та в слушний час свідомо боротися зі зброєю в руках за волю Батьківщини.

Список використаної літератури

1. Віл. слово. – 1918. – Ч. 55 (218). – С. 7.
2. Вістн. СВУ. – 1917. – Ч. 2 (132). – С. 32.
3. Лисецький П. Як виглядає просвітньо-організаційне життя в українському таборі у Вецлярі // Вістн. політики, л-ри й життя. – 1918. – Ч. 9. – С. 116-132.
4. Союз визволення України, 1914-1918. – Нью-Йорк, 1979. – 198 с.
5. Срібняк І. В. Полонені українці в Австро-Угорщині та Німеччині (1914-1920 рр.). – К., 1999. – 296 с.
6. Терлецький О. Українці в Німеччині. 1915-1918. Ч. 1. Історія української громади в Раштаті. 1915-1918. – Київ; Лейпциг, 1919. – 429 с.
7. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВОВУ). – Ф. 4382, оп.1, спр.17, арк. 5, 7.
8. ЦДАВОВУ. – Ф. 4404, оп. 1, спр. 234, арк. 2-7.
9. ЦДАВОВУ. – Ф. 4404, оп. 1, спр. 16, арк. 35.
10. ЦДАВОВУ. – Ф. 4404, оп. 1, спр. 299, арк. 3.
11. ЦДАВОВУ. – Ф. 4404, оп. 1, спр. 300, арк. 3, 7, 16.

Культурний центр України у Москві є важливим осередком українства в Росії, який популяризує культурне надбання нашої країни, інформує про найкращі здобутки українських діячів культури і мистецтва.

Лише у березні цього року його відвідали понад 2 тис. осіб, що вдвічі більше, ніж звичайно. Дається взнаки цілеспрямована робота колективу із залучення широкої громадськості в орбіту співтворчості з Центром. Також значну роль відіграло те, що це був Шевченковий місяць.

2 березня в Центрі пройшов фінальний тур V Всеросійського конкурсу серед школярів і студентів на краще читання поетичних творів Тараса Шевченка. В ньому взяла участь 47 чоловік із Москви і Московської області, Санкт-Петербурга, Нижньокамська, Петрозаводська, Твері, Томська. Переможцями стали: у молодшій групі – Добрина Ситніков (Твер), у середній – Максим Бондарук (Москва), у старшій групі – Сергій Мельничук (Москва). Другу й третю грошові премії, дипломи та подарунки одержали ще 8 школярів і студентів.

Вручення нагород відбулося 16 березня на урочистому вечорі, присвяченому 192-й річниці від дня народження великого Кобзаря. З доповіддю про генія українського народу виступив доктор філологічних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Ю. Барабаш. У святковому концерті взяв участь Чернігівський народний хор (художній керівник та головний диригент – В. Коцур). 350 чоловік піднялися в єдиному пориві, коли хор виконував «Заповіт» Шевченка разом з учнями Української недільної школи при Культурному центрі. Такі пронизливі миттєвості духовно об'єднують українців і людей всіх національностей.

Наступного дня в Центрі було показано моновиставку «Сон» Львівського «Театру у кошику» за мотивами однойменної поеми Т. Шевченка у виконанні заслуженої артистки України Л. Данильчук. Відеопрограма включала фільм-оперу М. Вериківського «Наймишка» за однойменною поемою Т. Шевченка (автор сценарію та режисер – І. Молостова). Також демонструвалася книжкова виставка «На вічному шляху до Шевченка».

Помітною подією стала презентація в Центрі Національної парламентської бібліотеки України з нагоди 140-річчя від дня її заснування. На неї приїхали генеральний директор бібліотеки Т. Вилегжаніна, заступник генерального директора З. Савіна, завідувачки відділів С. Бакан і С. Басенко, які розповіли про історію бібліотеки, її сучасну діяльність та перспективи розвитку. У презентації взяли участь директор Російської державної бібліотеки («Ленінки») В. Федоров, керівники й працівники бібліотеки Державної Думи Російської Федерації, Бібліотеки історії російської філософії і культури «Дом А.Ф. Лосева», міської бібліотеки ім. М. Добролюбова, Центру міжнародного бібліотекознавства, журналу «Вестник библиотек Москвы», Московського

бібліотечного коледжу та ін. Було одностайно відзначено важливість, корисність обміну досвідом між бібліотекарями двох країн і домовлено про наступну зустріч у Центрі восени цього року. Професійна розмова яскраво виявила тенденцію до зміцнення творчих зв'язків Центру з російськими культурологічними установами у пропаганді духовних здобутків українського народу.

23 березня в Центрі відбувся концерт пам'яті видатного українського співака І. Козловського, який вела народна артистка України і СРСР, лауреат Державної премії СРСР, професор Б. Руденко. Було показано фрагменти з фільму про геніального тенора, звучав його голос, виступав ансамбль народних інструментів музичної школи ім. І. Козловського, співали соліст Московської державної філармонії Р. Кадиров і володар першої премії і призу І. Козловського О. Волжанін.

Наступного дня пройшов вечір ансамблю етнічного співу «Край» у складі Є. Кравченка, Г. Тота, Ігоря, Алли та Ксенії Тимчуків. Автентична українська народна пісня в їхньому виконанні відтворює щирю душу народу, надає людям можливість зазирнути вглиб віків, відчуті чисті інтонації материнського народного співу. Ми хочемо привернути увагу громадськості та дослідників до цього неповторного колективу, який в умовах московського мегаполіса зберігає глибинні цінності української музичної культури.

Також у Центрі пройшла низка інших заходів. Концерт «Пісні про любов, весну і дружбу» організували Дніпропетровське, Запорізьке, Луганське та Херсонське земляцтва. Черговий абонемент «Юні таланти нової століття» було присвячено діалогу української та російської класики. В концерті «Дзвінкi голоси дитинства» взяли участь лауреати міжнародних хорових фестивалів і конкурсів Московська хорова капела хлопчиків (художній керівник і диригент – Л. Баклушин). Відбувся щомісячний Український музичний салон. Живий відгук знайшла презентація збірки популярних українських, російських і білоруських пісень «Слов'янський базар» (упорядник – Ф. Такун), що вийшла минулого року в московському видавництві «Современная музыка». Наприкінці місяця відкрилася художня виставка «Барви Житомирщини», що продовжила давній курс Центру на представлення в Москві творів українських митців із регіонів.

Ми переконані в тому, що Культурний центр України в Москві при нинішній інтенсивній роботі ще аж ніяк не вичерпав своїх можливостей для популяризації української культури й духовності в Росії. Звичайно, далеко не всі культурні зв'язки між Україною і Росією проходять через Центр (та це й неможливо), проте набутий ним досвід не може не відігравати своєї ролі у здійсненні культурної політики держави за кордоном.

В. Мельниченко

СТАТТЯ НЕ ЗАЛИШИЛА БАЙДУЖИМИ

Вельмишановна редакціє!

Мій лист перегукується із статтею В. Бабича „До проблеми підготовки кадрів бібліотечно-інформаційної сфери” (Бібл. планета. – 2005. – № 2).

Ми болісно відчуваємо, що кількість дипломованих спеціалістів у бібліотеках шкіл з кожним роком катастрофічно зменшується. Непрофесійність бібліотекарів завдає великої шкоди державі. Культура занепадає. Не викликає заперечень те, наприклад, що всім нам не вистачає потрібних знань. Але навчань для бібліотекарів методкабінетів немає.

Обов'язково слід удосконалювати систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, враховуючи при цьому рівень знань, посадові обов'язки слухачів. Бібліотекарям шкіл, де діти навчаються тільки в початкових класах, можна було б дати знання молодшого спеціаліста. Тим, хто працює у школах-дев'ятирічках, вистачило би знань на рівні бакалавра. А бібліотекарям середніх шкіл, а особливо методкабінетів, потрібно мати знання на рівні магістра. Навіщо фахівцю, який працює в комплексі „дитячий садок – початкова школа”, знання того, як обслуговувати старшокласників? А для бібліотекарів міських методичних кабінетів й ІППО потрібен значно ширший обсяг знань.

Якщо вже у людини фах бібліотекаря і вона працює у спеціальній бібліотеці, то її обов'язково треба навчати азів тієї професії, з літературою якої вона має справу. Працює бібліотекар у медичній бібліотеці – вчіть його медицини. Якщо в педагогічній – педагогіки. Займаєшся інформаційним обслуговуванням певної галузі – будь ласка, вчись!

Звичайно, в навчанні бібліотекарів повинна бути зацікавлена держава. У нас є провідні педагогічні, медичні та інші інститути. Може, вони б могли займатися перепідготовкою бібліотекарів-практиків? Де ж є кращі

ПРОШУ СЛОВА!

викладачі педагогіки, як не у цих вузах? Та й для студентів – майбутніх бібліотекарів – можна спрофілювати факультети у відповідних навчальних закладах. Вирішити проблему підвищення фахового рівня бібліотекарів для шкіл можна було б на прикладі Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова у Києві, який поєднує підготовку студентів у межах певної гуманітарної науки з бібліотечною галуззю.

Підписуюся під словами професора В. Бабича про те, що навчати бібліотекарів завжди потрібно на перспективу, з метою використання знань у майбутньому. Дуже вже наше життя стрімко змінюється.

Слушною є й ідея про те, що потрібно мати науково-дослідний консультативний центр у галузі бібліотечно-інформаційної освіти, який допомагав би у навчанні бібліотекарів-практиків. Щоб вивчалася відповідність рівня освіти вимогам практики. Може, з часом, ці функції візьме на себе Державна науково-педагогічна бібліотека ім. В. Сухомлинського? Вважаю, що такому авторитетному колективу це буде під силу.

У державі зараз склалася нова інформаційна ситуація. А для мене (і, очевидно, не лише для мене однієї) всі сучасні інформаційні ресурси є terra incognita. Мабуть, існують поради психологів для бібліотекарів-практиків щодо роботи за допомогою сучасної комп'ютерної техніки. Доцільно було б з ними ознайомлювати.

Хотілося б, щоб суспільство поважало бібліотекарів. А щоб це відбулося, треба підняти престиж професії за допомогою освіти. Бібліотекарі відпрацюють державі отримані знання. І щира правда, що наша професія складна, відповідальна й дуже важлива для розвитку суспільства.

З повагою,

Лариса Миколаївна Андрейчук,
*методкабінет управління освіти,
м. Горлівка, Донецька обл.*

Хроніка Хроніка Хроніка

НОВА ЯКІСТЬ КНИГОЗБІРНИ

Т. Мирош

У жовтні 2005 року у ЦБС м. Львова сталася важлива подія – у Центральній міській бібліотеці імені Лесі Українки було відкрито Інтернет-центр. У ньому до послуг користувачів є 5 комп'ютерів. Це дозволить бібліотекам оперативніше реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві, більш раціонально використовувати свої потенційні можливості й тим самим розширити традиційні рамки подачі інформації та обслуговування користувачів. Створення Інтернет-центру стало можливим завдяки активній підтримці і розумінню місцевої влади.

Послуги цього підрозділу відвідувачам ЦМБ ім. Лесі Українки надаються безкоштовно. Але виходячи з концептуального положення про доступ до Інтернету в бібліотеці виключно як засобу отримання інформації користувачам заборонено використовувати Інтернет-час для ігор, чатів, бо це бібліотечна послуга, котра покликана сприяти вільному поширенню інформації в демократичному суспільстві, надавати суттєву допомогу в освіті, самоосвіті, підвищенні кваліфікації та перекваліфікації.

У перспективі плануємо автоматизувати бібліотечні процеси, створювати повнотекстові бази даних, електронні каталоги, власний сайт.

Виноградівщина – один із найбільших і найколеритніших районів Закарпаття. Чарівні гірські пейзажі та пам'ятки старовини, багатство історії та культури, розмаїття фольклорних скарбів, динамічне економічне зростання в останні роки і, як наслідок, – найнижчий в області рівень безробіття – таким є лаконічний портрет цього краю.

Звичайно ж, бібліотекарі Виноградівської районної ЦБС, де, до речі, останнім часом склався ініціативний, обдарований і комунікабельний колектив, намагаються повною мірою використати у своїй роботі особливості рідного краю.

Вже 10 років ЦБС очолює фахівець з вищою бібліотечною освітою Катерина Вашкеба. Вдало визначивши пріоритети та перспективи бібліотечної системи на найближчий період, залучивши до співпраці з місцевою владою, громадськістю, підприємницькими колами, представниками національних меншин всю “бібліотечну сім'ю”, вона разом з усім колективом довела, що в умовах провінції саме бібліотеки – поки що найбільш оптимальні інституції довгострокового зберігання інформації, просвітницькі центри, котрі забезпечують безкоштовний доступ для усієї громади регіону до скарбів людської думки і культури. І, крім усього, – це здатна до самоорганізації система, яка допомагає освоювати нові рівні суспільного розвитку.

Саме тому при ЦРБ та бібліотеках-філіях створено регіональні інформаційні центри, де збирається і надається у користування громадянам інформація про діяльність органів місцевої влади та самоврядування. Для зручності весь матеріал акумулюється на виставках (стендах) “Районна (сільська) влада інформує”. Тут накопичуються опубліковані і неопубліковані документи різноманітної тематики, матеріали сесій районної (сільської) ради, що стосуються соціально-економічного розвитку, фактографічні картотеки. Доповненням до них є банк даних “Виноградівщина”. Особливо популярні серед користувачів матеріали з проблем: “Держава і соціальний захист населення”, “Ринок праці – послуги та надії”, “Захист прав людини і громадянина”, видання Українського освітнього центру реформ.

Матеріали про Виноградівський район, відповідно структуровані, будуть представлені також на Регіональному інформаційному порталі, створеному на базі Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки.

Активно вирішується нині в ЦБС питання інформатизації, надання користувачам інформаційних послуг на електронних носіях, у т. ч. через Інтернет.

Виноградівський район – один із небагатьох районів області, де “Програма поповнення бібліотечних фондів” райдержадміністрацією була прийнята по-діловому: для закупівлі книг та передплати періодики на рік виділяється понад 40 тис. грн., що дає можливість бібліотекам системи отримати по 6-8 назв періодичних видань (в попередні роки 1-2), придбати найбільш актуальну навчальну літературу, інші потрібні книги. Серед 36 бібліотек-філій Виноградівщини 16 обслуговують угорське населення, що компактно проживає в окремих населених пунктах району. Питання поповнення відповідним книжковим фондом цих філій, а також ЦРБ директор успішно вирішує через міжнародний

книгообмін з Національною бібліотекою Угорщини ім. Ф. Сечені,

співпрацю з національно-культурними товариствами, окремими угорськомовними авторами. В цілому за рахунок державних, спонсорських коштів, “Української бібліотечної серії”, дарів авторів книг та бібліотечного активу, платних послуг, міжнародного книгообміну фонд системи щороку поповнюється майже на 17 тис. прим. документів, з них понад 12 тис. прим. придбається за бюджетні кошти.

Бібліотеками системи обслуговуються понад 51 тис. користувачів, з них 25,5 тис. – дорослі, 10,1 тис. – юнацтво, 16,1 тис. – діти (48% від загального числа населення). Книгозабезпеченість 1 користувача становить 13,1 прим.

Основні категорії користувачів – учні загальноосвітніх шкіл, студенти вищих та середніх спеціальних навчальних закладів, викладачі, державні службовці, спеціалісти сільського господарства, пенсіонери. Постійне вивчення їхніх інтересів через анкетування, опитування дало змогу значно зменшити кількість відмовлень, а з підключенням ЦРБ до Інтернету – звести відмовлення до мінімуму.

Ефективність роботи бібліотек, їхня роль у житті тієї чи іншої громади багато в чому залежить від авторитету бібліотекарів, їхнього вміння налагодити співпрацю у своєму регіоні.

Працівники Виноградівської ЦБС давно користуються заслуженою повагою серед земляків, а ЦРБ, міська бібліотека-філія, ряд сільських бібліотек-філій стали помітними просвітницькими центрами, осередками культурного життя свого регіону.

Протягом року в місцевій пресі вміщуються по 10-15 матеріалів, що розповідають про заходи бібліотек Виноградівщини. Одна з таких публікацій присвячувалася досвіду роботи бібліотеки-філії с. Дротинці та її завідувачки О. Богля. Окрім іншого, при цій бібліотеці вже кілька років успішно діє клуб за інтересами “Господарочка”.

Значною популярністю у відвідувачів користуються клуби “Афродіта” (працює при міській бібліотеці-філії), “Милосердя” (при бібліотеці-клубі с. Мала Копаня).

Культурно-просвітницьку роботу ЦБС вирізняють активна співпраця з товариствами, владними структурами, творчою інтелігенцією району, а також використання найрізноманітніших форм спілкування з аудиторією. Серед них такі, як літературний вернісаж “Українська книга – жива пам'ять народу” (про творчість письменників „Розстріляного відродження”), брейн-ринги та інформини на актуальні теми, що стосуються минулого, сучасного і майбутнього Виноградівщини.

Бібліотекарі активно доносять до місцевої громади матеріали про багату історію та літературну географію району, скарби народної культури. Так, у цикл краєзнавчих читань увійшли презентації книг відомого краєзнавця Ю. Чорі “Землі до лиця її околиця”, “Що не сільце – своє лице”, місцевого автора В. Шура “Нариси історії Севлющини” (колишня назва Виноградівщини), літературні години, присвячені життю і творчості уродженців краю – Ю. Боршоша-Кум'ятського, І. Кутлана, М. Жигмонда, Ш. Горвата та ін. Цьому сприяють картотеки: “Видатні земляки”, “Майстри

В. Лехцер

народних промислів Виноградівщини”, “Музичне життя Виноградівщини”, “Це – нашої історії рядки” та ін.

Вартим уваги є досвід співпраці міської бібліотеки-філії з районним центром соціальної служби для молоді і відділом у справах сім’ї та молоді райдержадміністрації. Результат цієї співпраці – щомісячний бюлетень “Родзинка”, який, крім актуальних молодіжних новин району, подає інформацію про нові книги та періодику, роздуми щодо прочитаного, тематичні добірки афоризмів відомих письменників.

Роботу з молодіжною аудиторією у ЦБС вважають одним із пріоритетів. Якщо клуб “Афродіта” та бюлетень “Родзинка” покликані сприяти загальному розвитку та морально-естетичному вихованню молоді, то молодіжні інформаційні центри, що діють при абонементках для юнацтва ЦРБ та мі-

ської бібліотеки-філії, спрямовані на допомогу тим, хто розпочинає власну справу або прагне одержати освіту, вибрати професію, потребує соціального чи юридичного захисту.

Навіть короткий огляд діяльності Виноградівської ЦБС свідчить про те, що ефективність бібліотечної роботи, роль бібліотек у житті місцевої громади залежать від того, наскільки вірно обирають бібліотекарі соціально значимі для різних категорій населення пріоритети роботи, від їхнього вміння поєднати у своїй діяльності морально-естетичний та соціальний аспекти. І тоді наповнюється конкретним змістом визначення, запропоноване читачами вищезгаданого бюлетеня “Родзинка”: “Бібліотека – це справжній путівник для справжнього героя нашого часу”.

Маємо надію

З А українськими письменниками закріпилася репутація невизнаних. Геніїв чи ні – проте нікому не відомих. Більшість опитувань: “Кого ви знаєте серед сучасних українських літераторів?” – отримують максимальну більшість відповідей на кшталт: “Ну, навіть не знаю...” У крайньому разі називають кілька імен зі шкільних хрестоматій.

Тим не менше, сучасна українська література є. Більше того, вартісних творів із кожним роком стає все більше. Свідчення тому – літературні премії та звання – як українські, так і міжнародні, – присуджувані нашим письменникам. І хоча погляд на ці регалії може бути категорично негативним – мовляв, справжній геній жодного офіційного визнання не потребує, і переліки нагород є просто свідченням того, що “світ ловив і спіймав” письменника, все ж подивимося зблизька на сучасних українських літераторів, спійманих світом. А вже тоді робитимемо висновки про їхню славу чи невідомість.

Лейпцизька премія європейського порозуміння Юрій Андрухович

Найсвіжішою новиною про нагородження стало повідомлення, що прийшло наприкінці грудня 2005 р. із Німеччини: Юрію Андруховичу було присвоєно Лейпцизьку премію європейського порозуміння. Почесну відзнаку підкріплено премією 15 тисяч євро, котру прозаїку та поету було вручено 15 березня 2006 року під час відкриття Лейпцизького книжкового ярмарку. Премію присуджено за останній прозовий твір Андруховича – роман “Дванадцять обручів”, що минулого року з’явився друком німецькою мовою у видавництві “Зуркамп”.

Вихід книги в Україні у 2003 році (видавництво “Критика”) був ознаменований літературним скандалом – певні кола громадськості не сприйняли того, як письменник “переосмислює” біографію одного з найяскравіших українських поетів ХХ століття Богдана-Ігоря Антонича. Справжнє життя Антонича було геть коротким – 28 років, чинним та академічно правильним. Тому Андрухович зважився на таку собі містифікацію – і одним із розділів “Дванадцяти обручів” зробив вставну новелку про улюбленого поета. На її сторінках лемківський поет постає гульвісою, що вів нестримне та розпусне богемне існування. Дотримано усіх “канонів”: дівчатка, п’янки, кохана повія, тривалий зв’язок із рід-

ною тіткою, спроба самогубства... Гидота!

– скривилися на таку вільність у поведженні зі скромним Антоничем одні читачі. Вигадка, приводом до якої служили вірші самого Антонича, – заперечили інші. Скандал! – погодилися всі. Хоча скандалу для підвищення інтересу до себе роман Андруховича навіть не потребував, адже був довгоочікуваним – виданим по семи роках перерви після попереднього прозового твору автора – “Перверзій”.

“Дванадцять обручів” можуть служити зразком твору, що містить величезну кількість алюзій: Антоничеві рядки у ньому цитуються безліч разів, відкрито і приховано – від назв розділів аж до інсценування віршів. Та й сам роман написано саме “для вшанування Антонича, для вічного його повернення”. Проте німецьких читачів та критиків навряд чи ця книга привабила власне пошануванням безперечно гідного пошани, але малознаного навіть у нас, поета.

Так у чім же секрет визнання? Обґрунтування оргкомітету конкурсу звучить так: роман нагороджено за те, як він поєднує міф і магію, водночас відтворюючи суспільні суперечності перехідного періоду та відкриваючи західному читачеві забутий центр нашого континенту. І дійсно: ще одна з алюзій “Дванадцяти обручів” відсилає до міфу про смерть Орфея, у ролі якого – австрієць Карл Йозеф Цумбруннен, що приїхав до України саме тим “відкривачем забутого центру Європи” й знайшов тут кохання та загибель. Та й не варто скидати з рахунків безперечний шарм Андруховичевого письма – самодостатні передісторії, барокові нагромадження в описах, скупість у поведженні з часом та багато іронії... Певно, це і є та зачіпка, на яку спіймався світ.

Літературознавці будуть ще довго сперечатися, чи мають право романи Андруховича зватися “постмодернізмом”, чи це якесь специфічне “необароко”, чи просто електика стилів, що не піддається визначенню. Але безспірний факт: твори Андруховича належать до літератури елітарної, і їхній читач – і у нас, і закордоном – має бути готовий до високо поставленої планки.

Найкращі фантасти Європи–2005 Марина та Сергій Дяченки

“Із погляду психіатра, реалізм – це районна лікарня, поліклініка, станція швидкої допомоги, а фантастика – науково-дослідна лабораторія. Люди в ній займаються експери-

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

В. Левцицька

ментами, проривом у небачене. Звичайно, можна прикрити НДІ, але годі навряд чи можливий прогрес. Фантастика – це єдиний жанр літератури, що досліджує майбутнє”.

Так говорить Сергій Дяченко – лікар-психіатр і представник зоряного подружжя письменників-фантастів Дяченків – у одному зі своїх інтерв'ю (Друг читача. – 2005. – № 7). Фантастика дійсно є експериментальним жанром, і тим важче у ньому писати, що, як кажуть, у світовій літературі використані вже всі сюжети та нічого нового вигадати неможливо...

Проте Марині та Сергію Дяченкам вдалося знайти власний, нестандартний підхід до літературної творчості. За це, крім чималої прихильності читачів, українські фантасти отримали ще й міжнародне визнання. У 1996 році вони були визнані найкращими молодими письменниками-фантастами Європи. А минулорічний серпень приніс шанувальникам української літератури чергову гарну звістку: Марину та Сергія Дяченків було визнано найкращими фантастами Європи–2005.

“Козирні карти” творчості цього письменницького подружжя помітні одразу. Передусім, це стиль. М'якість штрихів. Гуманність, неабиякий інтерес до причин людських учинків, навіть пороків – але без дидактичності. Моментами – надзвичайно тонкий гумор, і майстерно виписані похмурі фрагменти... Але, певно, центром є все ж заглибленість у психологічні нюанси. І невечерпна фантазія (куди ж фантастам без неї?).

Минулого року у видавництві “Зелений пес” було започатковано персональну серію письменників – “Світи Марини та Сергія Дяченків”. Відкрила її дилогія, написана у новому для подружжя фантастів жанрі. Дяченки вже доволі успішно опанували літературу для дітей (“Повітряні рибки”, “Жирафчик і Пандочка” – видавництво “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”, “Пригоди Марійки Михайлової” – видавництво “Теза”). Їхнім новим експериментом став підлітковий роман: сюжетно пов'язані “Ключ від королівства” і “Королівська обіцянка” можуть, однак, читатись як два окремі твори. У них бачимо мандри вигаданими світами (навіть потойбічними) мудрого Короля, який веде свій двір на пошуки місця, придатного для зведення нового королівства, інтриги та непорухні обіцянки, котрі треба виконувати, а інакше – смерть... І, як у кожному фентезі, – магів, у ролі одного з яких випадково опиняється звичайна київська школярка. Треба віддати належне: проблеми дівчинки-підлітка, її сумніви, ініціації, через які доводиться пройти, і, як наслідок, дорослішання змальовано надзвичайно чітко. Сказати б – реалістично, але ж... На те Дяченки і є майстрами фантастики, аби досконало володіти вмінням надавати найнеможливішим пригодам шарму правдоподібності.

Шевченківська премія–2005

Марія Матіос

Деякі критики захоплюються різноплановістю творчості Марії Матіос та при цьому загинають пальці: еротичний “Бульварний роман”, гострі та “свідомі” оповідання збірок “Нація” і “Життя коротке”, кокетливо-кулінарний “Фуршет від Марії Матіос”, трагічна “Солодка Даруся”... Інші критики закидають письменниці надмірну сентиментальність та солодкувату трагічність, що шкодить реалістичності оповіді та сприйняттю.

А тим не менше, роман Марії Матіос “Солодка Даруся” був визнаний найкращою книжкою 2004 року, і сама письменниця отримала за нього Шевченківську премію у 2005 році. Неабияке визнання, підкріплене, між іншим, читачською увагою – хоча пройшло трохи більше року з часу з'яви “Дарусі”, розкуповується вже третє перевидання.

А мінливість свою Марія Матіос таки підтвердила: у 2005 році видала роман “Щоденник страченої” (ЛА “Піраміда”), багато в чому протилежний попередній “Солодкій Дарусі”. Написаний аж у надто щирому, сповідальному тоні, він викриває глибини пристрасті жінки. Письменниця гострими зізнаннями розтинає душу своєї героїні так, як лікар мусить розрізати її тіло скальпелем, аби дістати кулі, що застрягли після поранення коханим чоловіком.

Що ж, непостійність – риса справжньої жінки. Саме жіночність та ще чудовий стиль – лаконічний, карбований і смачний – роблять цілісним враження від творчості письменниці, яка про власну творчу методу каже доволі жорстко: “Я терорист стосовно своїх героїв. Мені цікаво, що буде відбуватися з персонажами, коли їх, умовно кажучи, приперти до стінки під дулом пістоля” (Друг читача. – 2005. – № 6).

“Золотий Бабай” та “Коронація слова”

Василь Шкляр і Олексій Волков

Літературні конкурси, в яких перемагали ще два сучасні українські літератори – Олексій Волков та Василь Шкляр, і які ставлять за мету відкриття письменників-зірок у популярних жанрах – “Золотий Бабай” і “Коронація слова”... Тому захоптив романи, які пишуть ці письменники, частина читачської публіки автоматично зараховує до літератури низького штибу: стрілялки, шукалки, страшилки – і відкладає як “негідну уваги”, словом, ту, яку читаєш – і не лишається нічого, крім вбитого часу та якихось смутних спогадів про читиво, яким час убивав.

Але ж такий погляд є надто примітивним. Показник того, зокрема, – лабіринти пошуків точних означників до творчості Василя Шкляра. Багатоманітно і навіть взаємно суперечливо звучать: еротичний, містичний, філософський, окультистичний, магічний, детективний... Насправді ж творчість Шкляра – дуже цілісна і однозначно вартісна, але ідентифікації майже не піддається.

А все ж, якби шукати таки одного слова, то найкраще личило б – моторошний. Моторохи ковзають шкірою, коли вчитуєшся в ці сторінки, чим вони не були б наповнені – еротикою чи заплутаними пошуками виходу зі складної ситуації, що б не описувалося – вільдомський шабаш на Лисій горі (“Кров кажана”) чи те, як українець, вояк Французького іноземного легіону, вивозить із заблокованої Чечні дочку генерала (“Елементал”)... Може, носієм цієї моторошності і головною принадою є мова творів Василя Шкляра – густа, водночас солодка та терпкувата?

Тим не менше, повернемося до премій, які “спіймали” письменника.

Гран-прі конкурсу “Золотий Бабай–1999” за роман “Ключ” (між іншим, кажуть, що обсяг написаного про роман перевищує кількість сторінок у ньому самому).

Перемога в “Коронації слова–2001” із романом “Елементал” (автор стверджує, що написаний він на документальній основі).

Останній роман “Кров кажана” (видавництво “Кальварія”, 2003 рік) цікавий тим, що написаний від імені класичного втілення фатальної жінки. Зваблива, полігамна, сильна і дещо несповна розуму від круговерті пристрастей, вона опиняється в осерді переплетення містики, детективу і... соціального роману. “Кров кажана” написано дуже жорстко та сміливо, хоча відвертість зображення інтимного вважати головним не варто: «Щодо еротики, то вона ніколи не була для мене самоціллю. Це лише один із елементів, який працює на загальний рівень твору. Якщо еротика прибрати, наприклад, із роману “Кров кажана”, то пропаде вся анатомія зради, про яку там йдеться», – зазначає Василь Шкляр (інтерв'ю у „Другу читача”, 2004, № 1).

Олексій Волков власною творчістю теж руйнує стереотипи про те, що розважальна література обов'язково мусить бути пустою порожньою. Крім неабиякого заряду адреналіну: "Пишу трилери, бо цей жанр найбільше лоскоче нерви" (Друг читача. – 2005. – № 1), його книги містять чималу дозу серйозного матеріалу для роздумів. Власне, в цьому й полягає фірмовий стиль Волкова: вбираючи текст у шати розважальної літератури, автор у підтексті дає глибокий погляд на проблеми Людини. Саме за такою схемою можна вирахувати формулу успіху цього тернопільського письменника.

Роман "Виконавець" (гран-прі конкурсу "Золотий Байбай-2002") за жанром – класичний містичний трилер. А у підтексті – питання вини за злочин і неминучої кари, спроба розібратися у тих хитросплетіннях випадковостей, які в результаті визначають долю людини.

На противагу, "День відбуття" лише маскується під містику і вчить іншого: людина, яка сліпо вірить у ті ж випадковості та фатум, насправді може бути підло обдуреною та використаною...

Останній роман Олексія Волкова – "Амністія для Хаєра". Саме він став "винуватцем" авторової перемоги в конкурсі "Коронація слова-2004" (заради справедливості необхід-

но уточнити: перше місце Волков розділив із Ірен Роздобудько, відзначеною за твір "Гудзик"). Жанрове вбрання "Амністії" – найближче до детективу. Проте навіть не кожен інтелектуальний роман спромігся б умістити такий потужний пласт філософії, як то вдалося цьому розважальному читиву. "Добро має бути активним і навіть жорстоким там, де потрібно. Якщо не косити будяк, ним заросте вся земля", – каже один із героїв, діями втілюючи цю життєву позицію. А проте всього Зла не викориниш, бо надто часто трапляється так, що в реальному житті погане та хороше настільки тісно переплітаються, що їх вже неможливо розрізнити. Що ж залишається? Зневіра? Тупі вбивства, деградація? В жодному разі. Волков не визнає цинізму: "Залишається тільки жити. Цінуй його, це життя. Цінуй життя тих, хто тебе оточує. Дорожчо за нього немає нічого в світі".

Родзинкою ексклюзивної формули від Олексія Волкова – "шати" популярних жанрів та потужне філософське навантаження – незмінно залишається абсолютна непередбачуваність фіналів. Скільки не вгадуй – не здогадаєшся, чим же завершиться книжка.

Відкрийте, шановні читачі, вишеназвані книги, познайомтеся зі світом сучасної української літератури.

МОДЕЛІ БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У НОВИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

ЯК ЖИВЕШ, СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКО?

Моделювати майбутнє – завдання політиків, але, на мій погляд, саме від особистості залежить політика розвитку культури. І з цієї точки зору досить влучними є рекламні слогани газети "Без цензури": "Культура живе свободою", "Особистість формується з інформації", "Політика моделює майбутнє".

Проблеми обслуговування сільського населення постійно знаходяться в центрі уваги Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки. Але як би ти не любив свою справу і як би наполегливо не намагався її удосконалити, не можна силами тільки бібліотечних працівників вирішити проблему інтелектуального та духовного розвитку людей, життя і доля яких пов'язана з невеличким селом, що загубилося серед широких степних просторів. Потрібна увага й рішучі дії представників влади і політиків, які повинні розуміти, що без піклування про бібліотеки на селі не можна розраховувати ні на популярність у населення, ні на належний соціально-економічний розвиток держави.

2002 року темі співробітництва влади і бібліотек присвячувалася колегія Харківської обласної державної адміністрації, де відзначалися недоліки, нерозв'язані питання й органам виконавчої влади на місцях було запропоновано переглянути своє ставлення до проблем бібліотечного обслуговування населення області. Час минав, але проблеми залишалися.

Щоб довести необхідність розвитку сільських бібліотек в області, Харківська ОУНБ протягом 2004-2005 року провела огляд-конкурс "Краща сільська бібліотека", підсумки якого показали, що лише за умови уваги місцевих органів влади бібліотека на селі стане справжнім осередком культури. Огляд-конкурс виявив 18 кращих книгозбірень, досвід яких заслуговує на увагу і розповсюдження.

На Харківщині діє 641 сільська бібліотека, що складає 75% від загальної кількості публічних бібліотек.

Найбільших втрат мережа загальнодоступних публічних бібліотек області зазнала 1997 року, коли їхню кількість

було зменшено на 64 одиниці (або на 7%).

Натомість 2005 рік став стартовим у розвитку мережі бібліотек краю: було відкрито 17 нових сільських бібліотек (замість запланованих 15-ти), тобто почалося відродження сільської бібліотечної мережі.

Це сталося тому, що розвиток мережі сільських бібліотек регіону було визначено одним із пріоритетних завдань Харківської облдержадміністрації на 2005 рік. А ініційована ця справа була нами, бібліотечними спеціалістами, на підсумковій колегії управління культури, що відбулася в перші дні роботи нової влади. Були зустрічі з головою Харківської ОДА А. Аваковим, листи з пропозиціями. Багато хто скептично ставився до можливості виконання цього завдання. Але минув рік, і зараз ми гідно можемо звітувати про зроблене у цьому напрямі.

Вміння спільно знайти вихід із ситуації сприяло комплексному розв'язанню проблеми відкриття сільських бібліотек. На місцеву владу було покладено завдання надання приміщень і придбання обладнання, введення штатних одиниць, а ОДА на чолі з її головою подбала про наповнення фондів нових бібліотек (до речі, наш губернатор є постійним головою оргкомітету фестивалю фантастики "Зоряний міст", що кожного року проводиться у Харкові, причетний до видання фантастики і тому розуміє цінність книги і бібліотеки в житті суспільства). Велику допомогу надали спонсори, залучені до цієї акції облдержадміністрацією, подарувавши 18 тис. чудових нових книжок для сільських читачів. Значний внесок зробили видавництва "Фоліо", "Ранок", книжковий магазин "Букс", міський благодійний фонд Ю. Сапронова, концерн "Райський уголок", оргкомітет фестивалю фантастики "Зоряний міст". Багато книг отримали бібліотеки і від ОУНБ, обласної бібліотеки для дітей – здебільшого це видання, одержані завдяки Міністерству культури і туризму України через Центр інформатики.

В. Ракитянська

Було організовано шефську допомогу з боку харківських вищих навчальних закладів, закріплених за сільськими бібліотеками. Зокрема, Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого, академія сільського господарства ім. Докучаєва та ін. зробили книжкові дари на суму не менш ніж 1 тис. грн. Крім того, до акції "Книги – сільській місцевості" долучилася Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка, інші бібліотеки, інтелігенція міста. А місцева влада на час відкриття оформила для бібліотек передплату періодичних видань. Таким чином було закладено основу фондів сільських книгозбірень.

Першою відкрилася бібліотека в с. Шлях Валківського району і це, на мій погляд, символічно, адже Харківщина обрала шлях побудови демократичного громадянського суспільства, в якому кожній людині надано рівні права у доступі до інформації й знань, шлях подолання культурного розриву між різними верствами населення області.

Відкриття кожної бібліотеки було великим святом не тільки для села, а й для району і області, проводилося за присутності голови ОДА чи його заступника з гуманітарних питань, начальника управління культури, висвітлювалося у засобах масової інформації. Сьогодні читачами нових 17 бібліотек вже стали понад 3 тисячі користувачів.

2006 рік оголошено в Україні Роком села, роком розвитку його інфраструктури.

Розміщення стаціонарних бібліотек на території районів нашої області сьогодні відповідає мінімальним нормам. Але людина не може жити тільки мінімумом, а що стосується сіл з меншою кількістю мешканців, то там не можна говорити ні про який мінімум духовних цінностей, оскільки там немає навіть бібліотеки. Тому одним із стратегічних напрямів розвитку бібліотечної справи в Харківській області у 2006 році і на найближчу перспективу стане розвиток мережі книгозбірень у сільській місцевості. Плануємо 2006 року відкрити 10 нових

бібліотек в селах з кількістю мешканців від 300 до 400 людей, тобто поза мінімальними нормативами. Здійснювана робота знову буде під пильною увагою голови ОДА. Це свідчить про те, що відкриття бібліотек вже не одноразова акція, а плано-мірна робота з розвитку культури на селі. Особистість формується з інформації, і важливо що ми робимо свій внесок у цю благородну справу.

Крім того, голова Харківської ОДА на зустрічі з бібліотечними працівниками області, що відбулася 15 лютого ц. р., заявив про амбітні плани щодо виведення бібліотек в сільській місцевості на якісно новий рівень обслуговування читачів. Йдеться про реалізацію проекту створення єдиної інформаційної бібліотечної мережі і підключення бібліотек, в першу чергу районних, до Інтернету з використанням широкоплатного швидкісного доступу до глобальної Мережі. Профінансувати частину робіт у сумі 250 тис. грн. знову пообіцяв міський благодійний фонд Ю. Сапронова. Якщо нам вдасться зробити задумане, то це буде значним проривом у наближенні сільського жителя до інформаційного суспільства.

Але в селі потрібні не тільки бібліотеки, і розвиток культури у сільській місцевості не повинен залежати від того, наскільки інтелігентним є голова обласної, районної адміністрації або, особливо, сільський голова, і чи поважають їх спонсори.

Хочеться, щоб рік підтримки українського села не пройшов як Рік культури в Україні, без Закону України "Про культуру", якого ми чекаємо вже 10 років. Сподіваємося, що цей закон та інші законодавчі акти і документи зможуть затвердити той мінімум закладів культури на селі: бібліотек, клубів, кіновідеокомплексів, без яких неможливо говорити про цивілізовану націю.

Культура живе свободою – свободою творчості, свободою вибору шляхів доступу до інформації, свободою слова. Слово було спочатку, слово буде завжди.

БЕЗЦІННІ ПАМ'ЯТКИ КУЛЬТУРИ ПОВЕРНУТО УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ

КНИЖКОВІ СКАРБИ УКРАЇНИ

У липні 2003 року одна з працівниць Посольства Бельгії в Україні під виглядом особистих речей намагалася вивезти за кордон унікальну колекцію антикваріату, яку вона збирала протягом шести років перебування в нашій країні. В результаті спільної операції українських митників та працівників СБУ вантаж було затримано, предмети старовини вилучено і передано на експертизу фахівцям.

За словами начальника Київської регіональної митниці А. Макаренка, вилучені предмети являють собою своєрідний музей історії держави, який складається з трьох колекцій: старовинних ікон та народного живопису XVIII-

XIX ст., якої сьогодні немає в жодному музеї України; предметів народного побуту кінця XIX – початку XX століття; творів радянського мистецтва, так званого соцреалізму.

Серед цих предметів є справді унікальні – такі, як рукописний Псалтир початку XIV століття, вартість якого перевищує сто тисяч доларів; оригінал першого примірника газети „Іскра”; ряд унікальних архівних документів.

Майже три роки, поки йшло слідство, вилучені предмети зберігалися на Київській регіональній митниці. Згодом було прийнято рішення розподілити ці культурні цінності між музеями та бібліотеками України.

У листопаді 2005 року перший заступник голови Дер-

жавної митної служби України О. Федоров та перший заступник голови Служби безпеки України В. Тимошенко урочисто передали конфісковані колекції музеям та бібліотекам України.

Зокрема, Псалтир XIV століття передано Музею книги і друкарства України, ікони та твори народного живопису збагатили фонди Національних музеїв: художнього та історії України, інших музеїв: історії міста Києва, мистецтва ім. Богдана та Варвари Ханенків, російського мистецтва.

Фонди Національної парламентської бібліотеки України поповнилися 23 примірниками унікальних видань, серед яких, зокрема, „Огляд літератури Півночі у середні віки” 1853 року, на якій є наклейка „Императорская Эрмитажная иностранная библиотека”, та „Таємні мемуари про Росію на кінець царювання Катерини II та Павла I” (тт. 3, 4) французькою мовою, видані у Парижі в 1804 році.

Зроблено важливу справу – збережено частину національної культурної спадщини. І тепер „інститути пам'яті”, як називають іноді музеї, архіви й бібліотеки, берегти та надаватимуть доступ до цих безцінних творинь людського духу нинішнім і прийдешнім поколінням українців.

Г. Кириченко

ДНІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

ПАРТНЕРСТВО. СПІВРОБІТНИЦТВО

А початку березня у Словаччині, в м. Банська-Бистриця, проходили Дні української культури.

В їхньому відкритті взяли участь Надзвичайний і Повноважний Посол України у Словацькій Республіці І. Огнівець, заступник міністра культури і туризму України О. Шокало-Бенч. Від Національної парламентської бібліотеки України – заступник генерального директора з питань інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів Г. Кириченко та завідувач сектору популяризації літератури Л. Кудря.

У своєму виступі **О. Шокало-Бенч** підкреслила спільність культурних традицій українського і словацького народів, застосували поетичне порівняння з двома соловейками, що співають на дереві, яке виросло з одного слов'янського коріння.

Розпочалися Дні української культури концертом ансамблю „Київська камерата” у затишному конференц-залі Державної наукової бібліотеки.

Після концерту у художній галереї бібліотеки відбулася презентація виставки творів живопису та фотографій молоді української художниці **М. Абрамової**. Під час презентації **І. Огнівець** розповіла про здійснену Посольством України в Словаччині роботу щодо розвитку культурного співробітництва між двома країнами, в результаті якої українська і словацька сторони домовилися про проведення Днів культури: у 2006 році – України в Словаччині, у 2007 році – Словаччини в Україні.

Наступного дня – 8 березня – у рамках проведення Днів у Державній науковій бібліотеці м. Банська Бистриця, яка є провідним бібліотечним закладом Словаччини, відкрилася виставка „**Книги України**”, організована НПБ України. Як пролог до неї прозвучав вірш „Любіть Україну” В. Сосюри у виконанні словацьких студентів, котрі вивчають українську мову.

У вступному слові **Г. Кириченко** ознайомила присутніх з НПБ України, якій виповнилося 140 років, її універсальними багатогалузевими фондами, унікальними базами даних, досвідом співпраці з 113 бібліотеками та інформаційними установами 39 країн світу, зокрема зі Словацькою національною бібліотекою (м. Мартін). Вона розповіла, що Бібліотека щорічно видає понад 200 наукових, методичних та бібліографічних видань для фахівців, щоквартальний науково-виробничий журнал „Бібліотечна планета”, статистичні збірники „Бібліотечна Україна в цифрах”.

У 2004 році вийшов у світ перший україномовний універсальний за змістом Інформаційно-пошуковий тезаурус, створений фахівцями бібліотеки. Тезаурус містить близько 35 тис. термінів і може використовуватися в бібліотечних та інформаційних установах як уніфікована пошукова мова. Більшість з цих видань було представлено на виставці.

В урочистій обстановці Г. Кириченко та директор Державної наукової бібліотеки м. Банська Бистриця О. Лаукова підписали Угоду про співпрацю між обома бібліотеками, що

передбачає обмін книгами, делегація-

ми фахівців, книжково-ілюстративними виставками, проведення спільних конференцій, нарад, семінарів з актуальних питань бібліотечної справи з метою обміну професійним досвідом.

Виставка „**Книги України**”, відповідно до побажання словацької сторони, складалася з розділів: „Держава і право”; „Міжнародні відносини”; „Гуманітарні науки”; „Українська мова”; „Природа. Екологія”; „Видатні українці”; „НПБ України – 140 років”.

Представлені в експозиції понад 200 документів з фондів НПБ України висвітлюють державотворчі процеси в незалежній Українській державі, розкривають її роль у міжнародному житті, сучасний стан розвитку культури, освіти та науки, знайомлять з природою та видатними людьми нашої країни.

Книжкова виставка привернула увагу представників української діаспори, бібліотечних працівників, студентів філологічного факультету університету Матея Бела в м. Банська Бистриця.

Особливою популярністю користувалися книги з історії України, зокрема історії українського козацтва та Помаранчевої революції; монографії з питань культури, української мови, проблем екології.

Бібліотечних працівників зацікавили Інформаційно-пошуковий тезаурус, „Друкований зведений каталог україномовної книги державних бібліотек та музеїв України”, „Календар знаменних і пам'ятних дат”, журнал „Бібліотечна планета” та видання серії „Публічні бібліотеки”. Відвідувачі шкодували, що в експозиції мало представлено мистецьких альбомів.

На виконання укладеної Угоди, по завершенні виставки, 28 примірників власних видань НПБ України та 36 примірників документів з її обмінного фонду передано Державній науковій бібліотеці м. Банська Бистриця з метою відкриття постійно діючого відділення української літератури.

Мер міста Банська Бистриця **І. Кралік** влаштував урочистий прийом для жіночої половини української делегації у зв'язку з Міжнародним жіночим днем, розповів гостям про історію міста, культуру регіону, навів приклади співпраці з українськими підприємствами та громадськими організаціями.

Аташе з питань культури Посольства України в СР **Д. Конишев** подав пропозицію щодо встановлення побратимських стосунків між Банською Бистрицею і одним із українським міст.

9 березня українська делегація відвідала **Словацьку національну бібліотеку** в м. Мартін. Бібліотека порадувала своїми просторами приміщеннями, новою комп'ютерною технікою, вільним доступом користувачів до Інтернету. Родзинкою візиту стало знайомство з невеличкою експозицією рукописних видань і стародруків.

Коротка довідка про Державну наукову бібліотеку м. Банська Бистриця

Заснована як муніципальна публічна бібліотека 20 березня 1926 року. Сучасну назву отримала у 1969 році. Фонд бібліотеки налічує 2 млн. документів, більшість з яких – наукові видання Словаччини та зарубіжжя. Основними користувачами є студенти та викладачі місцевого університету.

Виконуючи традиційні бібліотечні функції, Державна наукова бібліотека є сучасним культурно-інформаційним центром міста і всього Середньословацького регіону. Для цього бібліотека має прекрасні можливості: світлі ошатні

приміщення, розташовані на трьох поверхах будівлі колишньої міської Ратуші з чудовим внутрішнім двориком; сучасне устаткування, в тому числі комп'ютери, бібліотечну техніку, пасажирські ліфти. Для користувачів з обмеженими можливостями обладнано пандуси, спеціальні робочі місця.

Бібліотека створює власні бази даних, електронний каталог, має двомовний сайт (www.svkbb.sk), надає користувачам доступ до Інтернету, у спеціально обладнаних класах навчає їх користуватися комп'ютерною технікою.

Бібліотека має **абонемент**, до якого замовлення можна надсилати як електронною поштою, так і з мобільного телефону.

Тут створено Європейський інформаційний центр, Центр інформації про США, спеціалізований зал німецької літератури, обладнаний за сприяння Гете-Інституту (Німеччина), зал російської літератури.

У приміщенні бібліотеки розташовано також **резиденцію Президента Словацької Республіки**, в якій він проводить прийом громадян, що проживають у даному регіоні.

У своїй структурі бібліотека має власний **театр**. Зал для глядачів розміщується у невеличкому затишному підвальчику. Акторами виступають студенти Академії мистецтв.

Є у бібліотеці й чудовий **Музей літератури і музики**. В його експозиції представлено старовинні книги та народні музичні інструменти, документи про видатних письменників і композиторів Словаччини. В музеї можна послухати записи оригінальних творів словацьких композиторів. Музей охоче відвідують мистецтвознавці, студенти музичних коледжів і шкіл. Тут також можна ознайомитися з прекрасною виставкою ляльок, які використовувалися в народних пересувних лялькових театрах. Є тут ляльки в розкішних костюмах, які були створені для зйомок фільмів на сюжети дитячих казок. Цей розділ музею дуже люблять відвідувати молодші школярі, бо вони мають можливість не тільки ознайомитися з виставкою, а й зіграти з ляльками якусь казку.

Конференц-зал використовується для проведення концертів, різноманітних урочистостей, семінарів і лекцій.

Після реставрації горища бібліотека отримала можливість облаштувати **художню галерею**, яку з задоволенням відвідують городяни та гості міста.

Все це свідчить про те, що Державна наукова бібліотека м. Банська Бистриця має чудові можливості для творчої соціокультурної діяльності і оточена увагою Президента СР, Міністерства культури СР, місцевих органів влади та громади міста.

Велика заслуга в тому директора бібліотеки – Ольги Лаукової, невичерпна енергія якої, вміння працювати з владою та місцевою громадою, постійне генерування нових ідей дозволили бібліотеці досягти таких помітних результатів. До речі, пані Лаукова та всі її заступники добре знають російську мову. А учений секретар бібліотеки О. Докторова отримала бібліотечну освіту в Києві.

20 березня бібліотеці виповнилося **80 років**. Невтомним „працьовничкам” словацької „книжнички” бажаємо подальших професійних здобутків, всебічної державної підтримки і палкої прихильності користувачів!

КОНКУРС СІМЕЙ-ЕРУДИТІВ

ХРОНІКА

Доля подарувала нашому подружжю знайомство з колективом Дніпропетровської обласної бібліотеки для молоді (ОБМ) ім. М. Светлова та нагоду взяти участь в обласному турі літературно-мистецького конкурсу сімей-ерудитів “Батьки і діти! Діти і батьки – нерозділене і одвічне коло”. Гарно прикрашена квітами та різнобарвними кульками читальна зала, майстерно оформлені книжкові виставки, новенькі меблі, гостинність, доброта, професіоналізм господарів та й все почуте, побачене на цьому заході, пропущене через розум, серце, настільки сильно схвилювало, що ми вирішили поділитися цими незабутніми враженнями.

Колектив бібліотеки зумів створити справжні, по-домашньому доброзичливі умови для учасників змагань. Відчувалося, що такі заходи проходять тут нерідко, і досвід у працівників великий.

Визначальна мета конкурсу – відродження родинних традицій, вивчення проблем сучасної сім'ї, зміцнення зв'язку різних поколінь, гармонізація стосунків батьків і дітей, тобто сприяння духовному здоров'ю сім'ї, що є основою міцності держави.

Конкурс розпочався знайомством із членами журі, які представляли такі організації, як управління у справах сім'ї

та молоді обласної держадміністрації, обласні центр соціальних служб для молоді та Товариство Червоного Хреста України, театральнo-художній коледж тощо. Виступ голови журі, директора ОБМ ім. М. Светлова О. Матюхіної був пронизаний любов'ю до своєї роботи, вболіванням за проблеми молоді, її нелегке виживання сьогодні. Запам'ятався присутнім і виступ начальника обласного управління у справах сім'ї та молоді С. Ляценка, який підкреслив важливість зв'язку старшого і молодшого поколінь, що сприятиме позитивному розвитку суспільства і держави.

Цікаво проходив сам конкурс. Його учасниками стали шість сімей, які продемонстрували свою майстерність, ерудицію з питань літератури, театрального, хореографічного, образотворчого, пісенного мистецтва, психології. Незважаючи на те, що це були представники різних поколінь, всі вони змогли по-справжньому виявити свої здібності. Нам, подружжю з більш як 20-річним стажем, дуже сподобалася гра зовсім молодих сімейних пар – Тулупових, Олійників (м. Дніпропетровськ), Науменків, Юрченків (м. Новомосковськ). А якою доброю енергетикою віяло від більш старшої сім'ї Григор'євих (с. Таромське). Час пролетів швидко. Цікаво, професійно коментували змагання члени журі, особливо психолог А. Гавриленко.

І ось настав час нагородження конкурсантів. Зазначимо, що визначити лідерів членам журі було досить складно, адже у всіх відповідях учасники проявили справжню обізнаність. Але конкурс є конкурс. Перше місце зайняла родина Тулупових, друге – наша, третє – Григор'євих. Всім учасникам було вручено цінні призи, похвальні грамоти, бібліотечки.

Гарний настрій, дружня атмосфера, що панували протягом всієї гри, довели, що основну мету досягнуто. Яскравим вогником світилися очі у всіх учасників і організаторів. Всі одержали надзвичайно позитивний емоційний заряд, відчули радість від людського спілкування. Важливим було те, що після конкурсу ми по-іншому почали оцінювати себе, свої вчинки. Всі ті негаразди, що були, якось враз стали дрі-

бницями. Ми ж перейнялися ще більшою відповідальністю за своїх дітей, їхнє майбутнє і майбутнє країни.

І особливо хочеться відзначити велику роль у чіткій організації конкурсу колективу обласної бібліотеки для молоді ім. М. Светлова. Хоча заробітна платня у його працівників скромна, та ентузіазму, натхнення у них вистачає. Це патріоти своєї справи, котрі бережуть надбання нашого народу.

Велике Вам спасибі, шановні бібліотекарі, за прекрасне свято сім'ї. Хай таланить вам у ваших справах, втілюються всі задуми!

*Світлана і Юрій Приходьки, учасники конкурсу.
Криничанський р-н, Дніпропетровська обл.*

ЦЕНТРАЛЬНІЙ БІБЛІОТЕЦІ ДЛЯ ДІТЕЙ ім. а.п. ГАЙДАРА м. СЕВАСТОПОЛЯ – 85 РОКІВ

ЮВІЛЕЙ

13

січня 2006 року Центральна бібліотека для дітей ім. А. П. Гайдара м. Севастополя відзначила 85-річчя від дня свого заснування. І співробітники, і читачі бібліотеки готувалися до цієї події. Ювілейні заходи розпочалися науково-практичною конференцією “Центральна дитяча бібліотека ім. А. П. Гайдара: історія та сучасність”, у якій взяли участь представники управліннь культури, освіти та науки Севастопольської міськдержадміністрації, міському профспілці працівників культури, бібліотек різних видів і форм власності, установ культури міста, творчої інтелігенції.

На конференції розглядався блок питань, пов'язаних з багатою історією бібліотеки. Дійсним подарунком стала отримана напередодні з Державного архіву довідка, що підтверджує дату заснування першої бібліотеки для дітей у м. Севастополі – 13 січня 1921 року.

Сьогодні ЦБД ім. А. П. Гайдара – публічна бібліотека, відкрита для всіх, зокрема для дорослих, які працюють з дітьми. Тут вже більше п'яти років існує відділ організаторів дитячого читання (завідувачка – Г. Сидоренко). Пріоритетним напрямом його роботи є забезпечення інформаційної підтримки педагогічних працівників освітніх, виховних та дозвіллевих установ міста з питань дитячого читання, навчальної та позашкільної діяльності серед дітей та підлітків.

У бібліотеці працюють 3 Інтернет-центри: 2 – для дорослих, 1 – для дітей. Цікавим для читачів є проект “Аськіні друзі”.

У ЦБД ім. А. П. Гайдара діють медіатека, центр дитячої Інтернет-журналістики “Контакт”, екологічний портал “Екологія. ЕкоЛогіка. ЕкоТавріка”. Створені і постійно модернізуються 8 сайтів. Сайт бібліотеки має російську та англійську версії. Презентація останньої відбулася на конференції. Також було представлено проект “Дитяча бібліотека та освіта”, девіз якого: “Освітнім інноваціям – інформаційна підтримка дитячих бібліотек”.

Кожен учасник конференції одержав святковий випуск газети “Гайдарія ювілейна”, презентацію якої блискуче провели читачі бібліотеки-філії № 2 ЦБС для дітей, учасниці гуртка “Книга та сцена” Юлія Звездіна та Євгенія Горванко.

Після завершення конференції всі присутні стали учасниками свята “Нам – 85! Бібліотека приймає поздоровлення”. На адресу книгозбірні надійшли подарунки та привітання від управління культури, управління освіти та науки, депутатського корпусу міста, ВМС України та Чорноморського флоту Росії, ЦБС для дорослих, від музеїв, театрів, видавництв, почесних “гайдаровців”, письменників та поетів, від Торгово-промислової палати та ін. організацій.

13 січня 2006 року – день народження ЦБД ім. А. П. Гайдара – пройшов під девізом: “Гайдаровцем бути почесно!” Святкові заходи відбулися у двох відділах – “Світ дитинства” та “Світ підлітка”. Рідну бібліотеку прийшли поздоровити її постійні читачі і гості: учні гімназії № 1, шкіл № 3, 14, 39, допоміжної школи-інтернату № 1, читачі філії № 2 ЦБС для дітей, а також поети М. Лобова, Т. Дяченко та ін. Діти із задоволенням читали вірші, натхненно виконували пісні, танцювали, показали театральну виставу “Маленький принц”.

Ювілейні заходи продовжуватимуться протягом усього року. Такі події дозволяють бібліотеці ще раз заявити про себе, привернути увагу громадськості, поділитися радістю від успіхів.

Ці урочисті дні показали, що місту Севастополю Центральна бібліотека для дітей ім. А. П. Гайдара потрібна, і її читачі просто не уявляють життя без свого друга – бібліотеки. Вже не одне покоління дітей виросло на чудових книгах “Гайдаровки”, колишні читачі, а зараз мами та папи, за руку приводять своїх дітей у улюблений книжковий будинок. І віриться, що ніколи двері бібліотеки не зачиняться, а навпаки – все нові малюки зможуть тут відкрити чарівний світ книги!

Запитуйте - відповідаємо

Колектив Центральної районної бібліотеки м. Арциз Одеської області звертається з наболілим запитанням: як забезпечити збереження бібліотечного фонду за наявності випадків неповернення книг читачами. Доводиться не лише по декілька разів телефонувати, писати їм нагадування, а й ходити по домівках. Нерідко боржник за вказаною адресою (паспортною пропискою чи реєстрацією) не проживає, і розшукати його немає можливості. Свого часу існував так званий "обхідний листок" на підприємствах, що зобов'язувало працівника при звільненні з роботи розрахуватися з бібліотекою. Зараз ця практика скасована. І наші прогнози, на жаль, невтішні: масив боржників збільшуватиметься, а бібліотечний фонд (як правило, його краща частина) поступово збіднюватиметься і втрачатиметься.

Декілька років тому із запровадженням платних послуг ми ввели заставу за взяті читачами книги з абонементу у розмірі до 10 грн. В основному, всі відвідувачі з цим погоджувались, розуміючи, що гроші їм будуть повернуті. Боржників стало зовсім небагато, з'явилася можливість неповернуті книги замінити новими, придбаними за заставу з несумлінних читачів. Але нам заборонили цю практику, мотивуючи тим, що у Переліку платних послуг, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 05.07.97 р. № 534 (який, на наш погляд, потребує оновлення), цей вид послуг не значиться. Дозволяється видавати під заставу тільки літературу підвищеного попиту. А як визначити її критерій – належність до детективів? фантастики? любовних романів? Проте Бунін, Паустовський або галузева література набагато цінніші. І якщо ці книги не повертатимуться (а саме так і є), неможливо буде задовольняти запити читачів.

Просимо спеціалістів відповісти на запитання: у який спосіб можна повернути книги від боржників, а колег-бібліотекарів поділитися своїм досвідом.

З повагою,
зав.відділом обслуговування користувачів **П. Козир**

Шановні колеги!

У своєму листі ви піднімаєте болюче питання про забезпечення збереження фондів. Безумовно, книжковий фонд абонементу, як структурного підрозділу публічної бібліотеки, де книги користувачам видаються додому, є фондом найбільшого ризику

Типовими правилами користування бібліотеками в Україні (із змінами і доповненнями, затвердженими наказом Міністерства культури і мистецтв України від 25.05.2001 № 319), які зареєстровано у Міністерстві юстиції України 22.06.2001 за № 538/ 5729, визначено:

у розділі 2 "Права користувачів", у пункті 2.3: "Користувачі бібліотек мають право: безоплатно отримувати у тимчасове користування документи із фондів бібліотеки, крім документів, придбаних за кошти, одержані від господарської діяльності".

Порядок видачі цінних документів визначено у пункті 2.7: "При наданні користувачам документів, які мають підвищений попит, додому бібліотекою визначається розмір коштів, що передаються користувачами як забезпечення виконання ними зобов'язань щодо повернення одержаних у бібліотеці документів. За дітей кошти вносять батьки або особи, під наглядом яких перебувають діти. Розмір застави встановлюється бібліотекою. Якщо одержані в бібліотеці у такий спосіб документи не повертаються користувачами у зазначений термін і дії щодо їх повернення не мають результату, то кошти зараховуються на поточний рахунок бібліотеки і використовуються на придбання чи опрацювання бібліотечних документів".

Нагадуємо також, що наказом МКіМ України № 274 від 05.05.1999 затверджено "Інструкцію про порядок застосування в бібліотеках України грошової застави за особливо цінні книги та об'єкти користування", яку зареєстровано в Міністерстві юстиції України 9.07.1999 р. № 459/3752. У цій Інструкції теж зазначено у пункті 2.2, що: "кожна бібліотека самостійно визначає особливо цінні

книги, що видаються під заставу". "Користувачеві видається квитанція про одержання від нього грошової застави" (п. 2.6).

Як і в Правилах користування, так і в зазначеній Інструкції вказано, що розмір застави встановлює бібліотека.

Тобто сформульовано ряд запобіжних заходів щодо забезпечення збереження фонду працівниками бібліотек.

У вашому листі така форма, як видача книг під заставу визначена як додаткова платна послуга. Наголошуємо, що вона не має ніякого відношення до платних бібліотечних послуг. Адже кошти, отримані від користувача після надання йому певних платних послуг, відразу стають власністю бібліотеки і назад не повертаються. А сума, отримана під заставу, повинна зберігатись у бібліотеці до того часу, поки користувач не забере її назад, повернувши книгу. У випадку, коли він стає злісним боржником і взагалі не повертає взятую книгу, сума застави переходить у власність бібліотеки.

Тому ваше рішення про введення застави за кожную взятую книгу з абонементу було неправомірним і не відповідає "Типовим правилам користування бібліотеками" та "Інструкції про порядок застосування в бібліотеках України грошової застави за особливо цінні книги та об'єкти користування".

Що є стосується поставленого вами запитання щодо критеріїв визначення рідкісних, цінних документів, книг підвищеного попиту, тут слід враховувати також типові та індивідуальні особливості конкретної бібліотеки. Для визначення рідкісних і цінних документів керуються перш за все, такими критеріями, як рік видання, вид документа (рукописи, інкунабули, першодруки, видання XVII-XIX ст.) тощо. Особливо цінні книги визначаються за видом матеріальної основи, ілюстраціями, вартістю на ринку і т. ін.

Типових критеріїв на книги підвищеного попиту не існує, все зумовлюється особливістю запитів контингенту користувачів і спроможністю бібліотеки їх оперативно задовольнити.

У березні підведено підсумки VII Всеукраїнського рейтингу „Книжка року 2005”. Факівці-експерти шляхом голосування визначили найкращі видання:

Гран-прі

Україна – козацька держава. – К.: Емма. – 1216 с.

Арендт Х. Джерела тоталітаризму. – К.: Дух і Літера. – 584 с.

Архипенко О. Візія і тяглість. – К.: Родовід. – 256 с.

Атлас світу. – К.: Картографія. – 336 с.

Великий тлумачний словник сучасної української мови. – Ірпінь: Перун. – 1728 с.

Винничук Ю. Історія одного поросятка. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 153 с.

Галаган М. З моїх споминів: 1880-ті – 1920 р. – К.: Темпора. – 656 с.

Гнатюк О. Прощання з імперією: Укр. дискусії про ідентичність. – К.: Критика. – 528 с.

Грас Г. Бляшаний барабан. – К.: Юніверс. – 784 с. – (Сер. „Лауреати Нобелів. премії”)

Грошові знаки та монети України. – Х.: Колорит. – 184 с.

Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. – К.: Критика. – 264 с.

Гусейнов Г. Станційні пасторали. Сповідь дитинства. – Х.: Акта. – 538 с.

Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? – К.: КМ Академія. – 330 с.

Дзюба І. Тарас Шевченко. – К.: Альтернативи. – 704 с. – (Сер. „Особистість і доба”)

День і вічність Джеймса Мейса. – К.: Укр. прес-група. – 448 с. – (Сер. „Україна Incognita”)

Долімор Дж. Сексуальне дисидентство. – К.: Основи. – 558 с.

Жадан С. Цитатник. – Х.: Фоліо. – 215 с. – (Сер. „Сафарі”)

Забужко О. Друга спроба: Вибране. – К.: Факт. – 320 с.

Забужко О. Let my reople go: 15 текстів про укр. революцію. – К.: Факт. – 232 с.

Іздрик Ю. АМ™. – Л.: Кальварія. – 206 с.

Кардаш П. Злочин. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги. – 560 с.

Качуровський І. Генерика і архітектоніка: Кн. 1. Література європейського Середньовіччя. – К.: КМ Академія. – 382 с.

Київ на поштовоїм відкритті кінця XIX – початку XX століття. – К.: Ашот Арутюнян. – 159 с.

Короткий оксфордський політичний словник. – К.: Основи. – 789 с.

Куліш П. Повне зібрання творів. Листи. Т.1. – К.: Критика. – 648 с.

Кульчицький С., Солдатенко В., Володимир Винниченко. – К.: Альтернативи. – 376 с. – (Сер. „Особистість і доба”)

Мазепіана. Незавершений проект Сергія Якутовича. Ч. 1. – К.: Дуліби. – 119 с.

Максимович М. Листи. – К.: Либідь. – 312 с. – (Сер. „Пам'ятки іст. думки України”)

Малахов В. Узвимість любови. – К.: Дух і Літера. – 560 с.

Малкович І. Ліза та її сни. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 28 с.

Муратова К. Имена Одесской киностудии. – Одесса: Астропринт. – 72 с.

Навіщо писати?: Антол. нідерланд. прози. – К.: Юніверс. – 424 с.

Нариси з історії та культури євреїв України. – К.: Дух і Літера. – 440 с. – (Сер. „Б-ка Ін-ту юдаїки”)

Національний заповідник „Софія Київська”. – К.: Мистецтво. – 432 с.

Неборак В. „Літаюча голова” та інші вірші. – Л.: Срібне сл. – 304 с.

Незнайома: Антол. укр. „жіночої” прози та есеїстики др. пол. XX – поч. XXI ст. – Л.: Піраміда. – 600 с. – (Сер. „Приватна колекція”)

Неттер Ф. Атлас анатомії людини. – Л.: Наутілус. – 592 с.

Овчинников В. Історія книги: Еволюція кн. структури. – Л.: Світ. – 420 с.

„Оранжевая” революція. Версії, хроніка, документи. – К.: Оптима. – 416 с.

Поштові марки України 2003; 2004. – К.: Марка України. – 71 с.; 79 с.

Прохасько Т. З цього можна зробити кілька оповідань. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ. – 128 с. – (Сер. „Агресивна бібліофілія”)

Рабле Ф. [аргантюа та Пантагрюель. У 2 т. – Л.: Кальварія. – 584 с.

Родічкін І., Родічкіна О. Старовинні маєтки України. – К.: Мистецтво. – 384 с.

Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і напівкровний принц. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 576 с.

Романець В. Історія психології: Стародавній світ. Середні віки. Відродження. – К.: Либідь. – 916 с.

Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1911-1939). – К.: Ін-т історії НАНУ. – 631 с.

Свіфт Дж. Мандрі Гуллівера. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 384 с. – („Помаранчева сер.”)

100 казок: найкращі укр. нар. казки з іл. провідних укр. художників. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. – 153 с.

Сторі Д. Теорія культури та масова культура. – Х.: Акта. – 357 с.

Тейлор Ч. Джерела себе. – К.: Дух і Літера. – 696 с.

Уельбек М. Елементарні частинки. – Х.: Фоліо. – 287 с. – (Сер. „Література”)

Україна – козацька держава. – К.: Емма. – 1216 с.

Україна на стародавніх картах. Кінець XV – перша половина XVII ст. – К.: Картографія. – 208 с. – (Сер. „Пам'ятки картографії України”)

Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду: Док. і матеріали. – К. Вид. дім „Києво-Могилянська академія”. – 399 с.

Франко І. Вибрані твори. У 3 т. – Дрогобич: Коло; Т. 1 – 824 с.; Т. 2 – 712 с.; Т. 3 – 690 с.

Чижевський Д. Філософські твори. У 4 т. – К.: Смолоскип; Т. 1. – 402 с.; Т. 2. – 264 с.; Т. 3. – 456 с.; Т. 4. – 376 с.

Членова Л. Олександр Мурашко. Сторінки життя і творчості. – К.: Артанія Нова. – 256 с.

Чорновіл В. Твори. У 10 т. Т. 4. – К.: Смолоскип. – 990 с.

Шевчук В. Муза Роксоланська. У 2 т. – К.: Либідь. – Т. 1. – 400 с.; Т. 2. – 728 с.

Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – К.: Критика. – 584 с.

Спеціальна премія „Краща книга, написана іноземним автором про Україну”

Виллард Дж. М. Пиарщик. – К.: Саміт – Книга. – 456 с.

Спеціальний приз Міністерства культури і туризму України

Іван Марчук: Альбом-кат. – К.: Атлант ЮЕМСІ, 2004. – 519 с.

Книжник-ревію. – 2006. – № 1-2. <http://www.review.kiev.ua/>

УБА ПІДВОДИТЬ ПІДСУМКИ І ДИВИТЬСЯ У МАЙБУТНЄ

23 лютого 2006 р. у приміщенні Національної парламентської бібліотеки відбулася звітно-виборна конференція Української бібліотечної асоціації (УБА). Її учасниками стали фахівці бібліотек різних типів і форм власності з усієї України.

Із звітною доповіддю виступив президент Асоціації В. Дригайло, який розповів про здобутки і проблеми цього професійного об'єднання, його діяльність з березня 2001 р. по лютий 2006 р. Зі звітом про роботу ревізійної комісії виступила Р. Павленко.

Президентом Української бібліотечної асоціації було обрано В. Пашкову.

ВІДЗНАКИ

Лауреати премії імені Дмитра Нитченка (вितяг)

Журі премії імені Дмитра Нитченка, заснованої Лігою українських меценатів та родиною письменника, вшосте назвало своїх лауреатів. Ними стали:

Федоренко Олена, директор Черкаської обласної бібліотеки для юнацтва ім. В.Симоненка

Прес-служба Ліги українських меценатів

Уряд. кур'єр. – 2006. – 24 лют.

Міжнародний академічний рейтинг „Золота фортуна”

Медалю „За вагомий внесок у розвиток культурно-просвітницької роботи, бібліотечної справи та аматорського мистецтва” нагороджена **Олена Петрівна Ляхно** – головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України.

Наші автори

Андрейчук Л., методкабінет управління освіти, м. Горлівка, Донецька обл.

Безмоцук А., зав. філією Вінницької обласної бібліотеки для юнацтва, викладач Вінницького соціально-економічного інституту ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”»

Вилегжаніна Т., генеральний директор Національної парламентської бібліотеки України, заслужений працівник культури України, віце-президент Української бібліотечної асоціації

Дубовий В., старший викладач Вінницького соціально-економічного інституту ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна”»

Збанацька О., старший викладач Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України

Зернецька О., професор, провідний науковий співробітник Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України, доктор політичних наук

Кириченко Г., заступник генерального директора Національної парламентської бібліотеки України

Кононенко О., завідувач відділу Національної парламентської бібліотеки України

Косова Т., головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України

Крапко Н., головний бібліотекар Центральної бібліотеки для дітей ім. А. Гайдара м. Севастополя (АРК)

Кривошеєва Л., старший викладач Гуманітарного університету “Запорізький інститут державного і муніципального управління”

Кришевич Т., завідувач відділу Національної парламентської бібліотеки України

Левицька В., газета „Друг читача”

Лехцер В., заступник директора Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки

Мельниченко В., генеральний директор Культурного центру України в Москві, доктор історичних наук

Мирош Т., бібліотекар-консультант Львівської ЦМБ

Панченко О., завідувачка відділу Центральної бібліотеки для дітей ім. А. Гайдара м. Севастополя (АРК)

Пашкова В., кандидат історичних наук, директор Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні, президент Української бібліотечної асоціації

Приходько С., учасник конкурсу сімей ерудитів, Криничанський р-н, Дніпропетровська обл.

Приходько Ю., учасник конкурсу сімей ерудитів, Криничанський р-н, Дніпропетровська обл.

Ракитянська В., директор Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки, заслужений працівник культури України

Рожнятовська О., головний бібліограф Національної парламентської бібліотеки України

Розколупа Н., учений секретар Національної парламентської бібліотеки України

Талалаєвська М., головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України

Цуріна І., завідувачка відділу Національної парламентської бібліотеки України